

Številka 11 • november 1985 • letnik 32

Rodna gruda

Slovenija

Aljažev stolp	1
Urednik vam, Vaša pisma	2
Dogodki	4
Jugoslavija in svet, Gospodarske novice	6
Slovenščina kot domovina	8
Bogastvo murske uleknine	10
Slovenski film na puljskem festivalu	12
Mihec in Jakec	14
Slovenka in japonske lutke	15
Izseljenska srečanja 1985	16
Po Sloveniji	18
Turistični vodnik	20
Naravni zakladi Slovenije	21
Slovenija v mojem objektivu – foto: Karlo Pesjak	22
Med Slovenci v Avstraliji	24
Atlantik divja	25
Ob 1100-letnici smrti sv. Metoda	26
Umetniška beseda – Valentin Polanšek	28
Vaše zgodbe – Cvetka Kocjančič: Spomini	30
Naši po svetu	32
Nove knjige	37
Od Porabja do Čedad	38
Za razvedrilo	40
Materinščina	41
Mislimo na glas	42
Slovenski dom	43

Revija za Slovence po svetu Magazine for Slovenes abroad Revista para los Eslovenos por el mundo

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169, Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/210-716
Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednik

Ivan Cimerman

Oblikovanje

Janez Reher,

Uredniški odbor

Zvone Kržišnik, Tadej Labernik, Marko Pogačnik, Jože Prešeren, Meta Vajgl, Matjaž Vizjak

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), Rado Genorio, Andreja Kmecl, Anna Krasna, Milan Pogačnik, Drago Seliger, Mila Šenk

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina), Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)

Revija izhaja vsak mesec

Letna naročnina

Jugoslavija 1.000.– din, Avstrija 170 Asch, Avstralija 10 aus. \$, Anglija 6 Lstg., Belgija 420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM, Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija 13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR Nemčija 25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr, Švica 20 Sfr, ZDA – U.S.A. 11 US \$, Južnoameriške države 11 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun: 50100-620-107-257300-2818/5

pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom, naslovljenim na »Slovenska izseljenska matica« v priporočenem pismu.

Poštnina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

od kod smo doma
where are we from
de donde somos

Aljažev stolp

Pred 90 leti je bil na samem vrhu Triglava postavljen Aljažev stolp. Imenuje se po »triglavskem župniku«, župniku iz Dovjega, Jakobu Aljažu. Aljaž je to zemljo tudi odkupil od takratne zemljiške gosposke z namenom, da bi se uprl nasilnemu nemškemu prodiranju v Julijce. S tem, da je na vrhu Triglava postavil okoren stolp, ki pa naj bi bil tudi v pomoč hribolazcem, je želel svetu pod Triglavom dokazati, da ta najvišja gora je in ostaja slovenska, da ostaja »sveta gora«
ljudstva, ki živi pod njo.

Aljaževa odločitev je bila nesporno klubovalno dejanje v časih, ko je avstroogrsko monarhijo razjedala kal prebuje slovanskih in drugih narodov. Simbolika tega dejanja pa je bila še toliko večja, ker je bil stolp postavljen na najvišji slovenski gori, in tudi zaradi tega, ker je Triglav gora iz slovenske mitologije in številnih legend.

Triglav je simbol slovenstva še danes, gora iz slovenskega državnega grba, Triglav je identifikacija domovine, zato so si tudi izseljenci in drugi rojaki na tujem tako radi izbirali to ime za poimenovanje svojih društev.

Jakob Aljaž je bil sicer doma iz Zavrha pod Šmarno goro, polnih 38 let, od 1889 do smrti v letu 1927, pa je župnikoval v Dovjem. Na slovenske gore je bil srčno navezan, zato ni bil presenetljiv njegov načrt, kako Triglavsko pogorje iztrgati iz rok tujcem. V njegovem načrtu je bil stolp na vrhu

Triglava in dve koči na značilnih razglednih točkah – na Kredarici in v Vratih.

Leta 1895 sta Aljaževa triglavska pomočnika Požganc in Kobar prinesla na vrh Triglava pločevinast stolp, ki ga je po Aljaževih načrtih izdelal šentviški klepar Belec, istega leta pa so delavci po Aljaževem naročilu tik pod vrhom Triglava razstrelili in izdolbli tudi posebno votlino, ki služi planincem kot

zavetišče, kadar jih na vrhu zaloti nevihta.

Aljaž je takrat zapisal:

»Pozdravljen, popotnik! Blagovoli zapisati v to knjigo svoje ime in kako misel, če ti je prav . . . Ta stolpič s panoramo sem postavil po svojem načrtu in na svoje stroške ter na svojem svetu 7. avgusta 1893 v občo korist . . . Jakob Aljaž na Dovjem.« Istega leta pa sta Aljaž in Matjan, takrat kaplan na Jesenicah, dala v greben pod Triglavom vzdati ploščo z napisom: »V spomin Valentinu Vodniku, ki je bil na Triglavu dne 20. avgusta 1795. leta.

*Sklad nad skladom se vzdiguje,
golih vrhov kamen zid,
večni mojster ukazuje:
Prid zidar se les učit!«*

JAKOB ALJAŽ

župnik na Dovjem

častni član Slovenskega planinskega društva.

Koliko ljudi se je v teh devetdesetih letih že zvrstilo in tudi fotografiralo ob Aljaževem stolpu na vrhu Triglava? Tega ne bo mogel ugotoviti nihče, v vsakem primeru pa bi bila številka ogromna, saj že težko najdemo Slovenca, ki ga pot nikoli ni zanesla na Triglav, pa čeprav je nanj še vedno treba peš. Triglav je kot simbol iz slovenskega grba zaščiten z ustavo, kot del Triglavskega narodnega parka z zakonom, sam Aljažev stolp pa je delček bogate slovenske kulturne dediščine.

Priredil J. P.

Številni naši ameriški izseljenci, vseh skupaj je v Združenih državah Amerike najmanj milijon ljudi, katerih korenine segajo na tla današnje Jugoslavije, bi bili radi tudi potrošniki jugoslovanskega blaga. Pogosto sploh ni važno katerega, mnogi si preprosto želijo kupiti nekaj, kar je prišlo iz Jugoslavije. Pred nekaj leti so imeli pri izpolnjevanju te želje kar precej težav, danes pa le moramo priznati, da je nekoliko drugače. Vsaj kar se slovenskega blaga tiče, lahko rečemo, da je v skoraj vsaki boljši ameriški trgovini mogoče kupiti slovenska vina pod imenom »Avia«, da se tisoči in tisoči Američanov gugajo na naših gugalnikih, pijejo Radensko mineralno vodo ali se smučajo na smučeh, ki so bile izdelane v naši državi. In ne samo to. O izvozu našega blaga še ne moremo reči, da je v »ekspanzivi«, vsekakor pa je na tujih trgih že moč najti marsikaj našega. V zadnjem času pa nas je kar malo strah ob svojevrstni »jugomaniji« v Združenih državah Amerike. V zadnjih nekaj mesecih so namreč v ameriška mesta prišle prve pošiljke jugoslovanskih avtomobilov znamke zastava – YUGO. Ti avtomobili so med ameriški kupci in seveda tudi med poročevalci številnih televizijskih hiš in časnikov vzbudili tolikšno pozornost, da prodajalci skoraj ne potrebujejo plačane reklame. Ta mali avtomobil bo res eden najmanjših na ameriškem trgu, vsekakor pa bo tudi najcenejši. In očitno je prav to tisto, kar je pritegnilo največjo pozornost. Poleg tega pa je avtomobil tudi dokaj kvalitetno in lično izdelan... Kdo bi si kdaj mislil, da bo tudi naša država kdaj prodajala avtomobile v deželo, kjer si je ta človekova naprava že zdavnaj pridobila domovinsko pravico! Vsekakor mu na tej poti želimo vso srečo! Iz številnih pogovorov, po odmevih v pismih in po prebiranju izseljenskih časopisov ugotavljam, da je za avtomobil Yugo izredno zanimanje tudi med našimi ljudmi v Ameriki. Prepričan sem, da si ga bo marsikdo omislil tudi zaradi tega, ker je po eni strani tudi sam »jugo«.

JOŽE PREŠEREN

Ižanka na obisku

Mesec dni sem bila na obisku v Jugoslaviji, zlasti na Igu pri Ljubljani, obiskala pa sem tudi vse moje sorodnike. Oglasila sem se tudi na uredništvu Rodne grude, ki me povezuje z domovino med življenjem v Ameriki. Mi, ki živimo na tujem, strašno radi beremo vesti iz naše rojstne domovine. Tisti, ki živite doma v Sloveniji, ne morete čutiti naših bolečin.

Jugoslavija se je v zadnjih letih precej spremenila in to na boljše. Tu smo vseh vrst ljudje in sprijazniti se moramo s tem, če hočemo živeti.

Na pot v Jugoslavijo sem odšla s sinom Jožetom Turšičem in njegovim sinom Dennisom. Hoteli smo še enkrat videti vso žlahto. Vsi moji otroci gredo radi v Slovenijo, vendar pa je težko potovati pogosteje zaradi velikih stroškov. Tudi v Ameriki je vse drago kot v Sloveniji. Povsod so nas lepo sprejeli. Bili smo v Cerknici pri sorodnikih mojega moža. Na njegovem domu je zdaj njegov nečak, ki lepo vse drži, postavil si je tudi novo hišo. Ima tri sinove, ki so vsi šolani. Obiskali smo tudi druge sorodnike v tem delu, zlasti Lovkovo žlahto.

Res je bil lep ta mesec med našimi sorodniki. Pekli smo potice, jedli številne domače dobrote. Udeležili smo se tudi izseljenskega piknika v Škofji Loki, kjer je bilo prav tako zelo lepo.

Izpolnila se mi je torej velika želja, da še enkrat vidim domače kraje in vse sorodnike, s katerimi se tako rada pogovarjam. Zlasti sem bila vesela, da sem videla rojstno vasico, kjer sem bila rojena pred 82 leti. Težko se je bilo ločiti od vseh tistih lepot, ki so me objemale ta čas.

Mary Tursič, New York City

Ni bila Metlika

V Slovenskem koledarju za leto 1985 sem videla fotografijo idrijskega gradu, pod njo pa je napisano, da je to metliški grad. Opozarjam vas, da ste napravili pomoto. Metlike sicer ne poznam, vem pa, da je grad na sliki v Idriji.

Slavica Carlton, Phillip Island, Avstralija

Odg. uredništva: v podpisu k omenjeni sliki v Slovenskem koledarju smo resnično zagrešili napako, za katero se vam opravičujemo in se vam zahvaljujemo za opozorilo.

Moravci

Pošiljam naročnino, če je kaj več, pa naj gre v tiskovni sklad. Prosil bi tudi,

če vam je mogoče opisati kaj o Moravcih v Slovenskih goricah, pošta Bučkovci.

Janez Babič, Stoney Creek, Ont., Kanada

Zemlja je tukaj in tam

Težko mi je, odkar je odšel s tega sveta moj mož Jean. Umril je za posledicami silikoze. Ljubil je svojo domovino, na žalost pa mu ni kazalo drugače, kot da je šel v tujino. Ko je bil star 17 let, je moral pod Avstrijo k vojakom, branit tujo državo. Danes so vojniki lahko ponosni branitelji svoje domovine. Pozneje, ko so mu naredili papirje za Francijo, je bil že naturaliziran Italijan – Giovanni. Zmeraj sva si želela, da bi se enkrat vrnila v svojo domovino, nazadnje, ko je bil hudo bolan, pa je rekel, zemlja je tukaj in tam. Bolezen ga je zadnja leta zelo namučila. Bil pa je potrpežljiv in skromen človek.

Pavla Terbižan, St. Vallier, Francija

Umril mi je mož

Sporočam vam, da mi je 30. maja umrl moj dobri moj Jože Planinc, izseljenec-povratnik iz Francije. 13. maja letos je minilo 50 let, odkar sva se poročila, vendar pa je bil preveč bolan, da bi lahko dostojno proslavili ta lep jubilej. Sama sem ga negovala brez vsake pomoči, ker je bil nepokreten. Že leta 1983 ga je prvokrat zadela možganska kap, letos januarja pa ga je še po drugi strani. Od takrat ni spregovoril nobene besede več. Morala sem ga negovati kot dojenčka. Vse to sem sprejemala kot mojo dolžnost, saj je bil dober do mene in mi je bil v oporo vse življenje.

Marija Planinc, Krško

Zakaj ste odšli?

Revijo Rodna gruda pogosto pokažem tudi avstralskim prijateljem, ki se ne morejo načuditi, kakšni lepi kraji so v naši domovini. Sprašujejo me – zakaj ste sploh odšli od tam? Na to vprašanje pa ne vemo odgovora. To se pogosto vprašujemo tudi sami. Vedno, kadar prejmemo revijo, se v duhu počutimo, kot da smo doma. Pozdravljam vse slovenske rojake v tujini.

Irena Flisar, Marrickville, Avstralija

Mislmo na glas

Že več let se nisem oglasila, čeprav se vas še vedno spominjam. Na Matici tudi niste več isti ljudje, kot takrat, ko sem jaz študirala v Ljubljani. Zahva-

ljujem se vam za redno pošiljanje Rodne grude, ki mi prinaša novice iz stare domovine. Ko dobim to revijo, najprej preberem »Mislimo na glas«, ki jo piše Ina Slokan. To je moja najljubša rubrika, ker je zelo intimno človeška. Ino sem spoznala na Matici in jo lepo pozdravljam.

Še vedno živim s svojo družino v Gani. Otroci že odrasčajo. Dekleti sta stari že petnajst in trinajst in hodita v gimnazijo, fantek pa je star osem let in je končal tretji razred osnovne šole. Mož, ki je študiral v Ljubljani, dela kot arhitekt.

Jaz že pet let učim v »Ghana International School«, v katero hodijo otroci diplomatskih uslužbencev iz raznih držav. V tej šoli učim tretji razred. Pred dvema letoma sem učila tudi sina sedanjega jugoslovanskega ambasadorja.

Že pet let nisem bila tudi v Urugvaju, kjer sem bila rojena, imam pa večkrat domotožje. Rada bi obiskala tudi Jugoslavijo, ki sem jo zapustila leta 1969. Mogoče mi bo kdaj uspelo.

Lepo pozdravljam vse tiste, ki so sodelovali z Matico v letih 1966 do 1969. Vsi so mi ostali v lepem spominu. To so bila zelo lepa leta mojega življenja.

Martha Sackitey-Kuhar, Ghana

Več o preteklosti Slovencev

Pošiljam naročnino za Rodno grudo in Slovenski koledar, ostalo pa naj gre v tiskovni sklad. Eno bi predložil uredništvu: ali bi bilo mogoče objaviti še več dopisov o preteklosti Slovenije?

Prekrasne so tudi fotografije v rubriki »Slovenija v mojem objektivu«. Janez Zrnc je izvrsten fotograf. Doma sem iz ribniške doline, Sodražica, in sem že 45 let v ZDA. Z ženo sva bila že dvakrat na obisku, zelo se je vse spremenilo in to na boljše. Napredek je očiten vsepovsod. Le tako naprej!

Dominik Hočevnar, Lorain, OH, ZDA

Obiski

Na našem uredništvu sta se v avgustu med številnimi drugimi rojaki oglasili zaradi poravnave naročnine tudi sestra Frances Tekavec iz Davisa v Zahodni Virginiji in Anna-Marie Bland iz Columbusa v državi Georgia. Za nekaj tednov sta bili na obisku v domovini staršev, zadrževali pa sta se največ pri bratrancu Tonetu Kebetu v Ljubljani in drugih sorodnikih. Prek Rodne grude pozdravljata številne prijatelje in znance v Združenih državah Amerike.

V Chicagu, Ill., ZDA, sta letošnjo pomlad slavila zlato poroko Frances in Frank Rak, za katera lahko rečemo, da sta v marsikaterem pogledu stebra tamkajšnje slovenske naselbine. Iskreno jima čestitamo in želimo še veliko srečnih, skupnih let!

Nočem te

Nočem te zase,
lačne so tvoje oči,
tebi se vedno mudi.
Ti ponujaš le del noči,
ponujaš le par obljub
za moje vse.

Nočem te zase,
vendar srce joče,
ko drugim ponujaš
del noči in
košček srca.

Brezdomec

Široka so naša pota,
nihče za nami ne joka.
Nikomur sovražnik,
nikomur dober.
Kot oblak, ki skriva sonce,
umiva, zaliva . . .
Ko se posuši,
nihče za njim ne joka.

*Cilka Zagar, Lightning Ridge,
Avstralija*

Anton Babich iz Winipega v Kanadi v svoji vinski kleti. Lepo pozdravlja vse prijatelje širom po svetu. Letos je bil ponovno na obisku v domovini.

Umrli je dr. Josip Rus

V starosti 93 let je v septembru umrl dr. Josip Rus, ki je bil v času med obema vojnama eden od najaktivnejših članov napredne mladinske organizacije Sokol, in se je kot njen zastopnik udeležil tudi ustanovnega sestanka Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

Med vojno je bil izvoljen za podpredsednika Avnoja, po vojni pa je bil ljudski poslanec in dolgoletni družbenopolitični delavec.

Temeljno delo slovenskega jezika

Po dolgoletnih prizadevanjih tridesetih raziskovalcev in njihovih sodelavcev je v septembru izšel četrti del Slovarja slovenskega knjižnega jezika – od Preo do Š. Zadnja knjiga bo izšla približno čez pet let.

Gradivo za Slovar slovenskega knjižnega jezika zbirajo že od leta 1945, sproti pa vključujejo vse jezikovne inovacije, njegov razvoj in živost, ki je pogosto tudi nepredvidljiva.

Slovar slovenskega knjižnega jezika je prvi enojezični slovar naše materinščine,

zasnovan na spoznanjih sodobnega jezikoslovja.

Razstava o Ljubljani v Parizu

V kulturnem centru Georges Pompidou v Parizu bodo sredi prihodnjega leta odprli veliko razstavo o Ljubljani, ki bo sledila podobnim manifestacijam v Trstu in na Dunaju. To bo prva celovita predstavitev slovenskega glavnega mesta v Franciji.

Skrajšan vojaški rok

Po novem predlogu zakona bo trajal vojaški rok v Jugoslaviji 12 mesecev za vse rekrute. S tem se je vojaški rok skrajšal za tri mesece. To določilo velja za vojake, ki bodo nastopili služnje vojske v novembru 1985. Starostna meja za odhod na služenje vojaškega roka ostaja 27 let.

Jure Franko se poslavlja

Jure Franko, dobitnik srebrne medalje v veleslalomu na zimskih olimpijskih

igrah v Sarajevu, se je poslovil od jugoslovanske reprezentance zaradi poškodbe kolčnega sklepa. V letošnji zimski sezoni bo tako jugoslovanska smučarska reprezentanca precej pomlajena, še vedno pa bodo nastopali tudi stari asi kot Bojan Križaj in nekateri drugi.

Ali je bila Troja pri nas?

Jugoslavijo je v septembru obiskal Roberto Salinas Price, mehiški amaterski arheolog in zgodovinar, avtor knjige »Homerjevo slepo občinstvo«, ki trdi da antična Troja ni bila v Mali Aziji, kot je veljalo doslej, ampak v naši Hercegovini, in da je bil avtor, ki zagotovo tudi ni bil edini, Odiseje in Iliade – Dalmatinec. Po tiskovni konferenci ob izidu srbohrvaškega prevoda njegove knjige je Roberto Salinas Price obiskal tudi Hercegovino, kjer naj bi po njegovem prepričanju stala Troja. Sestal se je tudi z nekaterimi našimi znanstveniki, ki navajajo svoje podobne trditve.

Sprejem v čast Florence Unetich, predsednice organizacije Progresivne Slovenke Amerike, na predsedstvu SR Slovenije. Na sliki od leve proti desni: Štefan Cigoj, predsednik komisije za manjšinska in izseljenska vprašanja pri RK SZDL Slovenije, Matjaž Jančar, predsednik Slovenske izseljenske matice, Tilka Blaha, predsednica konference za družbeno aktivnost žensk pri RK SZDL, France Štiglic, član predsedstva SRS, Vida Tomšič, članica sveta federacije, Florence Unetich ter Zoran Polič in Majda Gaspari, člana predsedstva SR Slovenije.

V Cankarjevem domu v Ljubljani je 10. septembra 1985 tajnik Slovenske izseljenske matice Marko Pogačnik odprl razstavo likovnih del slovenskih izseljencev, kar je bil izjemen dogodek za slovensko domačo in izseljensko javnost. Na razstavi je sodelovalo 22 slikarjev in kiparjev iz Združenih držav Amerike, Kanade, Avstralije, Argentine, Velike Britanije in Švedske, od katerih se je večina prvič predstavila slovenski javnosti. Razstava je bila odprta do 2. oktobra. Številni sodelujoči umetniki so se osebno udeležili otvoritve razstave in v organizaciji SIM potovali po Sloveniji. Podrobneje bomo o tem dogodku poročali v naslednji številki Rodne grude. Na sliki: na otvoritvi razstave, z leve: Vlasta Radišek iz ZDA, Jože Stražar, kipar s Švedske, in Erika Marija Bajuk iz ZDA.

Za Dolenjce tretjega tisočletja

Dolenjski list in svet za vprašanja žensk pri občinski konferenci socialistične zveze delovnega ljudstva v Novem mestu sta pred nekaj meseci začela z akcijo zbiranja denarja za nakup inkubatorja za dolenjski zdravstveni center v Novem mestu. Uspeh te zbiralne akcije je bil presenetljiv, saj so zbrali prek 2,3 milijona novih dinarjev, cena novega inkubatorja pa znese okrog 1,7 milijona dinarjev. Darovala so številna dolenjska podjetja in posamezniki, med katerimi jih je bilo nekaj tudi iz vrst izseljencev. Dolenjska rojakinja Jožefa Oblak, ki živi v Duisburgu v ZR Nemčiji, je darovala za inkubator kar 2.500 nemških mark.

Karlo Pesjak v reviji Foto

Naš sodelavec Karlo Pesjak, mojster umetniške fotografije /EFIAP/, ki živi

v Hässleholmu na Švedskem, je leta 1983 skupaj s švedskim prijateljem Larryjem Johnssonom tri mesece potoval po Avstraliji. Glavni namen njegovega potovanja je bilo fotografiranje avstralskih naravnih znamenitosti. Posnela sta množico izvrstnih fotografij, katerih majhen del je skupaj z reportažo objavljen tudi v švedski fotografski reviji »Foto«, št. 7/8 1985.

Karlo Pesjak se je v Avstraliji srečal tudi z nekaterimi našimi rojaki. Svoje vtise s teh srečanj je popisal tudi za našo revijo. Prvo njegovo reportažo začnemo objavljati v tej številki Rodne grude.

»Utripi let« Marije Hriberšek

Občinska konferenca SZDL in Kulturna skupnost iz Raven na Koroškem sta pred nedavnim izdali pesmi Marije Hriberšek iz Halmstada na Švedskem pod naslovom »Utripi let«. Pesmi so izbrali in uredili Silva Sešel ter Vera in

Janez Mrdavšič. Večina izbranih pesmi je iz obdobja avtoričinega bivanja na tujem, zato je temeljni skupni imenovalec vseh pesmi domotožje, hrepenenje po domačih ljudeh in krajih, negovanje vezi z domovino, ki so morali že natrgane ali razrahljane. Iz številnih njenih pesmi veje zaupanje v mir na svetu in v ohranitev vsega tistega, za kar so se stoletja borili naši predniki.

Nekaj besed o avtorici in njenih pesmih je v imenu uredniškega odbora napisal Janez Mrdavšič.

Pritisk na jugu Afrike

MARJAN SEDMAK

Čeprav je okruten predvsem navznoter, pa južnoafriški zaplet že dolgo časa ni več samo notranjepolitično vprašanje. Mednarodnih razsežnosti nima samo zato, ker postaja Južna Afrika zaradi nepopolnosti rasistov na oblasti na eni strani ter zaradi vse močnejšega emancipacijskega pritiska med črnskimi množicami na drugi eno od potencialno najbolj nevarnih kriznih žarišč, saj se ob njej ne stekajo samo navzkrižja, ki nastajajo v Afriki med emancipacijskim bojem in obrambo zadnjih trdnjav kolonializma, marveč tudi navzkrižni interesi obeh globalnih velesil, ZDA in SZ. Mednarodne razsežnosti dobiva tudi zato, ker je boj proti rasizmu in apartheidu obveznost mednarodne skupnosti in ker je južnoafriška vlada s svojim ravnanjem (oklicanje izrednega stanja, govor Pietra Botha pred strankarskimi prvaki) spravila v mučen položaj tiste države, ki so Južno Afriko bolj ali manj odkrito ter z različnimi sredstvi – političnimi in gospodarskimi – branile pred bolj radikalno politiko protirasistične večine v svetovni organizaciji. Rezultati takšnega razvoja politike nacionalne stranke, ki jo vodi južnoafriški predsednik, pa so deloma že na dlani: voditelji Afriškega nacionalnega kongresa, ki se bojuje za emancipacijo črnkega prebivalstva, so po stališčih, ki jih je Botha objavil na kongresu svoje stranke, ugotovili le še to, da jim ne preostane nič drugega kot oborožen boj; in dnevna poročila o mrtvih in ranjenih žrtvah južnoafri-

ške rasistične policije in obsednega stanja so takšna, da je komajda moč verjeti, da bo moč tokratni izbruh pametno rešiti zgolj z nasiljem. Pri čemer naj beseda pametno pomeni takšno rešitev, ki naj bi v Južni Afriki omogočala, da se bo v prihodnosti razvijala kot skladna in učinkovita skupnost; mir in red na razvalinah in na zaostrenih odnosih med sestavnimi deli družbe namreč nista pametna rešitev.

Ravnanje južnoafriških oblasti je sprožilo tudi novo razslojevanje med tistimi zahodnimi kapitalističnimi državami, ki se sicer zavedajo, da dolgo ne bo več mogoče jemati pravice črnski večini, ki pa jim tudi do tega ni bilo, da bi v njej prišlo do radikalnega razpleta, v katerem bi pobudo prevzelo nasilje. Vprašanje sankcij zoper Južnoafriško republiko je na dnevni red postavil sam Botha, ko je na nemir črnkega prebivalstva odgovoril z uvedbo izrednega stanja. Prva, ki se je med zahodnimi državami lotila ustvarjanja pritiska, je bila Francija, ki je že pred poletjem zagrozila s sankcijami, če vlada v Pretoriji v poldrugem letu ne bo odpravila politike rasnega razlikovanja. Še pomembnejšo potezo Francije pa predstavlja osnutek resolucije (podprla jo je tudi Danska), ki skuša uveljaviti zoper Južno Afriko vrsto sankcij. Gre za sankcije, ki naj bi si jih države naložile prostovoljno, se gale pa naj bi od zapore za naložbe in omejevanja trgovanja do zapore za prodajo določenih vrst blaga Južni Afriki. Medtem ko je takšen osnutek

preblag za neuvrščene države, ki terjajo takojšnje in obvezne sankcije, pa je preoster za tiste zahodne države, ki imajo – za razliko od Francije – v Južni Afriki pomembne gospodarske interese. To velja tako za Veliko Britanijo in ZRN, še posebej pa za ZDA. Konec avgusta je Južno Afriko obiskala delegacija ministrov držav EGS, da bi se na kraju samem seznanila s položajem: o tem, kako raznoliki so interesi zahodnoevropskih držav v zvezi z Južno Afriko, priča rezultat njenega obiska, ki je gotov le po eni plati – države EGS ne morejo podpreti francoske radikalnosti, kar zadeva sankcije proti Južni Afriki. Še manj pa so bile na radikalne sankcije pripravljene ZDA, čeprav je ukrepanje južnoafriške vlade spodneslo vse tiste upe, na katerih je počivala ameriška politika v tem delu sveta. Ta politika pa se je opirala na dve podmeni. Prva je bila, da bo moč Pretorijo prepričati, da dá neodvisnost Namibiji in da začne odpravljati apartheid. Južna Afrika bi za to dobila dobre in stabilne odnose z ZDA, pa tudi ZDA – ki so globalna sila – ne bi bile na zgubi, ker bi utrdile svoj vpliv v tem delu sveta. Utrjevanje ameriškega vpliva pa je bilo povezano tudi z drugo podmeno, to je, da bi lahko Južna Afrika, ko bi uredila namibijsko vprašanje in se lotila odpravljanja apartheida, uredila tudi svoje odnose z afriškimi sosedi, kar naj bi prineslo dvojke koristi: umik kubanskih in drugih svetovalcev iz Angole (skratka krčenje vzhodnega vpliva v tem delu sveta).

gospodarske novice

Naš med v švedskih trgovinah

Pred nedavnim so obiskali podjetje Medex v Ljubljani predstavniki trgovskih, znanstvenih in drugih organizacij s Švedske, glavni razlog njihovega obiska pa je bila prodaja Medexovih izdelkov na švedskem tržišču.

Medex letno izvozi za okrog 1.300.000 dolarjev izdelkov iz medu, kar je okrog 80 odstotkov izvoza jugoslovanske čebelarke industrije. V svojem razvoju je Medex namreč postal industrija, saj so od nekdane trgovine z medom v 25 letih delovanja prešli na izdelovanje dietetičnih in kozmetičnih izdelkov na osnovi medu.

Medex sodeluje s prek 2.000 čebe-

larji v vsej državi, razvil pa je tudi plodno znanstveno–raziskovalno delo v lastnih in drugih znanstvenih ustanovah.

Švedski gostje Medexa so največ zanimanja pokazali za propolis, saj je dokazano, da zdravilno učinkuje pri številnih boleznih, med drugim tudi pri nekaterih vrstah rakavih obolenj.

Nova Jatova krila

Po pogodbi o nakupu dveh letal, ki sta jo lanskega septembra sklenila JAT in Boeing, je te dni že pristalo na beograjskem letališču prvo letalo B-737-300. S prvim od štirih naročenih letal je JAT prekinil razmeroma dolgo zatišje obnavljanja flote. Letalo B-737-

300 je postalo zaradi vrste kvalitet, med katerimi je na prvem mestu ekonomičnost, najbolj prodajano Boeigovo letalo v zadnjih dveh letih. Doslej je 22 letalskih družb z vsega sveta naročilo skupaj 230 letal. JAT bo prva letalska družba v Evropi, ki bo vpeljala v redni promet to letalo. Novo Jatovo letalo s skupaj 138 sedeži bo letelo na redni progi od Beograda do Frankfurtu ter na liniji od Zagreba do Londona in Zürichu, predvidoma pa tudi na bližnji vzhod. Prvi dve letali bo JAT delno poravnal s kompenzacijskimi posli, saj bo najmanj 50 odstotkov vrednosti letal plačal z jugoslovanskim blagom. S pogodbo je dogovorjeno, da bo JAT letali za deset let najel, po tem razdobju pa bosta prišli v njegovo last.

Nova ladja za Splošno plovbo

Splitska ladjedelnica in puljski Uljanik dograjujeta čezoceansko ladjo »Portorož«, s katero bo splošna plovba iz Pirana okrepila svoje ladjeve. Čezoceanska ladja 19.700 ton nosilnosti je 151 dolga in široka 23 metrov, pogonjal jo bo motor z močjo 6.400 kW. Ladja bo namenjena predvsem prevozu hlodovine na liniji med Sredozemljem in zahodno Afriko, bo lahko prevažala tudi razsuti tovor in kontejnerje. Prekooceanka »Portorož« je prva od 47 ladij, ki naj bi jih skladno s srednjeročnim načrtom do leta 1990 zgradili v Jugoslaviji za domače ladjarje.

Prvi plin izpod morja

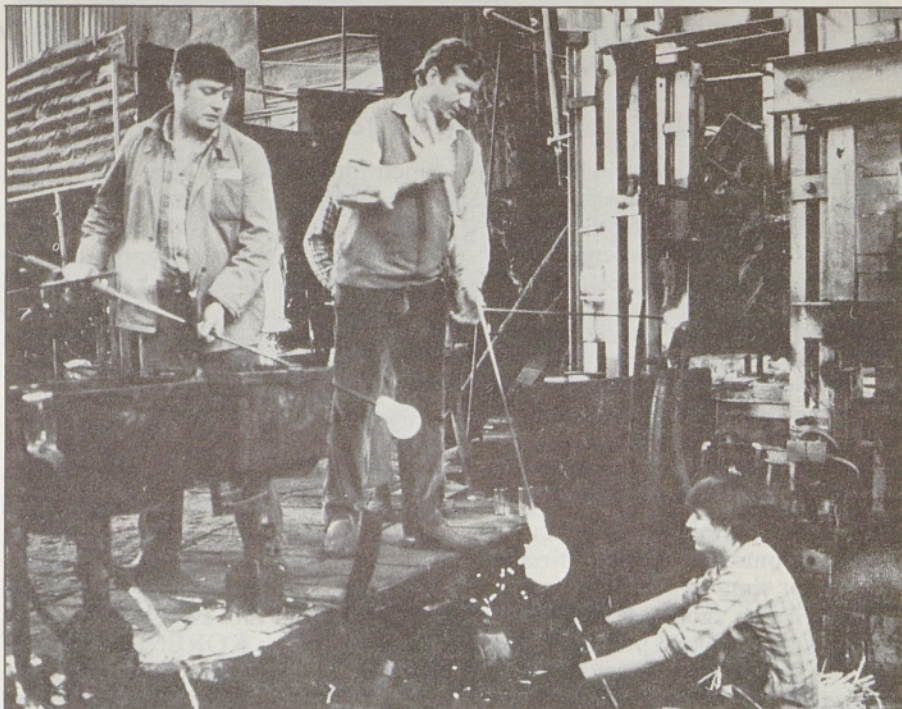
Izpod morskih globin na področju Severnega Jadrana bomo leta 1988 dobili prve količine plina. V ta projekt pridobivanja plina iz jadranskega podmorja bo vloženo skupaj 200 milijonov dolarjev. Od tega bo 50 milijonov dolarjev stala uvožena oprema, skupaj s storitvami tujih izvajalcev del. Večji del posla bo vendarle opravila domača industrija, predvsem ladjedelnice »Viktor Lenac« in »Tretji maj« z Reke, Uljanik iz Pule in Ladjedelniška industrija iz Splita. K poslu bodo pritegnili še številne druge delovne organizacije iz države.

Odkrili so nova nahajališča premoga

V Lakoncah pri Trbovljah bodo letos nadaljevali dnevni kop premoga. Na tem kopu naj bi pridobili 150.000 ton rjavega premoga. Medtem ko bodo zaloge v nahajališču Lakonca kmalu izčrpane, pa je spodbudna novica, da so v bližnji Bukovi gori odkrili še novo najdišče premoga. Premog bo mogoče pridobivati z dnevnim kopom. Pravijo, da gre za 700.000 ton premoga. To pomeni, da bodo z dnevnim kopom pridobivali dodatne količine premoga še štiri ali pet let. Sredstva za pridobivanje premoga iz novih nahajališč v Zasavju prispeva tudi celjska Kovinotehna.

Pogodba Tomos-Husqvarna podpisana

Tomos se je z Electroluxom iz Švedske dogovoril za nadaljnjo kooperacijo pri proizvodnji žag. S pogodbo, ki bo veljala prihodnjih 15 let, si je Tomos

V steklarni v Hrastniku / foto: Janez Zrnc

izgovoril pravico do proizvodnje Husqvarnin žag 266,61 in 66. Od teh je žaga 66 predvidena za izvoz švedskemu partnerju. Tomos bo skladno s pogodbo povečeval proizvodnjo žag. V nekaj letih jo nameravajo podvojiti od lanskih 23.000 na okrog 40.000 žag. Licenčnina bo kot doslej znašala 3%. Obenem s pogodbo so podpisali tudi dokument, s katerim se je Electrolux obvezal zagotoviti Tomosu vso potrebno opremo za novo proizvodnjo žag.

Prihodnje leto čistejša Reka

Prihodnje leto bodo v Lesonitovi temeljni organizaciji Vlaknene plošče prenehali s proizvodnjo lesonita po mokrem postopku. Celotno naložbo ocenjujejo na 710 milijonov dinarjev. Lesonit je imel v planu prenehati z mokrim postopkom in temeljito posodobiti proizvodnjo v planu že letos, vendar so načrt preložili za prihodnje leto, saj morajo prej, preden zaprejo staro tovarno, povečati zmogljivosti v novi od 42.000 do 53.000 ton plošč. Pogodbe za nakup domače in uvožene opreme so že podpisali. S posodobitvijo in avtomatizacijo tehnološkega postopka bo Lesonitova temeljna organizacija Vlaknene plošče tudi izboljšala kakovost svojih izdelkov. Še posebej razveseljivo pa je, da bo po tej naložbi Lesonit pol manj onesnaževal reko Reko.

»Zastavina« tovarna na Kitajskem?

Po izvozu 1000 avtomobilov »zastave 101« v ljudsko republiko Kitajsko so kitajski predstavniki v pogovorih o nadaljnjem poslovnem sodelovanju izrazili pripravljenost tudi kakó drugače sodelovati s Crveno zastavo. Zanimali so se za gradnjo Zastavine tovarne na Kitajskem, kjer bi izdelovali avtomobil »zastava 101«. Ta tovarna, ki bi jo montirali in opremili delavci kragujevške »Crvene zastave«, bi bila že na začetku sposobna proizvesti in sestaviti 10 tisoč avtomobilov »zastava 101«.

Letos 300 tisoč smučarskih čevljev

Zadnja leta izvažata tovarna obutve Alpina več kot dve tretjini proizvodov v tujino. Trenutno izvažata Alpina v kar 20 držav in je uvrščena med glavne dobavitelje smučarske obutve skoraj vseh zahodnoevropskih držav. Za prihodnjo sezono načrtujejo proizvodnjo okrog 300.000 parov smučarskih čevljev, od tega jih bodo 220.000 parov izvozili na konvertibilno, 10.000 pa na klirinško tržišče. Poleg tega načrtujejo tudi proizvodnjo 300.000 parov tekaških čevljev. Tudi te bodo v glavnem izvozili.

Slovenščina kot domovina

Četrta poletna šola slovenskega jezika v Kranju

»Slovenija je zame kot pravljica. Toliokrat ti govorijo o njej, vendar pa je ne spoznaš, dokler je ne odkriješ sam. Tokrat, v tej poletni šoli sem jo resnično odkril, zato bom kar ostal tukaj za nekaj časa in študiral na ljubljanski univerzi.« Tako mi je zadnjega dne letošnje kranjske poletne šole slovenskega jezika govoril eden izmed udeležencev – **Toni Hiti** iz Clevelanda v ZDA. Poletna šola slovenskega jezika je zdaj že dokaj ustaljena oblika navezovanja jezikovnih, kulturnih in splošnih stikov potomcev slovenskih izseljencev z domovino staršev. Štirje tedni, kolikor traja ta šola, ti dajo nekaj več . . . To ni zgolj šola slovenskega jezika, to je v vsakem primeru šola, ki te seznaja s slovenstvom, z dediščino, ki jo tudi na tujem rojeni Slovenec nosi s seboj, čeprav se včasih tega niti sam ne zaveda. To je šola, ki mlademu človeku odkriva svet staršev, prednikov, svet naroda, ki mu pripada.

Mladi clevelandski Slovenec (mimo grede si mislim, da imajo tamkajšnji rojaki še ljudi, ki bodo v prihodnje pomagali ohraniti slovenskega duha) **Toni Hiti** je nadaljeval z opisom svojih vtisov o poletni šoli:

»Najprej bi se rad zahvalil vsem, ki so kakorkoli pomagali pri tej poletni šoli. Zelo veliko sem se naučil, najpomembnejše pa je bilo, da sem spoznal vrsto prijateljev iz petnajstih držav, to je največ vredno. Poleg tega pa sem videl skoraj vso Slovenijo. Tudi Kranj je lepo in zanimivo mesto. V šoli smo

imeli tudi nekaj gostov. Najbolj vesel sem bil srečanja s slovenskim pevcem, vsestranskim glasbenikom **Janijem Kovačičem**, ki je zelo lepo pel svoje pesmi. Vsi smo vedeli, kaj nam želi povedati, tudi tisti, ki niso razumeli vseh njegovih besed. **Jani Kovačič** je odslej moj prijatelj. Za njim je bil v šoli tudi njegov oče, pisatelj **Lojze Kovačič**, ki je bil tudi sam otrok izseljenca in se je moral slovenščine učiti na novo, ko se je njegova družina vrnila v Slovenijo. V njem smo odkrili izredno zanimivega človeka, dobrega pisatelja in umetnika.«

Učenci letošnje poletne šole so letos prvič izdali tudi svoje glasilo, ki so mu dali naslov **KORENINE**. List je uredil **Toni Hiti**, nekatere prispevke pa je duhovito ilustriral **Daniel Recek** iz Hamburga v ZR Nemčiji. Oglejmo si, kakšne prispevke so izbrali: uvod je napisala vodja poletne šole prof. **Janja Perko**, kratek pregled slovenske zgodovine je v slovenščini napisal **Vojko Bratina** iz Italije, v angleščino pa prevedel **Toni Hiti**, nekakšna »pisma udeležencev« šole so prispevali **Saga Ofors** s Švedske, **Petra Weber** iz Avstrije, **Ruriko Hanabusa** iz Japonske, **Sharon Ujčič** iz ZDA, **Helena Marentič** iz Kanade in **Sabina Tedoldi** iz Italije. Temu sledi odlomek iz Knjige **Lojzeta Kovačiča** Preseljevanja, pogovor s pisateljem pa je zapisal **Jože Polenek**; večer z **Janijem Kovačičem** sta popisala **Vlado Gmajnar** v angleščini in **Martina Penz** v slovenščini, obja-

Poletna šola slovenskega jezika 1985

V poletno šolo slovenskega jezika sem prišla z velikim optimizmom in na splošno lahko rečem, da nisem bila razočarana. Pouk je bil res včasih nekoliko naporen, npr. če smo se učili slovnice, a smo se zato drugič šli kako igro ali peli slovenske pesmi. Najbrž bo vsak rekel, da je bilo dovolj pouka, mislim, da se ne moreš vsega naučiti v štirih tednih po 3 ure na dan. Vem pa, da je težko vsem ustreči, eden hoče tako, drugi drugače.

Ekскурzije so bile zelo zanimive, čeprav je bil program malo preobsežen za en dan. Premalo časa smo imeli za ogled vsake znamenitosti in tudi za kakšen počitek. Videti je, kakor da sploh nisem bila zadovoljna s to šolo, ker kritiziram. A to ni res, hvaležna sem, da sem bila sprejeta, in če bo možno, bom rada prišla v Kranj tudi prihodnje leto.

Zelo me je zanimala slovenska književnost, ki smo jo seveda spoznali samo po odlomkih iz del različnih pisateljev. V našem društvu bi radi ustanovili literarni krožek in tu sem se nekoliko seznanila z njo. Ko sem bila mlajša, sem brala otroške knjige v slovenščini, zdaj pa na žalost ne več. Imeli smo sicer književnost pri slovenskem dopolnilnem pouku, a se tega komaj še spominim, ker je že dolgo od takrat.

Tukaj sem obiskovala tudi folklorne vaje, ker se zanimam za folklor. V našem društvu imamo tudi folklorno skupino, katere članica sem. Zato sem že poznala nekatere plese, vendar pa zaradi tega ni bilo nič manj zanimivo.

Lahko rečem, da mi ni žal, da sem se prijavila v to šolo in jo priporočam tudi vsem drugim mladim po vsem svetu, ki se zanimajo za jezik in zgodovino naše domovine.

*Martina Penz
Sindelfingen, ZR Nemčija*

Udeleženci četrte poletne šole slovenskega jezika v Kranju na zaključku šole.

vljajo nekaj pesmi **Janija Kovačiča**, ob koncu pa je **Martina Penz** napisala kratek prispevek o slovenski folklori, **Elektra Tsigarida** iz Grčije o Kranju in njegovem družabnem življenju, **Lidija Avsenik** in **Inger Starc** iz Kanade sta opisali, kako sta šli v Kranj v kino, izlete po Sloveniji je popisal **Borut Ivanuša** iz ZR Nemčije, »kranjsko izseljensko kroniko«, kjer o šoli izveš marsikaj »neuradnega«, pa je duhovito zapisal **Andrej Beloglavec** iz Rima.

Jezikovni del pouka, ki obsega osemdeset šolskih ur, je tudi letos vo-

dilo pet lektorjev z ljubljanske filozofske fakultete, ki imajo vsi že dokaj bogate izkušnje tako s prejšnjih poletnih šol ali s tujih lektoratov slovenščine. To so bili Metka Čuk, Marina Križaj-Ortar, Marja Bešter, Peter Weiss in Marina Zorman. Lektorji so bili na splošno zadovoljni s prizadevnostjo in zavzetostjo učencev, pravijo pa, da je težko učiti tako heterogeno skupino ljudi, ki prihajajo iz različnih okolij, nekateri pa so tudi premalo razgledani, kar pa je glede na njihovo starost povsem razumljivo. Ko smo se pogovarjali z učenci, nam je večina zatrjevala, da so prišli v poletno šolo na lastno željo, ob tem pa so bile prav gotovo potrebne tudi spodbude staršev, ki vsekakor žele, da bi njihovi otroci bolje poznali tudi svojo prvotno domovino.

Jože Polenek iz Toronta v Kanadi je prav gotovo med tistimi, ki za pot v Slovenijo ni potreboval spodbude staršev. V Kanado se je njegova družina preselila, ko mu je bilo pet let, in Jože je »zaznamovan« s slovenstvom. »Če že ne živim tukaj, želim vsaj znati slovensko. Zelo sem zadovoljen, da sem bil v tej šoli. Videl in naučil sem se zelo veliko. Tega, kar smo si ogledali na izletih, ne bi mogel videti v manj kot dveh mesecih.«

Ko sem mu rekel, da slovensko dobro govori, mi je zatrdil, da doma v Torontu vedno govorijo slovensko, tam pa je obiskoval tudi slovensko šolo, ki jo organizira tamkajšnja slovenska župnija. »Rad bi študiral jezike,« mi je rekel Jože Polenek, »čez nekaj let pa se mogoče vrnemo v Slovenijo za stalno. Jaz bi se vrnil zelo rad...«

Miha Vršič iz Mississauga v Kanadi je ob koncu šole žarel od zadovoljstva: »Najlepše je bilo vse, hvala vsem, ki so si izmislili to šolo. Veliko sem se naučil in tudi izleti so bili čudoviti. Mislim, da v prihodnje ne bi bilo treba ničesar spreminjati, saj je taka šola izredno primerna za vse, ki prihajajo iz raznih koncev sveta. V Sloveniji sem tokrat že enajstič, mislil sem, da jo dobro poznam, vendar pa še nikoli nisem videl toliko, kot sem zdaj. Hvala za vse!«

Irena Poredoš, prav tako iz Kanade, je pripovedovala čustveno obarvano zgodbo: »Pred dvema leti sem bila na svojem prvem obisku Slovenije za tri tedne. Takrat sem se globoko zaljubila v Slovenijo in zdaj sem se odločila, da bom ostala najmanj leto dni. Ko sem prišla sèm, nisem znala govoriti, vendar pa sem razumela skoraj vse. Zdaj pa že lahko govorim in to knjižno slovenščino. Pri nas doma smo doslej govorili v glavnem prekmursko. In še to

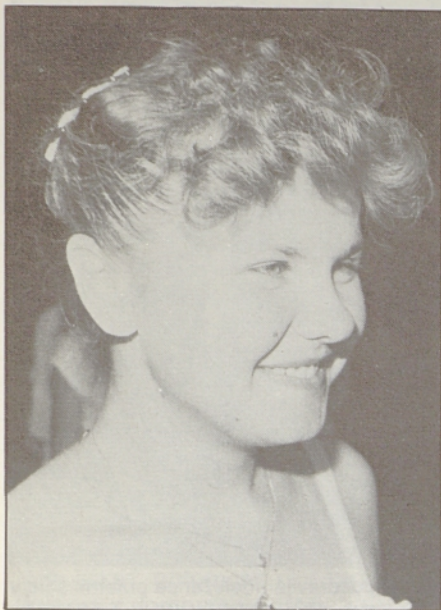
Tajnik Slovenske izseljenske matice Marko Pogačnik pozdravlja udeležence poletne šole v hotelu Kokra na Brdu pri Kranju.

Lektorji, ki so mladim Slovincem z vsega sveta vcepili v glave osnove slovenščine.

V učilnici, skupina lektorja Petra Weiss.

Irena Poredoš, Kanada:
»Zaljubila sem se v Slovenijo!«

moram reči – boljšega učitelja slovenščine nisem mogla dobiti, kot je bil Peter Weiss!« In kako je s tvojo ljubeznijo? sem jo vprašal. »Moja ljubezen je vse globlja, še vedno traja,« nasmejano zatrjuje Irena Poredoš.

Rosalyn Višinski iz Trumbulla, Connecticut, ZDA, je prišla v poletno šolo na željo mame, ki se skupaj z očetom udejstvuje tudi v slovenskem društvenem življenju na območju mest Fairfield in Bridgeport. »Slovensko malo govorim že od doma,« je pripovedovala Rosalyn, »veliko pa sem se naučila tudi v poletni šoli. Vse mi je bilo zelo všeč, še posebno pa to, da sem spoznala toliko prijateljev od vsepovsod.«

Iz New Yorka je prišla v Kranj Dorothy Klesin, ki je bila tokrat prvokrat v Sloveniji, zato se je po slovensko ob koncu šole pogovarjala nekako previdno, negotovo, kar čutil si, kako v mislih vsako besedo prevaja iz angleš-

Jezik je zavest, je filozofija. Ko sem prišel prvič v Slovenijo, sem videl, da okno predstavlja fenêtre. Čim sem vedel, da za eno stvar obstajata dve imeni, je okrog mene nastajal v naravi nered, nered v stvarstvu. Če imaš dve imeni za isto stvar, nenadoma začne v tebi delovati tretji jezik, ki se spreha po tvoji duši in nima svoje gramatike in svoje praktične uporabe. Zato je Slovenijo v treh besedah težko opisovati; morda v tridesetih knjigah, ker se je nakopičilo veliko problemov.

Ta narod je majhen in se brani skozi jezik in njegovo samozavest. Slovenščina je tako izdelana, tako natančna, tako higienska, tako se pazi nanjo, tako se jo vzgaja, da morda nikjer na svetu ni toliko skrbi v zvezi z jezikom kot edini možnosti komuniciranja.

Lojze Kovačič, slovenski pisatelj, v razgovoru z učenci poletne šole slovenskega jezika v Kranju. Celoten pogovor je zapisan v glasilu poletne šole slovenskega jezika.

»Šola nam je veliko koristila,« so zatrjevali (od leve proti desni) Miha Vršič iz Kanade, Toni Hiti iz Clevelanda, Martina Penz iz ZR Nemčije, Daniel Recek iz ZR Nemčije in udeleženec iz Italije.

čine. »Zelo lepo je bilo. Imela sem dober čas,« mi je rekla Dorothy. »Videla sem veliko Slovenije, čas pa je prehitro minil. Rada bi še kdaj prišla nazaj . . .

Besede, slovenske besede. Sklanjave, dvojina . . . Po končani šoli je morda marsikomu ostalo le nekaj slovenskih besed, ki jih je odnesel s seboj kot popotnico. Odnegli pa so tudi lepe vtise, nepozabne spomine tako na družino, s katero so preživeli nekaj tednov, kakor tudi na Slovenijo samo, ki v nobenem primeru ne bo ostala le kot meglen pojem iz pravljice.

Slovenska izseljenska matica je udeležencem šole zadnji dan pripravila tudi lep sprejem v hotelu Kokra na Brdu pri Kranju. Lektorji so jim podelili spričevala, nekaj lepih besed pa so jim namenili tudi tajnik Slovenske izseljenske matice Marko Pogačnik, ravnatelj šole, prof. Valentin Pivk in predstavnica filozofske fakultete, oddelka za slovanske jezike in književnosti, prof. dr. Breda Pogorelec.

IVAN GERENČER

Bogastvo murske uleknine

Koliko nafte in plina imamo v Sloveniji?

V Sloveniji bomo v prihodnjem srednjeročnem obdobju za načrtno iskanje novih zalog nafte in zemeljskega plina porabili 7,7 milijarde dinarjev, po cenah, ki so veljale lani decembra. Naložba se nam bo bogato obrestovala

že, če odkrijemo in tudi pričnemo izkoriščati vsaj deset odstotkov zalog nafte in plina.

Strokovnjaki so že 1977. leta ugotovili, da znašajo geološke zaloge nafte v Sloveniji kar 128,6 milijona ton (murska uleknina), od tega bi je lahko pogojno pridobili 34,2 milijona ton. Koordinacijo in vodenje raziskav je prevzela lendavska INA-Nafta, oziroma njen tozd Raziskava nafte in plina. V obsežen projekt, v katerega bo Slove-

ška uleknina), od tega bi je lahko pogojno pridobili 34,2 milijona ton. Koordinacijo in vodenje raziskav je prevzela lendavska INA-Nafta, oziroma njen tozd Raziskava nafte in plina. V obsežen projekt, v katerega bo Slove-

nija vložila za naše razmere veliko denarja (zbrali ga bomo v okviru interesne skupnosti za nafto in plin – ISNAP – iz naslednjih virov: bencinski dinar, naftni dinar, združena sredstva gospodarstva in tudi sredstva raziskovalne skupnosti), pa sta iz naše republike vključena še ljubljanski Petrol (ta je tudi nosilec vseh raziskav) in Geološki zavod Slovenije.

»Ker v Sloveniji nimamo izredno drage opreme za raziskave, bomo k sodelovanju pritegnili tudi specializirane organizacije iz drugih republik: INA-Nafto, INA-Projekt, INA-Nafta-plin iz Zagreba in novosadski Naftagas. Z nekaterimi izmed njih smo že podpisali samoupravne sporazume, po potrebi pa se bo lendavska Nafta, pač glede na potrebe raziskovalnega dela, samoupravno vključevala oziroma že letos povezala tudi s Petrolom«, pojasnjuje obsežne priprave na raziskovalno delo Štefan Vida, v.d. direktorja tozda za Raziskave nafte in plina.

Končno v Lendavi nadaljujemo tudi bogato tradicijo povojne generacije belih rudarjev (na tem območju so nafto črpali že med vojno), ki so se z iskanjem in vrtanjem nafte in plina kot glavno dejavnostjo ukvarjali vse do 1950. leta, potem je v Sloveniji za drage raziskave zmanjkalo denarja, lendavska nafta pa se je preusmerila v procesno proizvodnjo in proizvodnjo opreme za naftno industrijo, povsem pa opustila raziskovalno delo in vrtanje.

SEDEMSTO PETDESET TISOČ TON DOMAČE NAFTE

Prav gotovo je zanimiv podatek, da smo v Sloveniji v povojnem obdobju vse do danes načrpali 750 tisoč ton lastne nafte in 600 milijonov kubičnih metrov zemeljskega plina. In to iz dveh velikih in nekaj manjših vrtin v Bakovcih, Filovcih in Bukovcih (med Ptujem in Ormožem). Danes načrpajo iz vrtin v Dolini in Petišovcih pri Lendavi na leto blizu 2400 ton nafte in sedem milijonov kubičnih metrov zemeljskega plina.

Kakšne so možnosti, da se v Sloveniji dokopljemo do novih nahajališč nafte in plina, ki bi jih lahko tudi izkoriščali? Naloga je prav gotovo zelo zahtevna, predvsem pa dolgoročno zastavljena. Slovenija je na osnovi naftno-geoloških raziskav razdeljena na štiri območja (Panonski bazen-murska udarina, notranji in zunanji dinaridi, območje Jadranskega morja skupaj z istrsko platformo), znotraj teh pa, glede na potencialne možnosti pridobivanja nafte in plina, še na sedem vrednostnih stopenj.

V prvo vrednostno stopnjo so stro-

kovnjaki uvrstili območja, kjer so že odkrite rezerve nafte in plina in kjer so možnosti za nova odkritja. Gre pravzaprav za veliko verjetnost novih odkritij dragocenih virov energije. To je 50 kvadratnih kilometrov velika površina vzhodno od Lendave, skupaj s Petišovskim poljem in Dolino. V drugo perspektivno območje, kjer smo v Sloveniji že odkrili pomembne kazalce nahajališč ogljikovodikov, je vključeno območje Filovec, Vržeja in Bakovcev, v skupni velikosti 350 kvadratnih kilometrov. V tretjo stopnjo verjetnosti, da se lahko dokopljemo do novih nahajališč nafte in plina, pa so uvrščena območja, delno že raziskana, med Ptujem in Ljutomerom in severno od Murske Sobote na skupni površini 1100 kvadratnih kilometrov.

V četrto vrednostno stopnjo so strokovnjaki uvrstili terene, kjer so možnosti za odkritje zalog nafte in plina majhne. V panonskem bazenu je to območje Goriškega in Haloz (1250 kvadratnih km), v dinaridih območje okolice Kranja, Ljubljane, pri Hrastrniku, vzhodno od Celja, Krško polje, Slovensko Primorje, del pazinskega bazena in jadransko podmorje. Vse skupaj se razprostira na 3250 kvadratnih km površine. Obrobje dinaridov je uvrščeno v peto vrednostno stopnjo, tu pa bi bile potrebne zelo obsežne raziskave in vrtanja, da bi prišli do ugodnih rezultatov. V šesto in sedmo perspektivno vrednostno stopnjo pa so uvrščena preostala območja, kjer praktično ni realnih možnosti za odkritje nahajališč nafte in plina (visoke planine itd.).

KMALU NOVO NAFTHNO POLJE?

»Pravzaprav lahko rečemo, da imamo v Sloveniji, na podlagi dosedanjih raziskav, malo idealnih območij, kjer z veliko verjetnostjo lahko računamo na popoln uspeh. Skupna površina Slovenije je 22 tisoč kvadratnih km, od tega odpadejo na peto, šesto in sedmo vrednostno stopnjo kar tri četrtnine ozemlja oziroma 15 tisoč kvadratnih km. Zato je ena od naših nalog prav gotovo ta, da na osnovi raziskav pre kategoriziramo manj perspektivna območja v bolj perspektivna,« razmišlja Štefan Vida. Odgovor na to vprašanje, vsaj delen, pričakujejo od študije, ki bi jo naj do konca leta skupaj izdelala INA Projekt in Geološki zavod Slovenije. »Ob tem se pripravljamo, da v severovzhodni Sloveniji ponovno ovrednotimo vse dosedanje raziskave, tudi z dodatnimi geofizičnimi raziskavami. Poleg tega načrtujemo, da bomo od l. 1986 do 1990 izvrtali štirinajst raziskovalnih vrtin z namenom, da odkrijemo eno ali dve naftnoplinski polji

z manjšo zmogljivostjo (z letno proizvodnjo sto tisoč ton nafte in sto milijonov normalnih kubičnih metrov zemeljskega plina).«

Prav te dni so prenehali vrtanje vrtine MG 6 v Murskem gozdu pri Lendavi. »Za sedaj smo z opravljenim delom zadovoljni, vendar pa moramo počakati na končno obdelavo vseh podatkov, da bodo napovedi o zalogah nafte in možnosti njenega izkoriščanja točne in ne prezgodnje,« pravi Štefan Vida. Obsežna dela opravljajo tudi na vrtini v Koračicah (med Ormožem in Ptujem v bližini Vinčancev). Z vrtino so se beli rudarji ukvarjali že l. 1958 in 1959, pri kasnejših analizah pa so ugotovili, da je v globini 1460 metrov prevrtani sloj zasičen z ogljikovodiki. Letos želijo vrtino ponovno usposobiti za novo testiranje. Če bodo rezultati pozitivni, bomo lahko govorili o novem naftnoplinskem polju v Sloveniji.

Študija, ki jo je l. 1977 izdelal INA-Naftaplin, daje dokaj optimistično napoved o zalogah nafte in plina v Sloveniji. Glede na stopnjo raziskanosti po geoloških napovedih je v murski uleklini 128,6 milijona ton nafte, od tega 34,2 milijona ton tako imenovane pogojne nafte (to je količina, ki bi jo po sedanjih ugotovitvah lahko v dolgoročnem obdobju pričeli izkoriščati). »Če bomo izkoristili le deset odstotkov potencialnih možnosti, potem se nam bosta vloženi trud in denar bogato poplačala. Dolgoročno načrtujemo, da bomo pričeli pridobivati nafto iz novih vrtin po letu 1990. Vendar če želimo v Sloveniji dejansko opraviti vse načrtovane raziskave, bomo morali v to vložiti veliko denarja tudi za nakup izredno drage raziskovalne opreme. Nikakor ne bomo mogli ves čas računati le na pomoč drugih raziskovalnih organizacij v državi,« je na koncu poudaril Štefan Vida.

Iz »Dela«

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Ni grdo, ako kdo česa ne zna; grdo je, ako se učiti noče.

Ni moder, kdor veliko reči zna, ampak ta, kdor zna, česar mu je treba.

Ni mu vrana možganov izpila.

Slovenski film na puljskem festivalu

Konec julija se vsako leto v Pulju, glavnem istrskem pristanišču, začne – rakete švignejo v nebo, oglasi se himna in tisočglava množica v tamkajšnji starorimski areni, opremljeni s sodobno aparaturjo, navdušeno čaka na začetek jugoslovanskega filmskega praznika, festivala celovečernega igranega filma. V areni, kjer so se nekoč na življenje in smrt bojevali gladiatorji in so spuščali sestradane leve nad prve kristjane, nastopajo zdaj v vlogi levov filmski kritiki in v vlogi njihovih žrtev filmski ustvarjalci: pred očmi občinstva se zvrsti celoletna bera novih jugoslovanskih filmov. Med njimi je že nekaj let peterica slovenskih. Pet filmov na leto je slišati morebiti malo; pa vendar je to za poldrugomilijonski narod v matični domovini pomemben in s trudom izbojevan dosežek. Slovenski film ni blago, na hitro narejeno za prodajo; vsak, tudi tisti, ki se nemara ni posrečil, je s tega ali onega vidika pričevanje o slovenski samobitnosti in kulturi. In letos smo imeli Slovenci srečo: med petimi v Pulju predstavljenimi filmi ni bilo niti enega, ki ne bi zaslužil pozornosti. Vseh pet je bilo med najboljšimi, kar je festival pokazal.

Matjaž Klopčič, režiser, o katerem s spoštovanjem pišejo tudi francoski kritiki, se je letos predstavil s filmom *Dediščina*, rodbinsko kroniko, segajočo skozi tri generacije. Dediščina je

Klopčičev deveti celovečerec in zanj je segel vsaj deloma po spominskem gradivu, po zgodbi svoje rodbine, seveda primerno nadgrajeni. Začne se okoli leta 1914 v zasavskih revirjih in kaže spreminjajoči se čas – zlom stare Avstrije, politične nemire v mladi kraljevini Jugoslaviji, vse močnejše uveljavljajoči se fašizem in odpor proti njemu, začetek druge svetovne vojne – kot odseve v usodah posameznih članov družine premožnih Vrhunčevih, ki, zapredeni v svoje notranje probleme, ne znajo ujeti koraka z dogajanjem in vse bolj zgubljajo tla pod nogami. Elegantno narejen film, v katerem je oživilen zanimiv in mlajšemu rodu že čisto odmaknjen kos nedavne slovenske zgodovine.

Kar zadeva čas dogajanja, se film *Ljubezen* režiserja Rajka Ranfla navezuje tako rekoč neposredno na Dediščino, zajema namreč obdobje med leti 1940 in 1946. In spet gre za spominjanje, tokrat spomin na otroštvo, vendar ne režiserjevo; film je nastal po istoimenskem romanu Marjana Rožanca. V predmestju Ljubljane smo, v tako imenovani Zeleni jami, med deško klapo, ki bije žogo, se spogleduje z dekleti in ima svoje drobne skrbi in prepire, na sploh pa drži skupaj in se ima rada. In v to butne vojna s čisto nepredvidenimi zahtevami in vprašanji. V mestu kruto gospodarijo Italijani in pozneje Nemci, ljudje, kot jih

vidi doraščajoči Marjan, so nenadoma čudno spremenjeni, v strahu za življenje pokažejo nove, tudi grde lastnosti. Celo v veselo deško družino seže nezaupanje, kmalu ne veš več, kdo je še prijatelj, komu še moreš verjeti. Odlično je v filmu ujeto moreče ozračje vojnih let, pa vendar so barve svetle, med mladimi smo in v njih je vedra življenjska sila in zmeraj še upanje, da bo v prihodnje vse drugače, da bo nazadnje vendarle zmagala ljubezen. *Naš človek* režiserja Jožeta Pogačnika, tretji slovenski film, se dogaja včeraj ali danes in prikazuje direktorja, ki je uspešno vodil tovarno deset let, zdaj pa osuplo spozna, da se mu stolček maje. Delavci v tovarni imajo kar naenkrat vse polno pritožb, mladi sodelavec, ki ga je direktor sam pripeljal v tovarno, se izkaže kot glavni podpihvalec nezadovoljstva, in kamor se direktor, ki je zmerom veljal za »našega človeka«, se pravi takšnega s trdno politično podporo, zdaj obrne, naleti samo na izgovore in skomiganje z rameni. Zanimiv film, ki na primeru posameznika prikaže nekatere splošne slabosti današnjega sveta, tako zave-rovanega v učinkovitost in uspeh, da včasih pozabi biti človeški.

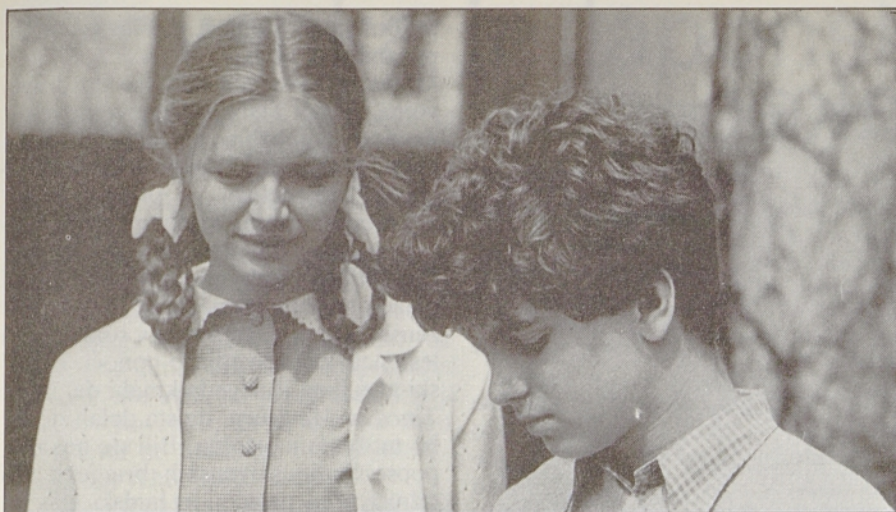
S problemom, ki je prav tako sodoben in veliko širši, kot je nemara videti na prvi pogled, se ukvarja film Filipa Robarja *Ovni in mamuti*. Gre za »Bosance« – tako so se navadili nekateri

Milena Zupančič v filmu »Dediščina«

Prizor iz filma »Butnskala«, ki ga je režiral Franci Slak.

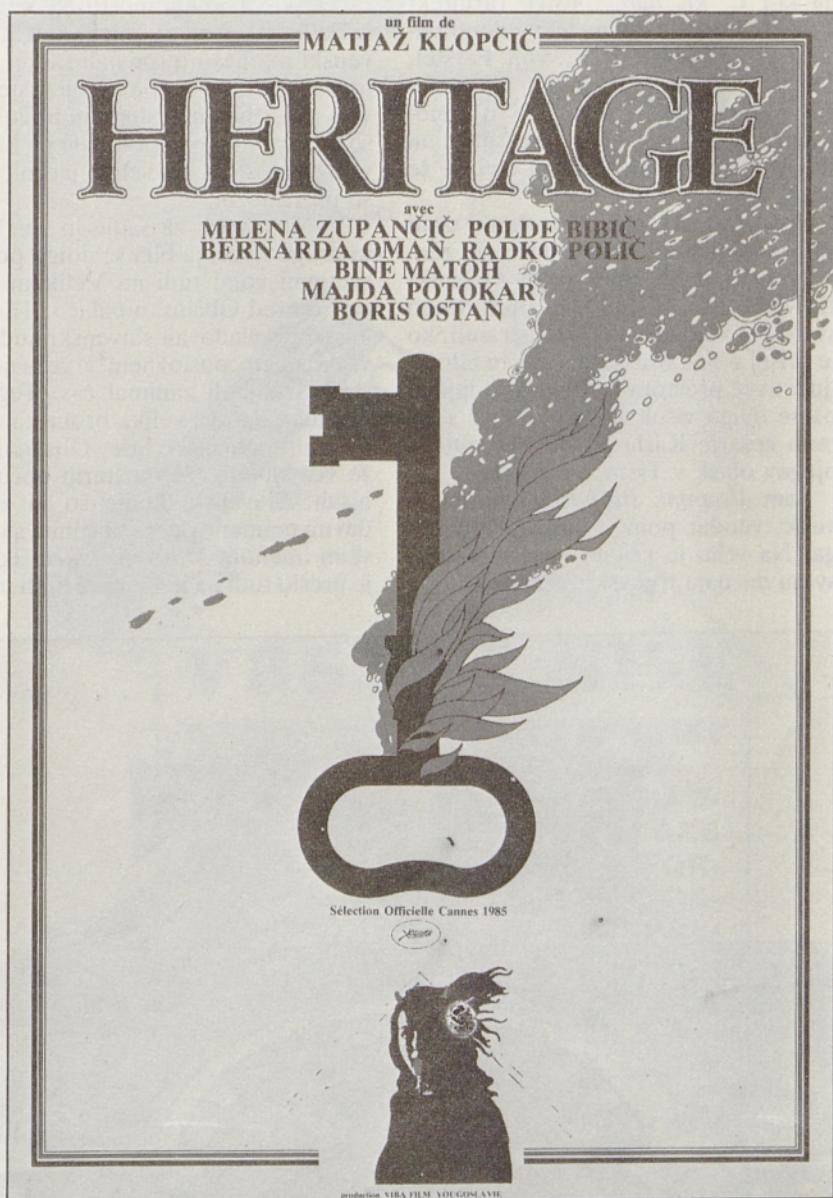
Mlada igralca Vesna Jevnik in Rok Bogataj v filmu »Ljubezen«

Film »Ovni in mamuti« režiserja Filipa Robarja pripoveduje o življenju delavcev iz drugih republik v Sloveniji.

Slovenci imenovati kar vse delavce z juga Jugoslavije, ki pridejo za kruhom v Slovenijo, in tod doživljajo usodo nekakšnih »gastarbajterjev«. Film je živopisen in zelo kritičen, prikaže vse tegobe, na katere večinoma nekvalificirani delavci naletijo v okolju, ki jim ni domače. Je pa v filmu tudi veliko humorja, čeprav črnega; občinstvo v Pulju je navdušilo. Najbolj naveden je peti film. To je *Butnskala* režiserja Francija Slaka. Film je nastal po radijski nadaljevanki Emila Filipčiča in Marka Derganca (oba v filmu tudi nastopata). Nora zgodba in na glavo postavljen svet, v katerem pa gledalec med smehom prepozna nič koliko resničnih črt našega današnjega obstoja, pač prikazanih, kot bi jih gledal v zapognjenem ogledalu. »Butnskalovci« so družina, ki verjame, da so poglaviti sovražnik človeštva stekle lisice in jim napove boj do iztrebljenja. In ker stekle lisice, ki bi svet ogrožale, ni (ali jih vsaj ni v zadostnem številu), si jih pač naredijo; sovražnika moraš imeti, že zato, da je nekdo kriv za vse, kar ti gre narobe. In »Butnskalovci« nazadnje prevzamejo oblast in začno zavzemati celo veselje . . . kar strah te popade, ko vidiš, kako daleč zna pripeljati človeška neumnost.

No, to je bil kratek pogled na peterico slovenskih filmov, ki so bili prikazani na letošnjem puljskem festivalu. Dobil so manj priznanja, kot bi jim pravzaprav šlo. Razlog je preprost: med festivalskimi tekmovalci je bil tudi *Oče na službenem potovanju* režiserja Emira Kusturice, to pa je film, ki je bil letos na najbolj uglednem mednarodnem filmskem festivalu v Cannesu nagrajen z najvišjim priznanjem zlato palmo. Razumljivo, da je pritegnil vse poglede in nagrade tudi na domačih tleh.

Plakat za film *Dediščina* režiserja Matjaža Klopčiča, ki je bil tudi v uradni selekciji filmskega festivala v Cannesu. Plakat je delo oblikovalca Matjaža Vipotnika.

Mihec in Jakec

Veliki trg (uradno imenovan *Unità*) v Trstu je res veličasten prostor; odpira se na eni strani naravnost na morje, pravzaprav na njegovo obrežje, na katerem se vrstijo večji in manjši moli. Med njimi je tudi znani mol San Carlo, čigar ime izhaja od ladje, ki se je na tem mestu svoj čas potopila in so nad njo nasuli sedanji mol. Pesnik Kette je po njem naslovil svojo pesem »Na molu San Carlo«.

Trst je na svoj Veliki trg upravičeno ponosen, saj je nastal ob koncu prejšnjega in na začetku tega stoletja ob sodelovanju najbolj znanih arhitektov. Gledano z morske strani je na levi strani elegantna vladna palača, zgrajena kot *C. kr. namestništvo* (arhitekt E. Artmann 1904); na levi vidimo *palačo Lloyd* (arhitekt E. von Ferstel, 1885), v ozadju pa mogočno *Občinsko palačo* (arhitekt G. Bruni, 1876) z mogočnim pročeljem v novorenesančnem slogu. Ob njej, na desni in levi, je še nekaj lepih palač.

Pred občinsko palačo na desni strani so pred nekaj leti znova postavili znameniti Vodnjak štirih celin (arhitekt E. Mazzoleni, 1751). Tik pred drugo svetovno vojno so ga bili odstranili, ko je prišel v Trst Mussolini, da bi bil za ljudi »več prostora«. Zraven vodnjaka pa se dviga visok kamnit steber s kipom cesarja Karla VI., v spomin na njegov obisk v Trstu leta 1728.

Sam *Vodnjak štirih celin* ni ravno velik, vendar pomeni nekaj posebnega. Na vrhu je krilata vila, ki vsemu svetu naznaja trgovski razmah Trsta v

18. stol.; pod njo podaja Tržačanka simbolično svojo roko orientalskemu trgovcu. Ob vznožju vodnjaka so na vsakem vogalu štirje ženski kipi, ki predstavljajo Evropo, Afriko, Azijo in Ameriko. Afrika ima zavezane oči, ker še niso bili do takrat odkrili izvirov Nila.

Slovenski ljudje iz okolice in iz širše Primorske, ki so bili v zadnjih dvesto letih kulturno, zlasti pa gospodarsko vezani na Trst, se za te posebnosti gotovo niso utegnili kdove kako zanimati. Povezanost mesta z okolico in deželo je predstavljal drugi trg, imenovan *Rusi most* (Ponte rosso). Svoje ime je dobil po rusu, t.j. bakrenasto rdeče pobarvanem mostu na Velikem kanalu. Tu je bila tržnica, kjer so slovenski okoličani prodajali sadje, zelenjavo, zlasti pa cvetje. Svojevrsten vrvež, poln življenja, slikoviti prizori, ko so pred prvo vojno prihajale po kanalu v notranjost mesta velike jadrnice, da so jih razložili.

Večja tržnica za sadje in zelenjavo in druge stvari je bila še dolgo po prvi svetovni vojni tudi na Velikem trgu, ravno pred Občinsko palačo. Tudi tukaj so prevladovali slovenski ljudje. V vsakdanjem poslovnem vrvežu je vse seveda najbolj zanimal čas. Tega pa sta udarjala dva velika bronasta moža na stolpu občinske hiše. Obstajala sta že več stoletij, že na starih občinskih hišah. Slovenski ljudje so ju že od davna poimenovali z značilnim slovenskim imenom *Mihec in Jakec*. To ime je prešlo tudi na italijanske ljudi in njih

prvotno ime »I mori di piazza« se je pozabilo.

Mihec in Jakec sta bila vse do druge vojne simbol Trsta in njegove povezanosti z najbližjim slovenskim zaledjem. Stari stric, ki je svoj čas delal v tržaški ladjedelnici, je pripovedoval, kako bijeta ure na visokem turnu.

Seveda pa ni manjkalo tudi nekaj romantike. Pred vhodom v Občinsko palačo sta bila nameščena dva velika ženska kipa, ki sta nosila v roki velika lestenca, za razsvetljavo ponoči. Ljudski glas jima je seveda kmalu dal ime, *Tinca in Marjanca*, da sta delali družbo možema na stolpu. Bili sta nekako poosebljenje slovenskih branjev na tržnici pred palačo. In ljudski glas je vedel o njima povedati, da sta se bili zaklepetali in pozabili oditi domov, da skuhata južino. Ovedeli sta se šele, ko sta moža na stolpu udarila poldne in zaskrbljeni odhiteli.

Tržaško mesto je imelo pač svoj čar. Živahno kulturno življenje, osredotočeno na *Narodni dom* (arhitekt M. Fabiani, 1904), je bilo na dokaj visoki ravni. Drame, opere, zlasti operete, spevoigre, koncerti, ki jih je prirejala Glasbena Matica itd., pa seveda niso dušili veselega ljudskega življenja, ljudske prosvete. V tej prosveti je imel svojo posebno vlogo zlasti knjigarnar Jaka Štoka, čigar prodajalna je bila na vogalu nekdanjih ulic Malega mlina in Kluča (ulica Torrente).

Do solz so se ljudje nasmejali njegovim burkam, kakršna je bila npr. »Trije ptički«, o treh klatežih, ki so se potepali in naredili vse narobe. Zadnji prizor se je končal tako, da so nekomu po nerodnosti poveznili lonec na glavo. Glava pa iz lonca ni šla več in so mu ga morali na glavi razbiti. To igro so še po zadnji vojni igrali po raznih vaških skednjih po vsem Primorskem.

Slovenski človek je ob vsem prepletanju domačega in tujega, kakor se je dogajalo v Trstu, živel svoje pristrčno domače, slovensko življenje in našel uravnovešen odnos med mestom in deželo. Ob vseh težavah v življenju si je znal ustvariti tudi iskreno veselje, da mu nikoli ni bilo dolgčas.

Slovenka in japonske lutke

V gradu Goričane pri Medvodah so nedavno razstavili japonske lutke kimekomi, kakršne so nekoč pripadale samo cesarski rodbini. Nič kaj nenavadnega ne bi bilo, če te umetnine ne bi bile delo Slovenke, Tatjana Koprol, žene slovenskega diplomata, ki se je pred nekaj meseci vrnil s službovanja v Avstraliji. Kdorkoli si je ogledal razstavljene lutke skupaj z dragocenimi slikami na svili, se je vprašal, kaj je vodilo Slovenko, da se je z vso dušo, srcem in ne nazadnje tudi denarnico zapisala vzhodnjaški kulturi?

»Že od nekdaj, zlasti pa v času študija umetnostne zgodovine, me je vznemirjala orientalska kultura,« je povedala, ko sem jo obiskala v domačem stanovanju, polnem dragocenega servisa, krožnikov, ur, slik z Daljnega vzhoda.

A življenje jo je zaneslo v druge vode. Je organizatorka izobraževanja na Zavodu za tehnično izobraževanje v Ljubljani. Hkrati pa ji je moževa služba omogočila, da se je med štiriletnim bivanjem v Avstraliji seznanila z vrsto ljudi z Daljnega vzhoda in z ljubitelji te kulture.

»Maročanka, poročena z ameriškim diplomatom, me je zvalila v svet lutk. Sprva sem to vzela za šalo, potem pa sem dobila veselje in se jim posvetila z vsem srcem, četudi izdelovanje zahteva veliko časa, natančnosti, potrpežljivosti in tudi denarja,« je razložila.

Gre za posebne vrste lutk. Njihov izvor sega tri tisoč let nazaj v čase, ko so skupaj z umrlim cesarjem pokopavali tudi njihove služabnike. Počasi so te ljudi začeli zamenjevati z lutkami, ki so bile sprva glinaste, potem lesene in nazadnje so jih začeli oblačiti. V Tokiu je danes posebna šola z več sto zaposlenimi, kjer izdelujejo te lutke in pripravljajo polizdelke za vse tiste, ki

so pri njih opravili diplomu. Tatjana Koprol je prva evropska diplomantka te šole. Diplomno pa je opravila pismeno iz Canberre. Tudi njena razstava je prva v Evropi in japonsko veleposlaništvo je rado sodelovalo pri organizaci-

ji. Razstavljenih je devetnajst zares čudovitih izdelkov.

Ves material, ki je potreben za izdelavo lutke, je uvožen iz Japonske. Le glava in roke so izgotovljene, ker so iz posebnega porcelana. Oblačila so iz svile, pretkane z zlatimi nitmi. Vse to veliko stane. Dela z njimi pa je sploh toliko, da ga je težko ovrednotiti z denarjem.

Tatjana Koprol se namerava vpisati še na višjo šolo, da bi tako postala učiteljica. Upa, da jo bodo kmalu povabili na Japonsko, kajti tam še nikoli ni bila, čeprav ima njihovo kulturno zgodovino v malem prstu. Rada bi odprla kako šolo doma, vendar bi bila cena lutk, zlasti pa carina za uvoz polizdelkov, najbrž velika ovira.

V Avstraliji je bilo seveda drugače. No pa tudi sicer se Tatjana Koprol z veseljem spominja na Canberro, prelepo mesto, polno zelenja, sončnih dni in prijaznih ljudi. Ker je to delovna ženska, tam ni le živela od občudovanja, marveč se je hotela tudi kaj koristnega naučiti.

A. P.

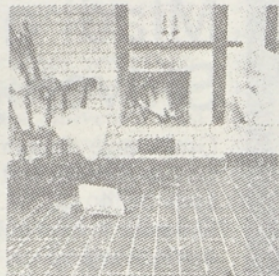

NOVO MESTO

PRODAJA

VRSTNE HIŠE

NA VRHNIKI ZGRAJENE DO III GRADBENE FAZE VSE INFORMACIJE DAJE IN SPREJEMA NAROČILA KOMERCIALNI ODDELEK LJUBLJANA, DVORŽAKOVA 5/I

TELEFON: 321-381, 321-348 yu

Po dutoveljsko v Argentini

Majda Sosič-Gomez je bila rojena v Dutovljah, kjer se je še pisala Gomezelj. V Argentini pa je po nenavadnem naključju izgubila zadnji zlog svojega priimka ELJ, ljubezni do svoje zemlje pa ne bo nikoli, zatrjuje.

»K teti sem šla kot 16-letno dekle, kot svojo hčerko so me vzeli. S stricem sta bila preprosta človeka, ki sta živela v majhni hišici na periferiji – Buenos Airesa. Italijanščino sem obvladala, zato mi ni bilo težko naučiti se španščine. Zaposlila sem se v frizerskem salonu Ljubljancana Ivana Mušiča in se leta 1960 poročila z Argentincem Tranzitom Gomezem. Zdaj imam dva sina, 24-letnega Diega, ki študira v Ljubljani za režiserja in 21-letnega Edgarda. Vsi, kar nas je, si prizadevamo ohraniti slovenski jezik in tudi dutoveljski dialekt.

Že zelo zgodaj sem začela recitirati v različnih jugoslovanskih in slovenskih društvih, v Bratstvu, Zarji, vse dokler nismo Slovenci leta 1974. ustanovili klub Triglav. Najprej sta se združila kluba Bratstvo in Ljudski oder, 1974. pa Zarja, Ljudski oder in Naš dom v Slovensko vzajemno društvo Triglav.

Danes šteje to društvo okrog 1500 članov, vanj se lahko vključi vsakdo, ki ima v rodu kaj jugoslovanske krvi. Tako imamo precej članov in članic iz mešanih zakonov.«

ŽIVAHNA DEJAVNOST KLUBA

Najživahnejša kulturna dejavnost se prične 16. marca, ko je konec poletnih počitnic, ki trajajo od 8. decembra,

zimske pa od 9. do 22. julija. Letošnji 16. marec je bil v znamenju velikega pustnega plesa, prodali so 700 vstopnic in namenili denar za kulturo. Aprila smo imeli letni občni zbor, izbrali so novo vodstvo. 25. maja so proslavili argentinski državni praznik, ki je kot jugoslovanski 29. november. Junija so imeli folklorni nastop s starimi argentinskimi plesi, ki so jih nekoč gojili le aristokrati po salonih in haciendah, danes pa so protiutež vse bolj prodirajoči amerikanizaciji, ki je zajela mlade ljudi. Ti plesi imajo dolgoletno tradicijo kot v Evropi četvorka, mazurka, poloneza in valček, ženske nosijo dolge, svečane obleke. Vedno več skupin nastaja, predvsem v vrstah starejših ljudi, ki navdušujejo mladino za tradicijo in etnografske posebnosti starodavne Argentine.

»Nadalje je naša mladina,« pripoveduje Majda, »dvakrat priredila večer folklornih plesov, tako slovenskih kot argentinskih. Konec junija smo imeli veselo in zabavno prireditev TEKMOVANJE V BISTROSTI (Carerra de ingenio), kjer tekmujejo družine v nekakšnem skavtskem odkrivanju skrivnosti ugank po napisanih navodilih s področja športa, geografije, literature. Zadnjo skupino je čakalo 'oslovsko darilo'.

Vsa društva, ki sodelujejo z jugoslovansko ambasado v Buenos Airesu, so se vključila v proslavljanje letošnjega »leta mladih«.

Devetega julija je bil večer potapljačev z večerjo, vsak petek imamo kegljanje.

Profesor Daneu nam vodi mladinski

pevski zbor s tipičnim primorskim temperamentom kot potomec Angela Daneua iz Kontovela pri Trstu, iz znane družine glasbenikov in pevcev. Mešani pevski zbor vodi Danilo Lukač, ki je virtuoz na harmoniki.

Cecilija Makek pa vodi dvakrat na teden dopolnilni pouk slovenskega jezika, dvakrat na teden imamo tudi enak pouk v srbohrvaščini.

Društvo Triglav ima letni in zimski plavalni bazen. Z vstopnino za plavanje krijemo tudi mnoge stroške, saj je članarina premajhna, največ pa je starejših, že upokojenih članov,« razlaga Majda Sosič-Gomez in se razvname: »Naši folkloristi komaj čakajo, da bi se jim izpolnila življenjska želja: pripotovati v Jugoslavijo in nastopati, gostovati s svojimi plesi.«

DRAGOCEN DAR IZ DOMOVINE – FONOLABORATORIJ

V Buenos Airesu bo po zaslugi Slovenske izseljenske matice nastala šola za poučevanje slovenskega jezika, saj so že prejeli opremo za 12 kabin fonolaboratorija. Stroške, so si razdelili republiški sekretariat za finance, Kulturna skupnost Slovenije in SIM. Zdaj potrebujejo še lektorja, ki jih bo poučeval. Vsekakor mora biti za začetek strokovnjak, Triglavani pričakujejo dva. Ko bo pouk utečen, pa bi lahko pomagal kateri od štipendistov, ki se zdaj šolajo v Ljubljani in se bodo vrnili v Argentino.

Morda bi bilo vredno razmisliti tudi o predlogu, da bi jih poučeval kak slovenski pisatelj, ki bi lahko poleg poučevanja napisal tudi literarno delo o življenju Slovencev v Argentini, začetni učbenik ali podobno delo, saj na tem področju začenjamo povsem neprehojeno pot.

Z leve: Majda Sosič-Gomezelj, soprog Sergio di Paolo, sin Diego Gomez in mama Draga Gomezelj

Mladi glas in Planika prvič v Sloveniji

Gostovanje folklorne skupine Mladi glas in Planika iz Toronta, Kanada, v času od 4. do 12. avgusta 1985 po Sloveniji je bilo enkratno in nepozabno doživetje za vse člane obeh skupin, prav tako pa tudi za Nevenko Stajan, mlado in odločno voditeljico obeh skupin. Tako je povedala ob koncu gostovanja ona in tako je bilo tudi mnenje njenih pomočnikov in vseh članov skupin. Kdaj se spet lahko vrnemo? Čez leto ali dve, so složno razmišljali in mlade noge so v ritmu polke že nakazovale nove pleske, ki jih bodo pripravili za naslednje gostovanje.

Folklorno skupino Mladi glas sta pred enajstimi leti ustanovila J. Mešec in M. Demšar. Danes ima skupina 30 članov v starosti od 16 do 24 let. V skupini je šest let plesala tudi Nevenka in potem s pomočjo Glorie Žižek ustanovila plesno skupino Planika, ki ima danes 95 članov v starosti od 10–16 let. Prevzela je vodstvo obeh skupin in tako vadi sedaj s 125 člani. Pri napor-nem delu ji pomagajo še Marija Bogovič, Viktor Doma in drugi. Skupini delujeta pri slovenskem župnišču Marije Brezmadežne v Torontu in predstavljata le eno vejo aktivnosti pri tem

Folklorne skupini Mladi glas in Planika iz Toronta pred avtobusom, ki jih je iz Ljubljane odpeljal na Koroško. Foto: Diego Gomez

župnišču, kjer imajo med drugim tudi slovensko dopolnilno šolo, kamor hodijo ali pa so hodili tudi člani obeh folklornih skupin.

Poleg plesov, ki jih plešejo v lastni priredbi, je vsekakor presenečenje, da vsi mladi govorijo slovensko, na kar so ponosni in so povsod odklanjali prevajalce, češ, da lahko razumejo vse v slovenskem jeziku. Mladina je v glavnem rojena v Kanadi, mnogi med njimi so bili že večkrat v Sloveniji na obisku pri starih starših ali drugih sorodnikih. Vsi so bili prvič na gostovanju po Sloveniji, imajo pa za sabo že več uspešnih nastopov v Kanadi in ZDA. Prvi nastop na turneji po Sloveniji je bil v Ilirski Bistrici, kjer se je zbralo v športnem parku med 800–1.000 gledalcev, ki so navdušeno spodbujali in nagrajevali mlade plesalce. In tako je bilo na vseh nastopih. Povsod polne dvorane, povsod navdušena publika. V Moravskih toplicah, v Radencih, v Rogaški slatini, v Dobrni, v Sevnici, v Kamniški Bistrici in Postojni. In povsod je bilo veliko sorodnikov, saj so starši mladih potomcev slovenskih izseljencev iz Kanade doma iz vseh predelov Slovenije.

Mladi so na svoji poti po Sloveniji spoznavali slovenske kraje, slovensko kulturo in zgodovino, se srečevali s člani slovenskih folklornih skupin, navezovali nova poznanstva, nova prijateljstva.

Med gostitelji folklorno skupino ŽPD France Prešeren v Celju in folklorno skupino Umek Okiški v Sevnici pa so spoznavali tudi slovensko folkloro,

kot jo gojimo doma. Prijazni gostitelji so jim ponudili vso možno strokovno pomoč, da bi se teh plesov lahko učili tudi v Kanadi. To bo sedaj tudi možno, je povedala Nevenka, ker se poznamo, ker vemo, kje lahko dobimo potrebno gradivo in pomoč. Vsega te-

Slovenka na Siciliji

Cecilija Nizza je rojena Celjanka, ki je živela v Ljubljani in delala kot bibliotekarka v medicinski knjižnici. Takrat še ni sanjala o tem, da bo svojo življenjsko pot nadaljevala na Siciliji in si tam ustvarila dom in družino. Šest let sta si dopisovala s Salvatorjem Nizzo in spletla se je tista pritajena, trajna vez, ki ji mnogi sledijo na konec sveta.

Sicilija sicer ni na koncu sveta, vendar je bilo na neki način konec s prejšnjim načinom življenja. Slovenka med Siciljanci je redka. Cecilija o tem takole meni: »Leta 1969 sem zapustila Ljubljano, zdaj mineva 16 let, odkar sem poročena s Salvatorjem. Tu je hčerka Anna in sin Giovanni. Živimo v malem kraju Pelagoniji, ki ima okrog 15.000 prebivalcev in slovi po velikanskim nasadih pomaranč in limon. Doma sem in ne družim se mnogo z domačini. Zdaj smo na obisku pri sestri, staršev nimam več. Pripotovali smo z vlakom in namenjeni smo v Francijo, kjer bo šel Giovanni na svetovno znano kliniko, ker ima atrofijo očesnega živca. Sicer obiščem Slovenijo vsako

ga doslej nismo imeli. Vendar bomo še naprej prirejali ples sam, ker to mladina rada dela, to je za njih nagrada in spodbuda, da ostanejo pri skupini.

»Pričakovali smo, da bo Slovenska izseljenska matica našo turnejo dobro organizirala. Toda to, kar smo doživljali na gostovanju, je presegalo vsa naša pričakovanja«, je rekla Nevenka. Povsod prijazni sprejemi, ljubeznivi gostitelji, dobro pripravljeni nastopi, topla, spodbudna publika, ogledi različnih krajev in znamenitosti, tovarne Lisce v Sevnici, Logarske doline, ki je očarala predvsem tiste, ki Slovenije še niso videli, vse to bo ostalo v neizbrisnem spominu vseh in ostala velika spodbuda za delo v prihodnje.

Folklorne skupini Mladi glas in Planika sta po končani turneji po Sloveniji odšli še na enotedensko turnejo v Avstrijo in Italijo, da bi tudi zamejskim rojakom pokazali, da tudi oni, čeprav že tam rojeni in daleč prek morja, še vedno čutijo svoje korenine, pripadnost matičnemu narodu.

»Dobrodošli Mladi glas in Planika« so napisali sevnški gostitelji na velikem transparentu čez cesto. Vsi vam pa kličemo, na svidenje prihodnjič in še veliko uspehov na vaših mladih poteh!

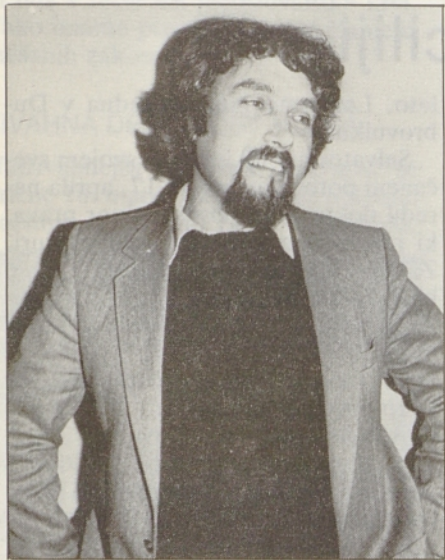
Gabi Heimer

leto. Lani smo bili dva tedna v Dubrovniku.»

Salvatore je bil letos na svojem svečanem potovanju, saj je 17. aprila naredil doktorat in postal doktor prava, ki razmišlja o samostojni advokaturi. Zaenkrat še dela v banki, kmalu pa se bodo preselili iz Pelagonije v mesto Augusto, v provinci Sirakuza na Siciliji, ob Jonskem morju, kjer bodo začeli novo življenje. Prav začudil sem se, kako govori oče, Italijan – slovensko, prav tako Anna in Giovanni. To je materino delo! Na Rodno grudo so naročeni že 10 let in slovenščina še ne bo tako hitro zamrla v tej družini.

Kako premagati dvojno tujstvo?

Franc Kališnik je danes »Product Manager« firme Binks International S. A. Waterloo, Belgija. Prehobil je pot od poklicnega mizarja, zasebnega obrtnika, tehnika, tehničnega risarja, konstruktorja, vse do organizatorja internih transportov velikih firm. Tako le se razkriva: »Mlademu zagnancu so naložili kot zasebniku velike davke. Skoraj nobenih olajšav ni bilo s strani občine. Hkrati pa me je vleklo v svet, ukaželjnost, stroka, potovanja. Leta 1969 je Evropa rada sprejemala naše delavce. Začel sem v Ludwigsburgu kot mizar. Vpisal sem se v večerno šolo, da sem se naučil nemščine. »Hitro zasluži, vrni se domov in hišo si zgradi! Kaj bi se mučil z jezikom!« so mi govorili. Vztrajal sem. Do 1972 sem mizaril, nato sem delal v TECOS, kjer se ukvarjajo s celokupnimi tovarniškimi projekti in »delajo tovarne na ključ«. Tako smo postavili tovarno kož v Rusiji, podobno v Libiji, izdelovali smo kompjutrsko, visokoregalna skladišča za Zahodno Nemčijo. Po dveh letih so mi priznali stopnjo inženirja, leta 1972 sem imel plačo vodilnih konstruktorjev.

Franc Kališnik

Tu sem si pridobil ogromno znanja. Delal sem pri kompletni organizaciji internih transportov za naročnike. Pri nas se je, na primer, oglasil direktor tovarne, ki je imela izgubo. »Rešite nas na kakršenkoli način!« nas je rotal. Po temeljitih analizah smo mu svetovali, naj zamenja stroje ali vrsto izdelka in kam ga naj plasira. Naredili smo

mu kompletan projekt od vrste strojev, delovnih mest, potrošnje energije, notranjega transporta, medfaznih in končnih skladišč, povezave med delovnimi mesti, izračunali smo maksimalni izkoristek strojnega parka. Na osnovi obstoječega stanja smo predlagali prerazporeditev delovnih mest, strojev in odstranitve »mašil«, ki so zavirala potek proizvodnje.«

Leta 1975 pa je hotela žena domov, v Mengeš, jaz pa sem se zaposlil bliže domovini, pri firmi Wagner v Friedrichshafnu ob Bodenskem jezeru. Otroci so se nama rodili v domovini. Pri Wagnerju sem delal štiri leta, hlepel sem po novem znanju, začel se je proces robotizacije proizvodnje in me zamikal. Izdelovali smo brizgalne pištole za robote, sodelovali z Gorenjem, Lipo v Ajdovščini, Iskro, Avtomontažo ...

– Zdaj ste pri BINKS International S. A. ki ima sedež v Belgiji ...

»BINKS je največja firma, za izdelavo opreme za lakiranje lesa, kovin, plastike. Imamo kompletne sisteme za površinsko zaščito, brizganje, injiciranje dvokomponentnih smol, poliestrov in poliuretanov. Zdaj sem zastopnik tega podjetja za Jugoslavijo in poslujem preko Kovinotehne v Celju. Podjetjem, ki se zanimajo za našo opremo, svetujem, kakšno opremo naj si izberejo. Izdelana je po najsodobnejših tehnoloških zahtevah. V programu imamo vse vrste opreme, od ročnih pištol in sistemov preko avtomatov do robotov. Pri barvanju in varjenju, ki sta najbolj zdravju škodljivi deli, so roboti že zdavnaj nadomestili človeka.«

– Vaše delo za Slovence v tujini? »Nekaj časa sem bil predsednik SKD Triglav v Stuttgartu, sodeloval sem pri organizaciji 3. srečanja Slovencev v Nemčiji. Takrat, leta 1974, so bila društva bolj povezana med seboj, zdaj pa nastajajo mnoge frakcije, ki hromijo skupne sile.

Vse bolj moramo graditi na mladih. Veliko jih bo ostalo za zmeraj na tujem. Občutenje dvojnega tujstva, v tujini in domovini, je zelo boleče, zato lahko marsikoga odvrnemo od namere, da bi se za zmeraj vrnil, če ga ne sprejmemo na primeren način in če vidi, da svojega kapitala ne more naložiti tako, kot si je pri dolgem garanju na tujem predstavljal. Povratniki so silno občutljivi osebnosti.«

po sloveniji

V Celju je bil od 13. do 22. septembra 18. mednarodni sejem obrti in drobne gospodarstva Slovenije in Jugoslavije, ki se ga je udeležilo tudi 33 razstavljalcev iz petih zahodnoevropskih držav. Razstavljalci so predstavili inovacije v lesni stroki, kmetijsko mehanizacijo, opremo za gostinstvo, izdelke iz tekstila, usnja in krzna, domačo in umetno obrt idr.

V Šentjurju pri Celju je v podjetju Bohor začela obratovati nova sušilnica rezanega lesa, vredna pet milijonov dinarjev, zmogljivosti 520 kubičnih metrov. Tako bo Bohor začel uresničevati načrt za proizvodnjo masivnega hrastovega pohištva za izvoz.

V prekmurski krajevni skupnosti Cven so že končana dela pri vodovodu na Moti, na Cvenu in v Krapju pa bodo do novembra. Na Cvenu je priključeno 108 novih telefonskih naročnikov, Krapje in Mota pa še čakata na dokončanje del. Pripravljajo asfaltiranje dveh kilometrov ceste od Cvena do Krapja. Skrbi jih tudi usoda obdelanih polj, ki jih bo zalila voda, ko bo zgrajena blizu Mote elektrarna na Muri.

V dolini Podturnščice pri Črnomlju so začeli v avgustu z največjo melioracijo doslej na površini 530 hektarjev. Za živinorejo in poljedelstvo bodo usposobili 427 hektarjev površin, na 120 hektarjih so zdaj zamočvirjeni travniki.

V letošnji zvezni mladinski delovni akciji »Goričko 85« je delalo 360 brigadirjev iz enajstih brigad. Modernizirali so cesto med Sebeborci in Panovci ter sodelovali z domačini pri drugih delih. Ocenjujejo, da je opravljeno delo vredno 17 milijonov dinarjev.

V obrtni zadrugi 14. oktober v Gornji Radgoni so izdelali za hotel Radin 88 sončnih zbiralnikov in jih namestili na streho pokritega bazena. S sončnim sistemom bodo ogrevali vodo v bazenu, talne površine okoli bazena in vodo v hotelu.

Izšla je kaseta ZLATA HARMONIKA z najboljšimi posnetki tekmovalja harmonikarjev na diatoničnih harmonikah (frajtonaricah) na Ljubljani pri Celju. Naročite jo po povzetju na naslov: Novi tednik, Trg V. kongresa 3 a, 63000 Celje.

Zveza telesno-kulturnih organizacij iz Novega mesta in delavci hotela Grad Otočec so priredili v avgustu veselo prireditev »Igre pod dedovo lipo«, prvo te vrste. Udeležili so se jih prebivalci Otočca, Šmarjete, Bele cerkve, Malega Slatnika in Podgrada. Sestavljali so lojtrske vozove, kosili, želi, vlekli voz, se smejali ob »nagajanju dekletu« in »krajci venčka«, plezanju na žrd. Vse

to pa so popestrili z domačimi jedmi in pristno kapljico.

Na 31. mednarodnem vinogradniško-vinskem sejmu v Ljubljani v začetku septembra je prejel veliko zlato medaljo za malvazijo Zoran Parovel iz *Mačkolj*. Že leta 1980 je prejel na istem sejmu srebrno medaljo za malvazijo in refošk ter priznanje za merlot rosè.

V porodnišnici v *Mariboru* se je leta 1980 rodilo 3327 novih Slovencev, lani pa samo 3032. Po letu 1980 je število umetnih prekinitev nosečnosti v Sloveniji začelo upadati. Leta 1982 je bilo 24.165 splavov, leto kasneje pa 22.820, lani jih je bilo v Mariboru le še 2440. Vzrok za upadanje števila novorojenčkov torej ni splav, pač pa padanje standarda, dražji otroški vrtci, obleka in obutev ter majhna možnost mlade družine, da dobi stanovanje.

V *Mariboru* so odstranili na pobudo urbanističnih inšpektorjev vrsto »črnih gradenj« in sicer: na Piramidi deset, na Kalvariji štiri, pod Fontano pet, na Pekrski gorci šest, v Počehovi dve, v Stražunskem gozdu pa se pogajajo s 25 zakupniki, ki imajo lope in vrtičke.

V podjetju Kolinske na *Mirni* načrtujejo, da bi v septembru 1986 zaključili dela na sodobni tehnološki liniji domače izdelave. S to naložbo bodo povečali proizvodnjo instantne otroške hrane za 1000 ton. Projektno dokumentacijo sta naredila Smelt in projektivni biro IGM Sava Krško, prvi sušilni valj v Jugoslaviji pa bodo naredili delavci Kovinarske v Krškem.

Vinska klet iz *Metlike* je ob letošnji pozebi grozdja ponudila kmetom – vino v steklenicah, če bodo ob trgatvi pripeljali grozdje, ki ga bo zelo primanjkovalo. Ponujena vina so: laški rizling iz Smedereva, plemenka iz Vršca, znana pod imenom žlahtnina ali španjol in namizno vino iz Srbije. Vina z juga naj bi pomagala ohraniti sloves vin iz *Bele krajine*, ker bi sicer kmetje ob malem pridelku vse grozdje sprešali zase.

V Tovarni poljedelskega orodja, kmetijskih strojev in livarskih izdelkov Gorenje *Muta* so parkovno kosilnico preuredili v mini traktor. Na skrajšani stroj so namestili univerzalni prikllop, ki omogoča uporabo več priključkov na rotacijski priključni kosilnici, kosilnega grebena, freze za obdelavo zemlje, snežnega pluga itd. Prvih sto traktorjev so prodali v Zvezno republiko Nemčijo.

Alpinistična odprava iz *Mežice* je v tem poletju osvojila najvišje gore na Balkanu: v Romuniji Musalo (2932 m), Nagoiu (2535 m) in Sančun (2940 m); v Bolgariji pa Dimitrov vrh

Ob vznožju Slovenskih goric še vedno stojе s slamo krite koče, prebivališča nekdanjih viničarjev. Slika je iz Zamušanov, 14 km od Ptuja. Foto: I. Cimerman

(2902 m) ter 2490 metrov visoki Sančun. Odpravo je vodil Marjan Lačen.

V 5700-članskem kolektivu Mure iz *Murske Sobote* načrtujejo ob svoji 60-letnici, da bodo letos ustvarili 16,115 milijarde dinarjev celotnega prihodka, od tega za 2,5 milijarde čistega dohodka. V prvem polletju so uresničili vse načrte, poprečni osebni dohodek na zaposlenega pa je znašal 40.815 dinarjev, kar je za 49 odstotkov več od lanskega povprečja.

Industrija motornih vozil IMV iz *Novega mesta* in francoska firma Renault sta se dogovorili z madžarsko firmo Mogurt, da ji bosta prodali 3000 »katrc« to je Renaultovih vozil tipa R4. Vrednost tega izvoza znaša deset milijonov dolarjev.

V obnovljenih prostorih ljubljanskega gradu je bila konec avgusta prva licitacija arhivskih vin delovne organizacije Slovenske gorice iz *Ptuja*. Najstarejše vino je bilo iz leta 1935, najmlajše pa iz 1965. Steklenica letnika 1935 je stala 25.000 din, letnika 1965 pa 3500 din. V ptujski vinski kleti, ki je ena največjih v Jugoslaviji, hranijo najstarejša vina iz časa I. svetovne vojne (1917), s čemer se lahko primerjajo z vinorodnimi deželami, kot so Francija, Italija in Nemčija.

V *Rabelji vasi* pri Ptujju se je v četrti stanovanjski blok, ki so ga dogradili avgusta, vselilo 84 novih družin. Blok je investirala Samoupravna stanovanjska skupnost iz Ptujja, zgradili pa so ga delavci Gradisove temeljne organizacije združenega dela Gradnje.

Nad vasjo *Rodik*, ob železniški progi *Kozina-Divača*, so na vrhu Ajdov-

ščina arheologi odkrili skoraj 3000-letno bivališče domorodne skupnosti Rundiktov. Rundikti so živeli na današnjem obrobju Brnikov od prvega tisočletja pred našim štetjem, v času rimske države, pozne antike ter četrtega in petega stoletja. V septembru nameravajo izkopati prazgodovinski in antični del tega naselja.

V tovarni pletenin in konfekcije »Sežana« v *Sežani* so odprli novo proizvodno dvorano in namestili elektronske pletilne stroje, odprli so tudi asfaltirano cesto med *Lokvami* in *Sežano* ter vodovod in cesto v *Rodiku*; novi vodovod so speljali tudi med *Mlačevim* in *Senožečami*, odprli so nove proizvodne prostore Mitola in obrat Cimos v *Štjaku*. Z vsem tem so proslavili letošnji občinski praznik občine Sežana.

Največja slovenska turistična agencija v *Sloveniji*, Kompas, je vključila v svojo »morsko floto« pet novih hidrogliserjev Comet, vsak lahko sprejme 116 potnikov in pet članov posadke. Z njimi bodo popestrili programe izletov na Jadranu in pristaniščih. Največ bodo pluli na otoke Mali Lošinj, Rab, Krk, Pag, Hvar, Brač, Korčulo, Mljet in Vis.

Na povabilo slovenskih izseljenskih organizacij je odpotoval konec julija iz *Slovenije* na koncertno turnejo po Združenih državah Amerike in Kanadi ansambel Lojzeta Slaka. Gostoval je pet tednov. S seboj so ponesli novo ploščo z naslovom »Mama, prihajam domov«, posneto prav za to priložnost.

Turistična karta Slovenije

Ker je že pošla zaloga dobro zasnovane turistične karte Slovenije, ki je bila natisnjena v merilu 1:470.000, je tokrat pred nami ponatis. Vnešene so nekatere spremembe, kot je avtocesta Ljubljana–Kranj, hitra cesta skozi Maribor, označili so še geometrično središče Slovenije pri Vačah, spominski park Trebče in drugo. Ponatisnjena karta ima novo likovno podobo z rumenim robom in znakom Slovenije z lipovim listom. Izšla je v nakladi 100.000 izvodov. Dobite jo lahko brezplačno pri založniku: Center za turistično in ekonomsko propagando, 61000 Ljubljana, Trubarjeva 5, telefon 061 318-358 ali v njihovem skladišču na Streliški 1 a, telefon 061 342-216.

80 let Turistične zveze Slovenije

Za ustanovni dan in leto današnje Turistične zveze Slovenije štejeemo 24. junij 1905, ko je bila ustanovljena »Deželna zveza za povzdigo tujkega prometa na Kranjskem«. Ta zveza je že 1906. leta izdala poučno brošuro, namenjeno izobraževanju prebivalcev v turističnih krajih z naslovom »Kako je mogoče povzdigniti tujski promet«. Zveza je skrbela za pošiljanje propagandnih člankov v nemške, italijanske, angleške, češke, srbske in hrvaške časopise; organizirala je tudi turistične razstave doma in v tujini. V tem času je bilo ustanovljenih 22 turistično-olepševalnih društev. Leta 1936 so razglasili v Sloveniji 73 krajev za turistične in ustanovili turistično strokovno knjižnico. Med obema vojnoma sta delovali v Sloveniji dve zvezi, Zveza za tujski promet v Sloveniji – v Ljubljani in Tujsko-prometna zveza v Mariboru, ki sta tik pred drugo svetovno vojno povezovali že 72 turističnih društev.

Danes združuje Turistična zveza Slovenije 223 turističnih društev in 21 območnih turističnih zvez, profesionalne in amaterske delavce, dijake, študente in navdušence vseh starosti in poklicev. Zrasla je 1950 iz osrednjega turističnega društva v Ljubljani in postala zvezna turistična organizacija v vsej Sloveniji ter dobila trdno organizacijo.

Turistična zveza Slovenije je razvejana organizacija, ki ima vrsto specializiranih komisij, podkomisij, odborov in sekcij. Vse bolj sistematično in strokovno se loteva turističnih dejavnosti. Tako je leta 1983 v njeni organizaciji

obiskalo Slovenijo 393 novinarjev, turističnih piscev, fotoreporterjev, televizijskih snemalcev iz različnih dežel sveta. Konec 1984 je začela izdajati revijo Lipov list, ki je nadaljevanje Turističnega vestnika, ki je prenehal izhajati 1977.

Skrb za propagando je zaupala Centru za turistično in ekonomsko propagando pri Gospodarski zbornici Slovenije. Z njeno pomočjo postaja turizem vse pomembnejša gospodarska panoga, ki zahteva strokovno rast in izobražene kadre.

Gastronomski vodnik z vinsko karto

Časopisna delovna organizacija Primorske novice je natisnila Gastronomski vodnik z vinsko karto za območje slovenske obale, ki zajema mesta Portorož, Piran, Strunjan, Izolo, Koper, Ankaran, Lipico in Postojno. V uvodnem delu je nemško in angleško govorčim bralcem razložena vrsta pojmov za jedi: kraški pršut, primorska mineštra, piranska ribiška juha, pašta fižol, istrska rižota, skampi buzara, istrski zavitek. Sledi navajanje različnih spe-

cialitet in jedi, ki jih dobi gost v hotelih, restavracijah, gostilnah obalno-kraškega območja. Tako gost izve, da lahko dobi v Portorožu v Restaurant Flambé Fondue: flammed scampi a la fishermen, mushrooms, sparagus soup and grape brandy with figs, v Restaurant Taverna Lucija pa dobi gost fish specialties and brodetto. Drugi del priročnika spregovori o najboljših vinih: malvaziji, refošku, merlotu, kabermetu ter vinu rosé of Koper, tem se pridružujejo še žlahtne kapljice iz notranjih predelov Primorske, kot je teran, vipavec, barbera, zlata briška rebula, beli pinot in tokaj.

Pri vsakem gostinskem objektu, gostilni ali hotelu in restavraciji je naveden čas v letu, ko so odprte in telefonske številke. Brošura, ki je natisnjena v angleškem in nemškem jeziku, je temeljni gastronomski vodnik za turiste, ki prihajajo v te obalne kraje prvič. Na zavijku je še skica slovenske obale in najvažnejše razdalje v kilometrih do Portoroža, srca slovenskega morskega turizma.

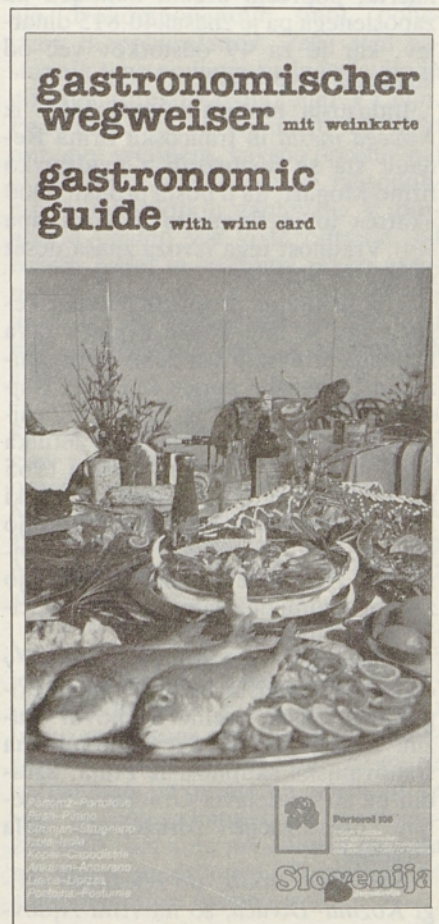
Gastronomic guide lahko naročite na naslov: ČDO Primorske novice Koper, 66000 Koper, Ulica OF 12.

Vodnik po peš poteh

Časopisno in založniško podjetje Delavska enotnost je izdalo in založilo VODNIK PO PEŠ POTEH, ki ga je napisal Brane Sotošek. Vodnik je privlačna zbirka planinskih, spominskih, z našo zgodovino povezanih in turističnih, ljubiteljskih, gotovo najlepših poti za tiste, ki iščejo v naravi, v okrilju planin in koč, svežino in mir. Ta priročnik je napisan privlačno, čustveno in prizadeto, z občutkom za tenke, tihe prvine, ki jih ne najdemo v pustih, opisnih »servisnih« delih te vrste in predstavlja poživitev in prenovitev tovrstne literature. Avtor je sam popotnik, iskalec in pisec.

Za vsako opisano pot je priložena skica, le tiste, ki so najbolj znane, je nimajo.

Vodnik zajema 190 strani, izšel je v nakladi 5000 izvodov, stane pa 750 din. Naročite ga lahko na naslov: ČGP Delo, Tozd Delavska enotnost, Celovška 43, 61000 Ljubljana.

Hrošček drobnovratnik

Dolgo so bili znanstveniki prepričani, da v podzemlju, v tem za človeka negostoljubnem svetu brez sonca, ni življenja. V sedemnajstem stoletju so v naraslih kraških izvirih sicer našli naplavljenе človeške ribice, vendar jih niso povezovali s podzemljem. Bolj verjetna je bila tedaj razlaga, da so to zmajevi mladiči.

Leta 1831 je Luka Čeč odkril nadaljevanje Postojnske jame in s tem omogočil tudi kasnejši turistični razvoj jame. Mnogo manj pa je znano, da je takrat prinesel Čeč iz teme na prosto drobnega hrošča s tankim, dolgim oprsjem in napihnjenim zadkom. To je bila prva žival, ki so jo znanstveniki spoznali kot podzemeljsko. Pozornost biologov se je po tem odkritju usmerila v jame. Uspeh ni izostal – odkrili in poimenovali so še celo kopico drobnih živalic, zlasti vodnih rakcev, polžev in hroščev.

Vse te živali so prilagojene posebnim življenjskim pogojem v podzemlju: tod ni svetlobe, je zelo malo

prostora, pa tudi hrane ni v izobilju. Prilagoditev na takšne ekološke razmere ni težko opaziti: organizmi so slepi, večinoma belkasti ali prosojni in le nekaj milimetrov veliki.

Za podzemeljske živali je značilna visoka stopnja endemičnosti, kar pomeni, da veliko vrst živi na ozko omejenem območju, nekatere so našli celo samo v eni jami in nikjer drugje na svetu. Jugoslovanski dinarski kras prav slovi po bogastvu in izjemnosti podzemeljske favne. Žal pa se je že kmalu po odkritju drobnovratnika začelo trgovanje z jamskimi živalmi. Zaradi krajevnе razširjenosti so bile namreč izredno iskane in cenjene med zbiralci, za marsikoga pa postale lahek vir zaslužka. Tako so naše jame siromašili ne le roparji kapnikov, ampak tudi nabiralci endemičnih hroščev. Na to so opozorili člani Odseka za varstvo prirode in prirodnih znamenitosti pri Muzejskem društvu za Slovenijo, ko so leta 1920 v Spomenici predlagali popolno zavarovanje jamske favne.

Od leta 1922 pa vse do danes so vse živali naših jam zavarovane. Danes jih ne ogrožajo več toliko zbiralci, ampak vedno večje onesnaževanje kraških voda.

Na koncu še na kratko predstavimo hroščka drobnovratnika (*Leptodirus hochenwarti*), ob katerem smo pokramljali o podzemeljskih živalih. To je eden naših največjih jamskih hroščkov, saj je do 8 mm dolg, kar je za podzemeljske razmere kar veliko. Hrani se zlasti z odpadki ter odmrlimi živalskimi in rastlinskimi organizmi. Pozornost vzbuja napihnjen zadek, katerega pomen ni še povsem zadovoljivo pojasnjen. Ob velikem zadku sta videti glava in oprsje nesorazmerno tanka, kar je dalo ime tej zanimivi endemični živali našega podzemlja.

Ob površnem obisku v jami hroščka skoraj gotovo ne bomo opazili, prav pa je, da se med ogledovanjem sigastega okrasja zavedamo sicer razmeroma maloštevilnega, a zanimivega, predvsem pa izjemnega živalstva.

english section

Long live the Polka King

It was the summer of 1938 when twenty-three-year-old Frankie Yankovic carried his accordion into a drummer's kitchen, nodded to the banjo player, tapped the beat and began playing a Slovenian polka tune. He stopped the music, moved away from a bulky coal stove, checked the drummer's beat of drum sticks hitting a tea kettle and began the tune once more. "That's fine, now let's get going!"

I moved from the door stoop as four musicians hurried to a Cleveland, Ohio recording studio for their first phonograph recording session.

Several weeks later, as beer kegs rolled off a horse drawn wagon in front of my neighbor's tavern, I heard the nickelodeon spinning the jolly sounds. The drummer's radio-phonograph played late into the night and my 1929 high-boy radio picked up the polka sonic frequencies. Yankovic's music enveloped my home.

The economically depressed Cleveland Slovenians began to reach out for the lively recordings that quickly sold into outlying neighborhoods and distant communities.

By 1948 Frankie Yankovic's popularity spread throughout the United States. Americans began to recognize Yankovic's lively sounds and entertaining spirit. His popularity was on the increase. From taverns to ballrooms, casinos and Hollywood his pace began to gain momentum. As an entertainer, showman and businessman who rarely took a break, Yankovic and his musicians lived out of suitcases year after year.

Yankovic had a huge craving to go to the top and then stay there. He reached out to the people who came to hear him. He Americanized foreign folk tunes by placing English lyrics into polkas and waltzes while his Slovenian dialect gurgled his listeners.

In his furor, his simplicity reigns as America's Polka King. Today as Frank Yankovic's bright musical rays begin setting over American households, the people thank him for entering their life styles and bringing many carefree hours of happy polka music.

Jo Mišič

RODNA GRUDA, Magazine
for Slovenes Abroad, Cankarjeva
1/II, 61001 Ljubljana, Slovenija,
Yugoslavia Tel. 061/210-716

Published by Slovenska
izseljenska matica, Ljubljana
Editor: Jože Prešeren

English translations: Milena
Milojević-Sheppard, M. A.
RODNA GRUDA is published
monthly. Numbers 8 and 9 are
published together as a
double issue.

Yearly subscription for overseas
countries is 11.—U.S., 13.—
Canadian or 10.— Australian
dollars. Payment can be made
direct to our Account No.
50100-620-010-32002-2818/5 at
Ljubljanska banka, or by
international money order, or
by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica«
in a registered letter.

"Help"- Children's Health Appeal in Australia

Ever since the first post-war years, the Children's Clinic in Ljubljana, or, as it is officially known, the University Paediatric Clinic, has been the recipient of generous help from our fellow-countrymen living abroad, who have sent to their old country many valuable items of medical equipment and other material. A plaque recording this fact has been erected in the main entrance to the clinic.

Last year, when the 80th anniversary of the establishment of the S.N.P.J., and the 50th anniversary of that of the Progressive Slovene Women of America, was being celebrated, a delegation consisting of members of both organizations visited the Children's Clinic in Ljubljana. During this visit the members of the delegation were able to take a good look around the clinic. At the same time, the clinic's staff once again thanked all our emigrants living in America and elsewhere for all the help extended to the clinic so far, this help representing more than just the giving of useful material, but also the undiminished strength of the links of our emigrants around the world with their native land.

Last year, in 1984, the Australian Eleonora White, née Cigoj, who has been living in Australia for the last 36 years, visited the Children's Clinic in Ljubljana while she was on a visit to her old homeland. She was interested in the work of the clinic, comparing the conditions in the clinic to those in similar clinics in Australia, and discovering the specific factors which are present in the health-treatment given in Slovenia. The director of the Children's Clinic, dr. Jože Jeras acquainted her with the problems which the Clinic is presently trying to solve.

Eleonora White was strongly affected by this visit. She couldn't forget about the needs of the clinic, and that is how a big drive to help the Children's Clinic in Ljubljana began. This was the biggest humanitarian drive yet to be organized among Slovenes in Australia. She sent a kind letter to all our fellow-countrymen in Australia, without respect to which society they belonged to or what beliefs they had. This is part

of what she wrote: "When I saw the faces of the children in their hospital beds, my heart melted and I suddenly thought: Could Australian Slovenes help these children in Slovenia somehow? Maybe they would be able to collect money to buy equipment which could be used to diagnose the most serious forms of diseases in children. This is the equipment which is vitally needed in Ljubljana.

The most modern methods of diagnosis make use of the ultrasound method, by means of which it is possible to determine pathological changes in the different organs of a child's body. This is particularly true of congenital and acquired defects of the heart. This method of testing, known as echocardiology, causes no danger or pain to the patient, which is not the case with the other methods used so far (catheterization of the heart, etc.).

The price of the ultrasound equipment is very high and amounts to approximately 130,000 dollars. It would, however, be the most modern equipment of its kind in Yugoslavia, with the largest capacity for diagnosing diseases and damage to the heart and brains of children. For this reason the manufacturer, Hewlett-Packard, is prepared to give a 10 % discount.

The price of the equipment is high, but on the other hand the generosity of Slovene hearts is very great. I certainly hope that, as a result of this noble action throughout all of Australia, we shall be able to send to Ljubljana the greatest gift which can serve the health of our fellow-countrymen at home".

Eleonora White extended this drive to include all Slovene communities in Australia, as well as Australians themselves. A national committee entitled "HELP" was established. In charge of the committee's work is the founder and chairman Eleonora White. The secretary of the committee is Pavla Gruden, and the treasurer Karlo Samsa. The other members of the committee are Senator J. A. Mulvihill, Father Valerijan Jenko, Father Ciril Božič, Jože Čuješ, Helen Brown, Štefan Šernek and Peter Mandel.

The committee's aim is to collect the necessary money in 18 months or 2 years at the most. The committee has been in constant touch with the Children's Clinic in Ljubljana. This Clinic has already obtained the necessary papers which will allow the equipment to be imported into Yugoslavia without the payment of customs duties. At the same time they are keeping up with the latest progress of science, so that the equipment, when it arrives, will really be as modern as possible.

It is planned that special committees be established in all larger communities of Slovene emigrants. These committees would be in charge of collecting money in their own particular areas. They would also make sure that exact particulars about donors be recorded, so that the donated money could be returned in case the drive was unsuccessful. If the drive is successful, then each local would choose its own delegate who would be present on the occasion when the echocardiograph is formally handed over to the Children's Clinic in Ljubljana.

With this article, our magazine is joining in with "HELP", the Australian charitable drive. We hope that from now on we will be in close touch with those in charge of "HELP", and that Australian Slovenes themselves will write to us about how the drive is progressing.

Jože Prešeren

A New Book about Prekmurje

In February of this year a new book about the people and land of Prekmurje ("Transmuraland"), entitled "Prekmurci in Prekmurje", was published in America. It is a full ac-

count, containing almost 600 pages. The book has been written by the brothers Alojz, Janez and dr. Jože Sraka, who also assembled all the material from their fellow-country-

men. It has been published by the Loyola University Press of 3441 North Ashland, Chicago, Illinois 60657, U.S.A. This book will be a very useful addition to the available history of Prekmurje, particularly, of course, if it is available to readers in Slovenia. In the introduction the authors have written: "This book is dedicated to all the people of Prekmurje in the old homeland, who, through love, keep the ancient home fires burning, as well as to all of you who, through honesty, gladness and hard work, pay honour to us in all parts of the world".

The first chapter (pages 1—40) is concerned with the people of Prekmurje and their history, and includes a brief geographical-natural-scientific description of Prekmurje from the later Stone Age, through the Roman province of Pannonia, the beginnings of Hungarianization, the blossoming of Slovene national consciousness, and up until Prekmurje's joining to Slovenia.

In the second chapter (pages 41—294) we find a description and historical survey of all the towns and villages of Prekmurje, from A to Ž, starting at Adrijanci and finishing at Žižki. It is interesting to note that, at the end of the description of each village, the names of the emigrants from the village, and the town where they now live in the U.S.A. and Canada, are given. Of course, it was impossible to include every emigrant.

The third chapter (pages 295—486) is concerned with the life and works of Prekmurje people living in the U.S.A. and Canada. After a brief

survey of American history during the period 1890—1950, an account is given of the Prekmurje settlements in the U.S.A., at Bridgeport, Fairfield, Cleveland, Chicago, Eveleth, Fairfield (Pennsylvania), and in Canada, at London (Ontario), Hamilton, Toronto, Montreal and Winnipeg. Among the descriptions of the settlements there are a considerable number of brief biographies and memoirs of our fellow-countrymen from Prekmurje in America. Their children who are now studying or have completed their studies are enumerated or at least mentioned.

The fourth chapter (pages 487—514) includes a study of the Prekmurje people over the centuries. At the end of this chapter there is an explanation of abbreviations and Hungarian words which denote the position of village, river and pasture names, as well as a subject index, a survey of the population during the period 1869—1971, and, just at the end, on 4 pages, "God's and the Church's commandments and some prayers in the language of Prekmurje."

From the above it can be seen that readers will find a lot of new and interesting data and descriptions of places and people in Prekmurje. This will be sufficient as an introduction, otherwise one must take into account the authors' suggestion that the reader should draw his own conclusions about certain of the historical, philosophical and theological viewpoints of the authors about Prekmurje and its people.

M. Kuzmič

control of the Soviet Union, became known as the Socialist countries.

In the period up until Stalin's death, it was by means of the Informbureau, established in 1947, and by means of the famous treaties of friendship and cooperation, that the Soviet Union tried to keep control over these countries. The Informbureau included not only communist parties in power but other communist parties, too. Particularly after the purges of 1949—1951, the main lever for arranging relations between the Socialist countries was Stalin's dictatorlike will. When the Warsaw pact was established in 1955 (the NATO pact had been established in 1949), it is true that the latter represented further strengthening of the division of the world into blocs, but on the other hand some progress was made as far as the relations between the socialist countries were concerned: these relations were put, after depending for a number of years merely on Stalin's will, onto a contractual basis.

In the background of the Belgrade Declaration stands the process of de-Stalinization, which affected not only the Soviet Union. At the same time it eased social and political tension in the other Eastern European countries. Thus the Soviet Union had two good reasons for settling its relations with Yugoslavia.

On the one hand, it wished to remove the barrier which had arisen in political and other relations between the USSR and Yugoslavia after the Informbureau's resolution. On the other hand, restoring friendly relations with a country which was, throughout all of Eastern Europe, considered to be a symbol of stubborn resistance to Stalinism and the defender of an independent path into Socialism, might be considered as a way to quieten down resistance in the Eastern bloc itself. For the establishing of such relations could be interpreted as meaning that a similar prospect might be available to them, too. Veljko Mičunović, a former Yugoslav ambassador to Moscow, thought that the U.S.S.R. had a third reason for reestablishing friendly relations with Yugoslavia: by allowing a certain amount of criticism of the U.S.S.R.'s behaviour in 1948, the possibility of Yugoslavia's entry into the Eastern bloc might become a real one.

Of course, that part of the operation did not succeed, so that the Belgrade Declaration became and

Thirty Years since the Belgrade Declaration

In June 1985 it was thirty years since the so-called Belgrade Declaration was signed. This is the document which has, ever since, formed a principal part of all reports about meetings between Yugoslav statesmen and those from the Soviet Union. The Belgrade Declaration is considered to be the fundamental document concerning relations between these two countries.

The Belgrade Declaration, which represented the formal normalization of relations between Yugoslavia

and the U.S.S.R., which were broken off in 1948 at the time of the Informbureau's Resolution, is however, a document whose significance exceeds that of bilateral relations. For the Belgrade Declaration opens up the question of the codification of those principles which are supposed to operate between socialist countries. The question of what these relations should be like could only be posed after the end of the Second World War, when the Eastern bloc of countries, under the

remained the document which makes sure that relations between Yugoslavia and the U.S.S.R. are based on the principles of equality, non-interference in the internal affairs of the other country, and equal advantages. The Belgrade Declaration was not so successful in becoming the tool of particular interests, especially as the tool of those interests whose object was to reduce the tensions which, in the period of de-Stalinization, were occurring in the Soviet bloc and in the communist movement in general. It was just a year later that de-Stalinization came strongly to the fore in Poland and Hungary. During the period 1960—1963 a gradual split opened up between the U.S.S.R. and China. The reason was that the Soviet Union had, at a time of rapid technological development, started to develop its relations with the West, whereas China had expected the opposite: that tensions with the West would be maintained in order that Moscow

would have greater need for the rapid development and strengthening of China. Later, in the early 1970's, stratification of the world's communist parties took place, so that many of them rejected the theory of the leading role of the U.S.S.R., and chose their own, "national" paths of development.

On the other hand, the Belgrade Declaration still remains basically limited to the relations between Yugoslavia and the U.S.S.R., and has not become a generally valid codex which would settle relations between socialist countries. This has been proved by the Soviet intervention in Afganistan in 1979, the Vietnamese invasion of Kampuchea, and the conflicts between Vietnam and China. The codification of the principles of relations between the Socialist countries is still an unfinished matter.

Marjan Sedmak

Slovene Legends: Tales about the Castle above Ljubljana

by Rado Radešček

Like a hen sitting on her eggs, the old Medieval Castle of Ljubljana sits perched above the city. Dumb, it looks down upon the town with its old, grey walls. This is a structure which, for centuries, has withstood the ravages of time, as well as attacks by the French and the Austrians. Anyone who has ever seen this imposing building will agree that Ljubljana's Castle is a handsome one. Unfortunately, relatively few historical records about the castle exist. The castle and the city of Ljubljana have, over long centuries, been so tightly linked together, that the castle has been and will remain the symbol of our capital.

PREHISTORIC SETTLEMENT

In was probably already in the 9th century that a castle was built at Ljubljana, on the hill where the former Illyrian and later Roman fort had stood. It was the seat in Ljubljana of the Carinthian Dukes of

Spanheim, who owned estates in Carniola (in the district of Ljubljana) and at Kostanjevica ob Krki. Their feudal possessions in the district of Ljubljana stretched from the source of the Ljubljanica River near Vrhnika to the place near Zalog where the Ljubljanica flows into the River Sava. To the northwest these possessions reached to the River Sava, and to the southeast, to Turjak. Under the sway of the Spanheims were, apart from Ljubljana Castle, also the castles of Turjak, Goričane, Ig, Falkenburg and Hertenberg near St. Katarina above Ljubljana, as well as, outside the Ljubljana district, the castles of Osterberg, Kravjek and Mokronog.

Ljubljana Castle, at least its foundations, is certainly the oldest part of Ljubljana. The castle was probably strengthened by the Spanheims, or maybe even previously by the Frankish border counts. Other cities in central Europe became established in a similar way, too: for reasons of security, freemen built their houses around castles, bishop's seats, and farms belonging to the

Emperor and princes. Thus, together with the commander of the castle, who received the castle as a feud, many of his followers came to Ljubljana, and settled in houses built at the bottom of the hill. Almost without doubt, the old town grew out of a boatmen's village next to the River Ljubljanica (since Roman times a brotherhood of boatmen has been known at Ljubljana, as is proved by an engraved stone found near the cathedral). Ljubljana is first mentioned, during the rule of the Spanheims, in the year 1144, with its German name: Laybach. In 1146 the Slovene name for the city, Luwigana, is mentioned for the first time.

In the historical records, however, a "castle above Ljubljana" is first mentioned in the year 1220. It is only in the year 1489 that first mention of the castle chapel of St. George was made. Parts of the castle were made, at least in earlier times, from wood, except, of course, the outer wall and other fortifications. And, as there were frequently fires in the old wooden houses of Ljubljana, so there were a number of fires in the castle itself, which caused a lot of damage. In the year 1511 the castle was very badly damaged by a strong earthquake, which destroyed a considerable number of other castles in Carniola. After the earthquake, Ljubljana castle was rebuilt on its old Medieval foundations.

It is only back to the middle of the 16th Century that the first more detailed description of the castle, in pictures and plans, dates. In these drawings we can see all six towers, as well as the entrance into the castle building. In the place of today's look-out tower, stood the Pipers' Tower, where, every morning at 11 a.m., the town heralds used to play music with their trumpets. This was reported as going on during the 16th and 17th centuries, and it is not known when this practice was given up. The tower was badly damaged in 1813, when Austrian cannon, situated on the hill of Golovec, fired at French soldiers in the castle. It was only in 1848 that the old defence tower was turned into a look-out tower. For many years a sentry used to occupy this tower, and fire a cannon if he saw a fire developing somewhere in the town.

KOZAK'S "NATIVE-TOWN"

It was certainly in Juš Kozak's novel "My Native Town" ("Rodno me-

sto"), part of the collection "Ma-ske", that the most interesting picture of the old castle of Ljubljana was conjured up. This includes a fascinating description of the castle as experienced by a child, who sees, between the grey walls, many secrets and wonders; his meeting with a group of prisoners who are driving the giant wheel of the castle well. This deep well was supposed to have been dug by prisoners who had been condemned to death. After the well had been dug, these prisoners were supposed to have been buried alive inside the well so that nobody would be able to tell the secret of the well's existence. The description of a child's dreams about this horrific abyss is a unique one.

In the aforementioned novel the writer gives us his childhood memories of the old story about the unhappy belt-maker and the beautiful Elvira. It seems as though this legend was, originally, an epic poem, which Kozak must have heard as a boy somewhere in the suburb of Šentflorijan. In this way, as the writer himself says, he relives the tradition of the Troubadour of Šentflorijan.

BEAUTIFUL ELVIRA IN THE CASTLE

All of a sudden, the castle comes to life in the child's imagination. The prisoners driving the well-wheel are no longer there. The vision goes back to the time of the Middle Ages. Sentries on the battlements, ditches and drawbridges. The townspeople are hurrying towards the castle to greet their master, the rich lord of the castle, and his beautiful daughter, Elvira. The town craftsmen, too, are hurrying to the castle. The handsome belt-maker's son catches sight of the beautiful Elvira, and can then nevermore forget her. By day and by night he lies in waiting around the castle walls, just to catch sight again of the girl who has set his heart on fire.

Days and weeks pass. Elvira and the young belt-maker from the suburb of Šentflorijan meet once again. The coquettish and vain girl takes a liking to the young man, and decides to play a game with him. And from then onwards Elvira and the young craftsman meet on several occasions. Finally Elvira invites the belt-maker into her arms. She proposes that he should visit her, in secret, one night in her room in the castle tower. The young man is very

happy, since he believes that she loves him. One night he climbs up into the castle tower, to the beautiful Elvira's room, and stays there until the morning, since the castle's young mistress surrenders herself to him. Before he leaves her, she asks him to make her a golden heart, more beautiful than the one which the Mother of Jesus wears on the altar. The happy young man promises to do so.

Late into the night the young belt-maker remains in his workshop, working on an unusual piece of jewellery — a golden heart, bedecked with precious stones. He makes, with his skilful hands, the best product he has ever made. For this is a heart of love, a gift to his loved one.

But Elvira leaves the castle. For weeks and months he does not meet her. The pain inside him is all the stronger.

Suddenly there is joy in the castle. Elvira has returned home, and, with her, the Count of Višnja gora, her fiancé. They are soon to be wed.

DEATH WAS WAITING INSIDE THE HEART

The news about Elvira's marriage breaks the belt-maker's heart. Soon he decides to take a terrible revenge on the girl who cheated him. He again takes up the golden heart, and carefully hollows out a secret space inside it, which is kept shut by little doors, kept locked by a secret spring. Then he spends several days among the rocks beneath the castle, until he catches a live adder. This snake he shuts up inside the empty space of the golden heart. His former heart of love becomes a box of enmity and revenge.

Elvira no longer remembers the young craftsman. She is glad to receive the gifts which the townspeople bring up to the castle. Then she catches sight of the belt-maker who offers her a beautiful golden heart with the words: "The most beautiful heart for the most beautiful girl".

Elvira starts for a moment, and then, with a smile, takes the valuable gift.

The next morning the countess is found dead in her room. Nobody could discover what had caused her death. Next to her body was found a beautiful golden heart, covered with precious stones, with a little open door. Nobody could think

what the door was for. The heart was so beautiful that it was put in the castle chapel.

FORGOTTEN END OF A LEGEND

What happened to the belt-maker's son is not related in the story. Perhaps his conscience made him take his own life. The romantic end experienced by the writer seems nicer.

"The young man suddenly left his home and humbly closed behind him the door of a damp cell in a monastery. Only his confessor knew the secret of the silent brother, whom all married women and virgins, all in love with his handsome figure, hurried to hear, on the occasion of the Easter processions, how he sang between the wooden houses with a resounding bass voice, as though from the grave: "Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis . . . miserere nobis!"

In his novel, "Native town", Juš Kozak records that in his time many streets and houses had their own secrets. "An Underwater Man was frightening the citizens of Šempeter. Every night he used to comb himself, and leave his wet hair on the shrine at Kravja dolina. On Friško-vec the ghosts of women could be seen, who had, in the days of the bloody Assizes, smothered their children, buried them alive and driven stakes through their bodies into the earth. Every night, at 12 o'clock, a black carriage with four black horses used to stop in Gosposka Street. The coachman was the devil himself, in a top-hat and a black cape. The carriage waited long enough for the headless body of a young woman to be brought out of a house and put into the carriage. The coachman then cracked his whip on the horses' backs, and drove off at a mad gallop to the graveyard. Other houses had their own secret traditions, too, which the citizens kept with respect. However, in the outer parts of the town, where workers had come to live, the passing on of stories by word of mouth died out".

Carinthian Slovenes, Yesterday and Today

The introductory part of this anthology contains an interview given by Edvard Kardelj in 1976, at the Brioni Islands, to dr. Robert Buchacher, the Editor of the Viennese magazine "Profil". The interview was concerned with the heart of the problems affecting the situation of the Slovene minority living in Austria. In the next chapter, dr. Janko Pleterški has provided a full account of the history of Slovenes on Carinthian soil, from the Middle Ages up until the First World War, and describes their several-centuries-old struggle to maintain their own language and other rights. Dr. Tine Zorn has written about the fate of Slovenes after the Annexation of Austria to Nazi Germany, which eliminated the effect of the St. Germain Agreement (1938). Then follow chapters about Carinthia in the National Liberation War, with accurate data about anti-Nazi activities in this region. In the description of post-war history, there is an account of the Slovene high-school in Celovec (Klagenfurt) as a fortress of Slovenehood, as well as of the literary efforts of all our young fellow-countrymen, involved in the publishing of the magazine "Mladje".

All historians, sociologists and others who are interested in finding out what exactly was happening to Slovenes in Carinthia during the period 1848—1983 will be particularly interested in the calendar of events for the period 1848 to 1983. This includes all the important decisions and events. At the end of the book is given the Austrian State Treaty, which, in its most important article, No. 7, states, in paragraph 2, the following: "Austrian citizens of the Slovene and Croatian minorities in Carinthia, Gradiščansko and Styria have the right to elementary education in the Slovene and Croatian languages, as well as the right to a proportionate number of their own high-schools". In paragraph 3, the Austrian State Treaty states: "In the administrative and judicial districts of Carinthia, Gradiščansko and Styria with a Slovene, Croat or mixed population the use of the Slovene and Croatian languages as official languages is permitted, in addition to German". The book contains a total of 408 pages, and costs 1600 dinars. It has been published by the "Drava" publishing-house of Celovec.

ger cries... But a Slovene song sings out here, for it is sung by my heart. My heart is still full of love for beautiful Slovenia.)

As a young girl she was discovered by the Avseniks, with whom she sang from 1957 to 1960. It was in 1959 that she cut her first record, at Jugoton in Zagreb, in the unsophisticated conditions of the time. The hits of that period were: "Murke", "Prelepa Gorenjska" ("Beautiful Gorenjska"), "Na mostu", ("On the Bridge"), "Čujte me, čujte" ("Listen to me, listen"). And it was in 1957 that she first sang for our fellow-countrymen living abroad. One enthusiastic listener gave her — just imagine it — a make-up set. "It was then that France Koren and I were performing together. The singers of my generation were Majda Sepe, Beti Jurkovič, and Marjana Deržaj. That was the time of Ivo Robić and Gaby Novak. We were united by a love of singing. We travelled from village to village, giving up to four concerts a day. I gave my first performance with the well-known composer Bojan Adamič in Koper. You can't imagine what an adventure it was when, back in 1955, we took off from a grass landing-strip near Ljubljana, for Belgrade and Skopje..." Marija relates.

FOLLOWING HER LOVED ONE OVER THE OCEAN

"Although it was difficult to part with my mother, I followed my husband to Canada, to Montreal. I had a small child to look after, Peter was studying, and I had to get a job. He obtained his M. Sc. in Chemistry, and was my best comrade, encourager, adviser and fellow-traveller. Our two daughters grew up. Then I decided to study, and obtained a degree in Art Education in 1977. That was four years of very hard work, with regular study at a proper university. In this way I put right my "fault" in youth for not quite finishing the Academy of Music in Ljubljana".

A RETURN TO SLOVENE POPULAR SONGS

"It was only after I had finished my studies at the university that I started giving stage performances again, with singing and tours. The record "Tečejo, tečejo nitke" ("There are threads running...") was one I am particularly proud of, and the re-

An Interview with Marija Ahačič - Pollak

Marija Ahačič-Polak is best known as a Singer of popular entertainment songs, but in the talk which follows she shows us other, long hidden talents, which have blossomed out during her twentyfive years in Canada. With easy friendliness and vivacity she agrees to the invitation to be interviewed. She has acquired these qualities with innumerable appearances in public, on journeys, at events of all kinds, in her social life and at her work on the radio, first in Slovenia and then abroad.

Verses keep dropping into her unrhymed words. The basic thought could be expressed in the words of the following song of hers:

*Iz rodnega kraja pred leti,
Še mlada sem deklica šla.
V deželo čez morje po svetu
Za ljubim sem svojim odšla.*

*Minila že mnoga so leta,
Ne joče več moje srce...
In pesem doni tu slovenska,
Saj poje jo moje srce.*

*Še vedno je polno ljubezni
Do lepe Slovenije.*

(It was years ago, as a young girl, that I left my native town. I followed my loved one to a country over the sea, out into the world. Many years have passed, my heart no lon-

cord "Želim ti vse najboljše, mama" ("I wish you all the best, Mama") became very popular".

"My favourite is the record which I had recorded at "Helidon" in Ljubljana and then produced in Canada. This is the collection "Pojte z menoj" ("Sing with me"), where Miha Dovžan accompanies me on the zither, and his brother Vital expertly on the accordion. This cost me more than 5000 Dollars. The L. P. record is sold in the U.S.A. and Canada. As far as I know, up until 1983, when this record was issued, no long-play record had been produced where a soloist would sing Slovene popular songs, whereas there were a lot of recordings of singing groups or choirs. I can say that this is the first record which we are selling abroad and which has been recorded by Slovene emigrants with correct Slovene pronunciation. The painter Stritof of Hamilton said to me, when he had heard the record: "You've awoken a soul in the devil", which was a very nice compliment".

I listen carefully. Even after 25 years in Canada Marija Ahačič-Pollak, from Tržič, still speaks Slovene with a nice Upper Carniolan (Gorenjsko) accent — her mother-tongue.

"I always thought that something was hiding inside me. A composer, a writer of songs and words! They just seem to come out from inside me. If you have no heart, then no academy of music, and no modern engineering can help you. Our emigrants put a lot of value on feeling, on songs which are sung from the heart. The children here in Canada, who are the descendants of Slovenes living in Canada, the third and fourth generation, thus meet with original words and songs, to which I adjust my original writing and composition".

THIRDS, THIRDS, THOSE TYPICAL SLOVENE THIRDS!

What is, for you, the typical Slovene "melos", and what makes it different from others?" "You can tell the typical Slovene melos from all others, even if the music is being played by a philharmonic orchestra. It is the thirds which reveal it, and the instrumental accompaniment with an accordion. There's no Slovene melos without an accordion. There's something primordial in it, something archaic, something that could be only Slovene. It is by this

property that people recognize our music and distinguish it from other music".

SLOVENE PROGRAMMES ON CANADIAN RADIO

Every week, for one hour, for the last year and a half, it has been possible to hear the melodious voice of Marija Ahačič-Pollak on the Toronto radio programme "Slovene evening". Previously to her, Frances Steinbucher and Jože Avsec had run the programme, but now Marija Ahačič-Pollak is leaving Toronto for Ottawa, together with her husband. "Every year I come to Slovenia and search feverishly for material for live programmes — all were recorded "live", without pre-recordings. They encompassed information from Yugoslavia and Canada, and I made efforts to obtain the cooperation of notable personalities from individual fields in order to raise the cultural level of the programmes, which were sometimes only full of popular entertainment music. The music was sent to me by Radio Television Ljubljana and by Slovenska izseljenska matica. I was particularly glad to get the recorded letters, which were really expertly produced. Listeners liked to write in to the programme, too. This work required a high degree of idealism and a team of good, well attuned fellow-workers. I don't know how it will work out in the future..."

She explained that she loves to act, too, if there's a chance. "In the year 1982/83 I was the regular guest of the television programme, Polka times, on Channel 13, which was run by Walter Ostanek. Every week, I used to sing, dressed in my

lovely national costume, which I inherited from my ancestors". She recorded a one-hour-long programme for Radio Television Ljubljana, too. This programme was seen on television, at popular request, several times. People loved to listen to her original songs in a simple language which could be easily understood by everyone.

These days her father Rudolf has been celebrating his 95th birthday. "His life has been so rich that I have decided to write a book about him. He was among those to fight for the Northern Border of Yugoslavia, and he won the Miloš Obrenović medal in the First World War. He was also a prisoner of the Russians and, for thirty years, a choir-leader. There were five children in our family, and he trained us all in singing from an early age. Songs represent one of the most valuable gifts which can be passed from one generation to the next."

"Hobbies? I make all the clothes I wear myself. So far I have never bought a dress for myself in Canada. In this way I can express my ideas, and have my own fashion."

And who gives her wings, encouragement and support, with such a wide range of interests? Why, her husband Peter, of course, who watches over her with understanding and patience. For it is difficult to tame so much vivacity and to put reins on the wind.

Thus, song provides her with a home, the same song which she took with her in order to hide inside it, and, at the same time, to express herself in the wide spaces of Canada.

Ivan Cimerman

Treinta años de la declaración de Belgrado

En el mes de junio próximo pasado se han cumplido 30 años de la «declaración de Belgrado». Este documento fue firmado en esa oportunidad por los representantes yugoslavos de aquel entonces. El mismo contiene principios que fueron más tarde parte esencial, regular y constituyente de todos los informes y conversaciones realizadas entre los gobernantes yugoslavos y soviéticos. Ciertamente debemos considerar al mismo como el documento básico válido entre las relaciones existentes entre Yugoslavia y la Unión Soviética.

La «declaración de Belgrado» representó a su vez la normalización formal del año 1948 junto a la resolución del informebiró sobre la interrupción de las relaciones entre ambos países. A su vez se lo considera como documento de gran importancia por su sentido y contenido, pues sobrepasa el alcance entre las relaciones de ambos países. Expios que tratarían sobre las relaciones a la codificación de aquellos principios que tratarían sobre las relaciones entre los países socialistas. Problema que plantearía a su vez las cuestiones en cuanto a las relaciones que se tendrían en cuenta después de la segunda guerra mundial, mejor dicho, exactamente después de la formación del bloque de naciones — que durante el proceso formativo del bloque para la organización mundial resultó el campo de influencia soviético- se unieran y aglomerasen alrededor de la Unión Soviética y se denominasen socialistas.

Durante la época comprendida entre estos sucesos y la muerte de Stalin, la diplomacia soviética trató de mejorar todo lo relacionado al periodo encuadrado en el año 1947 durante la fundación del informebiró (en el cual participaron además de los partidos comunistas gobernantes también otros partidos comunistas y los renombrados acuerdos sobre la amistad y la cooperación, en especial después de las «barriadas» hechas entre los años 1949 y

1951 donde el arma esencial y principal fuera la ordenación de las relaciones entre las naciones socialistas sobre las cuales Stalin influía. Cuando en el año 1955 se fundaba el pacto de Varsovia (el pacto Nato ya había sido fundado en el 1949), esta novedad significaba un paso adelante en la continuación y confirmación de la división del mundo en bloques, sin embargo, en cuanto a las relaciones entre las naciones socialistas se refiere, significó un progreso real, pues las mismas habían sido — después de la época dictatorial stalinista — puestas sobre una base de contrato y autodeterminación.

En el fondo de la declaración de Belgrado existe el proceso de destalinización, el cual no sólo comprendía a la Unión Soviética, sino arrojaba nuevas confrontaciones y tensiones sociopolíticas en el resto de las naciones de Europa Occidental. El interés puesto por la U. Soviética en cuanto al mejoramiento de las relaciones con Yugoslavia fue entonces doble: derrumbar el cerco formado durante las relaciones políticas y otras entre Yugoslavia y la Unión Soviética por resolución del informebiró, y segundo el reestablecimiento de las relaciones amistosas con la nación que había sido conocida en toda Europa Occidental como el símbolo de la oposición obstinada contra el stalinismo, de la nación que luchaba por el camino del socialismo independiente, calmar los espíritus en el mismo bloque, como dando a ver o diciendo: también a ustedes se les abre una perspectiva similar. Veljko Mičunović, el ex-embajador de Yugoslavia en Moscú, habla también de una tercer tentativa o esperanza de la diplomacia soviética, a saber: hacer una cruz sobre la época del informebiró con algo de autocrítica en razón al comportamiento de la Unión Soviética en el año 1948 — lo cual abriría la posibilidad para la inclusión de Yugoslavia en el bloque Occidental. Sin embargo esta última parte de la operación no se realizó y la «decla-

ración de Belgrado» resultó ser y será un documento que tarde o temprano garantiza este tipo de relaciones entre Yugoslavia y la Unión Soviética. Es decir, relaciones de igualdad de derechos, de no ingerencia en los asuntos internos e iguales beneficios. Todo esto forma la base y fin del citado documento. La declaración de Belgrado fue menos exitosa como instrumento de algunos intereses personales, en especial como instrumento de aquellos intereses que tenían como finalidad aplacar las tensiones aparecidas durante la época de la des-stalinización en el bloque soviético como así también en el movimiento comunista. La des-stalinización resultó culminante un año después y tomó carices extremos especialmente en Polonia y en Hungría. Entre los años 1960 y 1963 se ahondó y más tarde finalmente descubrió el desencuentro entre la Unión Soviética y China, después que la primera de éstas comenzó a desarrollar las relaciones con el Oriente con miras y esperanza de realizar en el mismo una renovación tecnológica, contraria con las aspiraciones de China la cual intentaba mantener las relaciones tensas entre la Unión Soviética y el Oriente. Y esto para que Moscú se preocupara mucho más por el rápido desarrollo y fortalecimiento de China. A continuación, a principios del año 1970 llegó a la separación entre los partidos comunistas, de los cuales un gran número de ellos rechazaron la tesis sobre el papel preponderante y directriz del partido comunista soviético, decidiéndose después por continuar cada uno por sus «respectivos caminos nacionales».

Por otra parte la «declaración de Belgrado» sigue quedando todavía limitada ante todo sobre las relaciones entre Yugoslavia y la Unión Soviética y por desgracia no resultó valedera como código general, por el cual se tendrían que regular las relaciones entre todos los países socialistas. Testigo de esto es la invasión de las tropas soviéticas en Checoslovaquia durante el año 1968, de la misma manera podemos dar como testimonio la intervención soviética en Afganistán en el año 1979, como así también los ataques de Vietnam a Kampuchia y los combates entre Vietnam y China. La codificación de los principios de las relaciones entre las naciones socialistas tarde o temprano, antes o después tendrá que realizarse, hasta el momento no se ha concluido la misma.

Marjan Sedmak

Foto:
KARLO PESJAK, ŠVEDSKA

1
V okolici Gozd-Martuljka

2
V okolici Bleda, v ozadju Stol

3
Češka koč

4
Stanovanjske hiše v blejski okolici

Med Slovenci v Avstraliji

Družina Harej

Od leta 1970 živim na Švedskem, v meni pa je nekaj potovalne žilice, ki me je leta 1980 pripeljala na trimesečno potovanje po Združenih državah Amerike, jeseni leta 1984 pa sva se s kolegom, Švedom, odpravila na peto celino – v Avstralijo.

Z Jatovim letalom DC-10 sva iz Kopenhagna preko Beograda, Dubaia, Singapurja in Melbournu pripotovala v Sydney.

Pred nama so bili trije meseci potovanja in fotografiranja po tej veliki deželi. Avstralija je 30-krat večja od Jugoslavije, v njej pa živi le 15 milijonov prebivalcev, od teh je približno 130.000 Jugoslovancev, Slovencev pa okrog 30.000.

Nekaj slovenskih družin in slovenskih klubov sva tudi obiskala na najini 17.000 km dolgi poti po tem čudovitem kontinentu, ki je samosvoj po naravi, živalih, znamenitostih . . .

Eden od prvih raziskovalcev je vprašal domorodca (Aborigine): »Ka-

ko je ime živali, ki tako čudno poskakuje?« »Kenguru« (kangaroo), kar v njegovem jeziku pomeni: »Ne razumem vas,« je odgovoril.

»Oh, oh, kenguru,« je ponovil raziskovalec in to zapisal v svoj dnevnik . . .

Tako je dobila ime ena najbolj znanih avstralskih živali!

Najprej sva morala poskrbeti za najin dom – avto Holden – Kingswood, v katerem sva spala in potovala. Tri rezervna kolesa, 60 litrov vode, rezervno gorivo, nekaj orodja, v zadnji del vozila pa sva namestila še 10 cm debelo spužvasto blazino, da sva bolj udobno spala.

Sydney je največje avstralsko mesto z nekaj več kot tremi milijoni prebivalcev. Kapitan James Cook je priplul tja že leta 1770. Sydney je pristaniško mesto, v njem so ohranjene še najstarejše hiše. Tu sta tudi dva simbola mesta – pristaniški most in opera. Zelo znan je tudi botanični vrt in sydneyški stolp z restavracijo na višini tristoletnih metrov, ki se počasi vrti okoli svoje osi.

Najprej iz Sydneya sva se odpravila v začetku oktobra, pomlad se je ravno pričela. Pravo doživetje je stopiti v deževni gozd – džunglo z mogočnimi evkaliptusi, ki dosežejo največjo višino med vsemi drevesi na svetu – 155 m. Zanimivo je stopiti pod drevo – praprotnico, saj najvišje dosežejo višino celo sedmih metrov, tu so tudi raznovrstne palme, lijane, velika figova drevesa, bukve, seveda različne od evropskih itd. Vsepopoved je slišati petje ptic, ki imajo presenetljive glasove; naenkrat zaslišiva nekaj, kot jok otroka, čez nekaj korakov pa spet, kot da se nama nekdo smeji – vse to so bile le ptice.

V narodnem parku Bald Rock, kjer je največja granitna skala na južni polobli, sva se tudi prvič srečala s kengurjem. Radovedno naju je opazoval, ko sva se mu skušala približati, pa je počasi odskakljajal.

Že prvi večer na potovanju sva se srečala z avstralsko gostoljubnostjo. Ob reki Hawkesbury sva se povzpela na bližnji hribček, ki je ves poraščen z evkaliptusi, in pred nama se je pokazala čudovita dolina, po kateri se vijuga srebrna kača – reka Hawkesbury. Sonce je ravno zahajalo in barva reke se je spremenila v zlato, srce mi je kar poskakovalo od veselja ob tako lepem doživetju. Približal se nama je starejši moški, ki je prav tu na vrhu hribčka – v tem čudovitem raju, čisto sam, zgradil hišo. Povabil naju je na »čaj«, to pa po avstralsko pomeni – aperitiv, predjed, glavno jed, poslastico in še kavo. Bob je zelo zanimiv človek, vse življenje je delal, zbiral stare stvari in živel v mestu, zdaj, na pozna leta pa se je odločil, da bo živel tu, v naravi, v objemu evkaliptusov in blizu kengurjev. Z zanimanjem naju je poslušal, ko sva mu pripovedovala o Sloveniji, Jugoslaviji in Švedski.

Bila sva v državi New South Wales in pot naju je vodila ob vzhodni obali proti Queenslandu. Večkrat sva opazila, da v gozdu gori, vendar ni bilo nikjer nobenih gasilcev. Kasneje sva zvedela od ljudi, da spomladi požigajo vse, kar je suhega na zemlji, pod drevesi, tako da poleti, ko je velika vročina, ni več suhljadi, ki bi se mogla vžgati in ne more priti do katastrofalnih požarov. Nekatera drevesa so se tem manjšim požarom tako prilagodila, da semena ne vzklijejo, preden jih ne oplazi jezik ognja.

Tu in tam sva se ustavila ob velikih slapovih, kot je Ellenboough Falls –

160 m in Wollomombi Falls – najvišji slap v Avstraliji, 457 m. Ustavila sva se tudi ob najbolj vzhodni točki Avstralije, Cape Byronu.

Na območju »Sunshine Coast« sva obiskala fotografa Nevilla, ki ima kmetijo s piščanci. Neko jutro mu je na strop v hlevu prilezla tri metre dolga kača – »Carpet snake«. Brez strahu se je povzpel in jo je z vso silo potegnil za rep, nato pa jo je spretno zgrabil za glavo. Kača ni strupena, vendar če ugrizne, kar grize in ne izpusti. Mirno jo je odnesel ven in jo spustil na drevo, kjer sva jo imela priložnost fotografirati. Razložil nama je tudi, kaj moraš narediti, če te piči strupena kača: – trdo moraš prevezati predel med ugrizom in srcem in čimbolj mirovati, ker se strup ne prenaša s krvjo, ampak z limfo!

Na otoku Fraser, ki je 99,9% iz mivke, sva doživela divjo vožnjo ob obali v safari avtomobilih, tam sva videla tudi avstralskega divjega psa, ki ga imenujejo dingo.

Naključje je nanoslo, da sem za prvo slovensko družino, ki sva jo spoznala v Avstraliji, dobil naslov ravno v Rodni grudi. Pripotovala sva v severni del Queenslanda v mesto Tully, kamor je pred 34 leti prišla družina Harej. Gospa Marija naju je sprejela z odprtimi rokami in ko sta prišla iz službe še njen sin Nino in mož Ivan, smo sedli k mizi in ob kramljanju pojedli ješprenovo

juho, da so se mi kar sline cedile. Ze petnajst let sem na Švedskem in tudi že petnajst let brez ješprenove juhe . . . Pohano meso in fižolova solata je tudi imenitno teknilo. Popili smo še kavico, ki je zrasla kar na njihovem vrtu, očiščena in pražena doma, po njihovem okusu. Pridelajo je okrog 6 kg na leto, kar tako, v prostem času.

Gospa Marija je bila rojena v vasi Police pri Cerknem, njen mož Ivan pa je iz Dornberka pri Novi Gorici. Z dveletnim sinom so potovali mesec dni iz pristanišča Ancone do Melbournea, nato še šest dni z vlakom do Tullya; imeli so srečo, da so bili vso pot zdravi in so dobro prenesli dolgo in naporno potovanje.

Tu, na severnem delu Queenslanda, so namreč rabili veliko delovne sile za rezanje sladkornega trsa.

Sedem let je Ivan z rokami sekal in na hrbtu nosil po 10 ton sladkornega trsa na dan. Kasneje pa so uvedli stroj za nakladanje, čez nekaj let pa še stroj za rezanje, ki so ga nenehno izpopolnjevali, do današnjega modernega stroja, »harvesting machine«, s katerim žanjejo trs.

Stroj trs ob zemlji odreže, ga seseka na primerne kose, naloži na vagone, ki jih traktor odpelje na manjši vlak (tramway), od koder gre takoj v predelovalnico.

Gospa Marija se je zaposlila v hotelu. Prišlo je več fantov iz Slovenije, pa

je kakim petim tudi kuhala . . . Neko nedeljo jim je spekla pečenko, zaradi slabega znanja angleškega jezika pa je kupila loj namesto masti . . . Fant, ki je prvi začel jesti, se je oglasil: »Ja, gospa, kaj ste pa dali noter, da še ust ne morem odpreti (usta so se mu zalepila od loja)!«

Ob njihovem prihodu je bilo tu na deželi življenje še zelo zaostalo in življenjske potrebščine so se težko dobile, če si jih sploh dobil. Tako so živeli v začetku kar v pločevinasti koči in si niso upali pisati domov staršem v Slovenijo, da je tukaj še vse tako primitivno. Bili so med prvimi, ki so si zgradili pravo, zidano hišo. Kasneje se jim je rodila hčerkica, zdaj pa imata že oba otroka svoje družine, sin stanuje v bližini, ob obalnem mestu Mission Beach, hčerka pa živi v glavnem mestu Queenslanda, Brisbaneu.

Tu prevladuje tropsko podnebje in na vrtu jim rastejo eksotična drevesa – kavno drevo, passion fruit, paw paw, katerega sadež je velik za pol melone in ima zelo okusno rumeno meso, limone . . .

Za na pot sva dobila »popotnico« in kar težko se je bilo posloviti od te prijazne slovenske družine tu, na severnem Queenslandu!

*Besedilo in fotografija:
Karlo Pesjak*

JASNA MOŽEK-ANDERLIČ

Atlantik divja

II. nadaljevanje

Lepi in mirni so bili dnevi plovbe po Sredozemlju. Tu sem imela čas opazovati življenje pomorščakov na ladji, samih mladih ljudi. Jim ni bilo težko biti in živeti in delati v tako posebnih pogojih? Eden je rekel, da pač morajo potrpeti, če hočejo videti svet. Bo že res. Do Amerike ni nihče več mogel izstopiti, pa če bi še tako želel.

Vsak član posadke je imel svojo kabino, z air conditionom. Tu je preživljal večino svojega prostega časa na dan. Zato je bilo prav, da so bile lepo opremljene. Eni so delali samodopoldne, drugi pa so imeli dežurstvo tudi popoldne, zvečer, ponoči. Tu pa ima svet nekaj skupnega. Enako je urejen delovni čas za pomorščake po vsem svetu. Na vseh ladjah začnejo delo zjutraj, če lahko rečemo zelo zgodaj zjutraj, ob štirih zjutraj, vsi prvi oficirji palube. Družbo mu dela krmar. In še in še je takih delovnih mest, enotno urejenih za vse pomorščake.

Lep bazen je skrbel za rekreacijo v prostem času. Pa telovadnica z orodjem, z žogami.

Kaj delaš na ladji, če si potnik? Precej spiš, se rekreiraš, bereš in kar naprej ješ. Kuhar je bil prijazen možakar, poznal je svoj posel in dajal velike in dobre porcije.

Torej začetek je bil dober, krasen. Otroka sta bila pridna, vse je bilo zanj nekaj novega, raziskovala sta in zato za sitnarjenje ni bilo časa.

V Tarantu smo naložili železo za Ameriko.

»Upam«, je rekel mož; »da bomo imeli mirno morje, miren Atlantik, drugače bomo kot tiste otroške igrače, ki so na spodnjem koncu obtežene, prevrnejo se pa ne, če jih premetavaš«. Lepa tolažba, sem si mislila, rekla pa nisem nič.

Neko jutro me je zbudil sunek. Pogledala sem naokoli.

»No, je to začetek?«

Da, to je bil začetek plesa, ki je trajal več kot teden dni. Valovi so premetavali ladjo po svoji volji, plazili smo se po hodnikih, se držali postelje med spanjem, lovili hrano iz krožnikov in krožnike.

Kaj pa otroka?

»Mami, poglej, to je imenitno! Vsedla sta se na tla, obložena s plastičnimi ploščami in vsak nov sunek ju je podrsal po tleh. Joj, kako je bilo imenitno!

Meni pa se je zdelo, da mi vsak košček telesa kroži po svoje, ne, ne, vsaka celica. In to je šlo gor pa malo dol, pa desno pa levo. Ni bilo miru, telo ni imelo nobenega miru.

»Vsaj za pet minut naj preneha,« sem rekla možu Jožetu.

»In koga misliš to prositi?«

Da, koga naj prosim, da se Atlantik umiri. Kajti Atlantik je divjal, hudičevo je divjal.

Ladja se je tresla, se nagibala, od-

skakovala, ječala. Smo se sploh premikali naprej? Ni izgledalo. Za ladjo je bila prava gora vode, ki je grozila, da nas bo prelila in zvlekla s seboj nekam dol.

»Mami, imenitno je,« sta mi klicali deklici. »Zakaj pa tako grdo gledaš?«

»Naj zdaj ves dan sedim na postelji in se držim za ročaj?«

Da, že dobro uro sem sedela na postelji, se držala za ročaj in se zdela trapasta sama sebi. Če bi me zdaj videle moje kolegice, ki so mi tako zavidale moj skok v svet.

Ampak tu ni bilo pomoči, voda je kazala, kdo je tu gospodar.

Pljuskala je z vso močjo v okna in grozila, da bo razbila šipe, da bi prišla do nas.

Jože se je odplazil z otrokoma do jedilnice. Meni je obljubil sendvič.

Kmalu nato je na hodniku postalo hrupno. skočila sem s postelje in se skoraj zaletela v Jožeta, ki je nesel najmlajšo hčerko Sašo.

»Prsti, vrata so ji zmečkala prste.«

»Ah, ne,« sem komaj izdabila. V hipu so me obile solze.

»Mami, mami!«

Otrok se je tresel in me vročično klical. Jože je dvignil njeno roko, prsti so bili živordeči. Vsi. Stisnjeni.

Pogledala sva, koža ni bila predrta.

»Bila je ravno med vrati, ko jih je sunek odtrgal.«

»Zdaj vidiš moč morja. Sunek je iz stene izpulil zapirac, ki je držal vrata odprta in stisnili so njeno roko. Kaj če bi glavo?«

Da, njeno drobno, otroško glavo.

»Kaj zdaj?«

Jože ji je ovil prstke s posebno tkanino za opekline. Bo pomagalo?

Otrok se je zvijal od bolečin, se tresel, drgetal in venomer ponavljal:

»Mami, moja mami.«

Dali smo ji tabletko proti bolečinam in čakali. Dan, dva.

Jože je poklical ladjo, ki je bila v bližini in vprašal za nasvet zdravnika. Da smo prav ravnali, je rekel. Želi na vse najboljše, je še rekel.

In res je bilo boljše, otrok je ozdravljaj. Mene pa je po tihem začela peči vest. Sem bila neodgovorna, ker sem šla s otrokoma na tako pot. To vprašanje se mi je kar naprej vsiljevalo.

Tako je hitro minilo še tistih nekaj dni in pred nami je bil novi kontinent, Amerika.

Panamski kanal.

Večer je, pred nami pa se nekaj svetlika. Luči na desni in levi strani ladje. Nizko pri tleh. Kot v gledališču. Morda so tudi sijale zvezde in mesec, a kljub temu je bila zgoraj tema. Svetla tema. Vse sveti od spodaj navzgor. In objame ladje kot glavne igralke. Na odru sveta.

Svetloba je pokazala travo in pesek in poudarila zeleno barvo narave. Tu je tropik, tu so krokodili. So zelene barve? Pa jih je bilo težko opaziti tam med travo in grmovjem, čeprav je ladja vozila počasi.

Je tisto tam hlod ali krokodil? Ne vidi se najbolje. Tudi pogled skozi daljnogled ne more dati končne odločitve. Ali, ali.

Ta-ta-ta-tam, ta-ta-ta-tam.

Enakomerni ritem premikanja ladje. Mirno pluje svojo eksotično pot. Med ostalimi. Razdalje so dovolj veli-

ke, da kar tako ne more priti do trčanja. Ladja mora imeti predpisane mere, kar upošteva že pri gradnji, in določen vgrez. Drugače ne more skozi kanal. Plača pristojbine, ki jih zahtevajo in v pol dneva je v drugem oceanu.

Čudovito, neverjetno. Res zopet ena odličnih, večjih človeških odločitev.

Kanal je brezhibno vzdrževan. Tu in tam je opaziti čolne ali ladje-čistilke. Blato, veje in trava bi kaj hitro naredili naravne splave in začeli ovirati plovbo. Tu je vroče in vlažno, rastline hitro rastejo. Džungla bi imela idealne pogoje, da se zopet razširi in pobere to, kar so ljudje iztrgali njej.

Spet je tu eno človekovo delo, en kamenček za mozaik lepote človekovega ustvarjanja, življenja. Za žrtve nihče ne vpraša. To zdaj ni več važno. Življenje je pač tako, kruto.

Tam med travo je od časa do časa opaziti križe. So mar to poslednja znamenja nekega bivanja? Ali pa kaj drugega? Ne vem. Otroka sta že spala. Seveda sta si prej že ogledala to znamenitost Amerike.

Amerika? Je to res Amerika? To nenavadno je vse. Pravzaprav nas je pričakala zelo svečano. Z vsemi tistimi lučmi.

Evo me, tu sem, je rekla Amerika.

Jožeta najbrž ne bom videla vso noč. Še preden je ladja odpeljala s sidra pred Panamo, je odšel na pramec. Bil je prvi oficir palube in tam je bilo med drugim njegovo delovno mesto. Najbrž mu ni bil dolgčas, saj je imel družbo Panamcev. To sem zvedela šele pozneje.

DR. VEKOSLAV GRMIČ

Ob 1100-letnici smrti sv. Metoda

V letu 1985 smo se Slovani, posebej še Južni Slovani, spominjali 1100-letnice Metodove smrti, se pravi smrti tistega moža, ki ima skupno s svojim bratom Cirilom (Konstantinom) velike zasluge za to, da so Slovani na Moravskem in v Panoniji v času pokristjanjevanja vzdržali pritisk

Nemcev ter zaustavili njihovo ponemčevalno politiko, ki sta ji morala služiti tudi Cerkev in njeno poslanstvo, vera in kultura. Slovenci smo to kruto resničnost še posebej morali sprejeti kot trdo usodo in smo s pokristjanjenjem izubili svojo državno samostojnost, katere središče je bila Karantanija.

Tudi na Moravskem in v Panoniji so Nemci prek Cerkve in njenega misijonskega dela širili svoj političen vpliv. Prihajali so tja nemški misijonarji in pokristjanjevali slovenska plemena, naše prednike. Vendar se je poganstvo močno upiralo krščanstvu, ker je bilo

pač globoko zakoreninjeno v ljudski duši, v ljudskih navadah in sploh družbenem življenju, medtem ko so nemški misijonarji prinašali krščanstvo v tujem jeziku in spojeno s tujo kulturo. In tako se je vedno bolj kazala potreba po drugačnem načinu pokristjanjevanja Slovanov na Moravskem in v Panoniji. Zato je moravski knez Rastislav zaprosil v Carigradu za misijonarje, ki bi začeli na nov način misijonariti. Prišla sta tedaj z nekaterimi učenci solunska brata Ciril (Konstantin) in Metod, zelo izobražena Grka, ki pa sta dobro poznala slovensko govorico,

slovenski jezik, kakršnega so govorili Slovani v Solunu in okolici. Pripravila sta potrebne bogoslužne knjige v staroslovenskem jeziku in s staroslovensko pisavo – glagolico, ki jo je zamislil genialni Ciril.

Razumljivo je, da je misijonsko delo Cirila in Metoda tukaj rodilo bogate sadove. Moravani so v njima spoznali svoje glasnike krščanstva in krščanstvo sprejemali kot vero, ki je tudi njim neposredno namenjena, se pravi namenjena tako, da upošteva njihove posebnosti, njihovo kulturo, ki ni manj vredna kot nemška, in se spaja z

njo ter jo bogati. Posebno pa so se navduševali za bogoslužje v staroslovanskem jeziku, saj so ga povsem drugače doživljali kakor tisto, ki so jim ga opravljali nemški misijonarji. To je bilo res njihovo bogoslužje, ki so ga razumeli in jih je potrjevalo v njihovi samobitnosti, čeprav jih je hkrati odpiralo za veselje ali bratstvo med vsemi narodi, kar sta Ciril in Metod še posebej dosegala s svojimi poudarki v nauku, ki sta ga oznanjala. Sem spada npr. poudarek na istem izvoru vseh ljudi v Adamu in istem dostojanstvu vseh v Kristusu. V tako imenovanih »pradednih časteh« je ta misel na izreden način navzoča.

Brata Ciril in Metod pa sta dobro vedela, da morata svoje delovanje tudi cerkvenopravno urediti in ga tako zaščiti pred nemško Cerkvijo. Odpravila sta se v Rim leta 867 in tam dosegla, da je papež Hadrijan II. potrdil njuno delo. Po Cirilovi smrti se je vrnil v Panonijo le Metod, ki ga je potem papež Janez VIII. postavil za nadškofa panonsko-moravske nadškofije. Za to dejanje Rima je mel velike zasluge panonski knez Kocelj. Podoba je, da so šele sedaj nemški škofje in njihov vladar kralj Ludovik spoznali nevarnost Metodovega dela za njihove politične cilje. Zato so Metoda ujeli in zaprli v samostanu Ellwangu, potem ko so ga pred kraljem v Regensburgu leta 870 obsodili. Tukaj je ostal Metod poltretje leto. Leta 873 ga je osvobodil papež Janez III. Postavil ga je nazaj na mesto, s katerega so ga Nemci nasilno odstranili. Na Moravskem je moral pozneje še veliko trpeti, ker so mu nemško usmerjeni duhovniki in omahljivi knez Svetopolk na različne načine nasprotovali. Posebno se je v tem spletkarjenju odlikoval škof Vihing. A vse to ni moglo onemogočiti Metodovega dela, ker je bilo verno ljudstvo na njegovi strani. Bil je pač njihov nadškof. Šele po Metodovi smrti leta 885 so morali njegovi učenci zapustiti Moravsko in so nadaljevali delo svojega velikega učitelja med Južnimi Slovani.

Ob delovanju Cirila in Metoda je mogoče že jasno videti nevarnost, ki je tudi pozneje v zgodovini znova in znova ogrožala slovanske narode in jim skušala iztrgati vsako ped njihovega ozemlja. Edina možnost, da obdržijo svoje ozemlje in se obranijo pred valovi nemštva, je bila njihova kulturna samobitnost, in zato je bilo velikega pomena, da so tudi krščanstvo sprejemali na tej osnovi, ne pa v povezavi s tujo kulturo. Delo Cirila in Metoda v duhu »inkulturacije« je bilo v cerkvenem in pastoralnem pogledu izredno pomembno in je našlo svoje ustrezno ovrednotenje šele po več kakor tisoč letih. Isto velja še posebej za bogosluž-

je v domačem jeziku. Slovanska apostola sta se odločno zavzela za pravico vseh narodov, da častijo Boga v svojem jeziku in v tem jeziku tudi poslušajo evangelij. Vse to ne sme biti privilegij samo hebrejskega, grškega in latinskega jezika. Delo Cirila in Metoda je bilo naravnost preroško. Prav tako pa sta hotela zidati trden most edinosti med Vzhodom in Zahodom.

Rekli bi lahko, da je delo Cirila in Metoda na svoj način ponovno zaživelelo v Sloveniji v 16. stoletju, in sicer v Primožu Trubarju (1508–1586), ki je čutil slovansko, slovansko in ekumensko ter s svojim književnim delom kulturno dvignil slovansko ljudstvo in prebudil v njem zavest enakovrednosti z drugimi evropskimi narodi. Kulturno delo Primoža Trubarja in njegovih sodelavcev je v resnici podobno kulturnemu poslanstvu, ki sta ga med Slovani v svojem času opravila Ciril in Metod. Seveda nikakor nočem spregledati razlik, saj je reformacija nekaj drugega kakor misijonsko poslanstvo Cirila in Metoda.

V nekem pogledu moramo v tej zvezi v Sloveniji omeniti še delo enega cerkvenega moža, lavantinskega škofa A. M. Slomška (1800–1892). Slomšek je izredno cenil delo Cirila in Metoda in ustanovil tudi bratovščino sv. Cirila in Metoda za pospeševanje verske in druge edinosti med Slovani. Prof. M. Miklavčič je orisal Somškov lik takole: »Se preden je namreč Miklošič iz učnjaške razgledanosti pokazal na književne vrednote solunskih bratov, je genialni A. M. Slomšek v celovškem bogoslovju opozoril ob Cirilu in Metodu na bistvene vezi med slovenstvom in krščanstvom, kjer ni nikakih prime-si in dodatkov iz fevdalnega reda. Dognal je pravice slovanskega katoli-

štva in je leta 1851 z ustanovitvijo duhovske bratovščine oživil prvotne vrednote z namenom, da postanejo idejni temelji slovenskega cerkvenega občestva.« Zato ni čudno, da je Slomšek znal ceniti tudi delo Primoža Trubarja za slovensko kulturo, čeprav je sam še tako odklanjal protestantizem in Trubarjevo prizadevanje za reformacijo.

Celo vse svobodoljubne ideje med slovanskimi narodi so na neki način povezane z delom Cirila in Metoda. V njunem delu so najgloblje korenine samobitnosti in svobodoljubnosti naših narodov, z druge strani pa prav tako njihove zavesti bratstva in enotnosti kljub razlikam. Prof. Grivec pravi v svoji knjigi o sv. Cirilu in Metodu: »Sv. Ciril in Metodij sta res v duhu krščanskega bratstva pospeševala slogo med Slovani. Slovanom sta ustanovila domačo krščansko književnost, ki naj bi s skupnim knjižnim in bogoslužnim jezikom duhovno vezala slovanske rodove. Vrh tega sta po pričevanju ruskih učenjakov kot predstavnika vesoljne krščanske edinosti in bratstva v Kristusu želela edinstvo pospeševati s pokristjanjevanjem vseh Slovanov, da bi postali miroljubno samostojen most med vzhodnim in zahodnim krščanstvom.«

Ideje o svobodi, enakosti in bratstvu so tedaj zakoreninjene v idejah in delu slovanskih apostolov Cirila in Metoda. Takoj po osvoboditvi se je zato tudi društvo katoliških duhovnikov imenovalo Ciril-metodijsko društvo. Sicer pa so se znova in znova imenovala gibanja in ustanove za ohranitev kulturne dediščine naših prednikov in obrambo narodnih pravic po solunskih bratih. Sem spada npr. Družba sv. Cirila in Metoda za slovensko šolstvo. Iz njune-

ga vedno živega duha smo torej črpali moč in navdih v najhujših in najzah-tevnejših časih naše zgodovine.

Brata Ciril in Metod sta simbola naše svobode in prav tako našega medsebojnega bratstva. Simbola sta naše kulture, h kateri spadajo tudi krš-čanske vrednote. Simbola sta naših narodnih pravic in prav tako človeko-vih pravic nasploh. Zato sta v resnici skupna last evropskih narodov, pose-bej še seveda slovanskih narodov, pa naj gre za verne ali neverujoče. Papež Janez Pavel II. ju je poleg sv. Bene-dikta imenoval za zaščitnika Evrope. Tudi sicer je Cerkev dala vse priznanje solunskima bratoma, ko ju je proglasi-

la za svetnika, čeprav se še danes po-novno slišijo glasovi iz vrst nemških nacionalistov, ki skušajo umazati spo-min na Cirila in Metoda s svojimi ne-utemeljenimi podtikanji. V novejšem času se je v tej smeri posebno udej-stvoval sedaj že pokojni župnik pri Gospe Sveti na Koroškem.

Slovenska Cerkev in sploh Cerkev v Jugoslaviji bosta seveda v tem letu še in še pokazali, kako častita svoja bla-govestnika, ki sta tudi zavetnika več škofij. Prav pa bi bilo, da bi se Cerkev v Jugoslaviji še odločneje oklenila nju-nega duha, kakor je to storila doslej, saj bi tako tudi laže našla sebe in svoje poslanstvo v našem času in naših raz-

merah. Tukaj mislim predvsem na ekumenizem, pa tudi na dialog med vernimi in neverujočimi. Mislim dalje na prizadevanje Cerkve za človekove pravice v njej in zunaj nje, za bratstvo med narodi, njihovo enakopravnost in solidarost med seboj. Skratka, mislim na tisto podobo Cerkve, kakršno je nakazal 2. vatikanski cerkveni zbor, podobo, ki naj bo ekumenska, dialoška sploh, ki naj bo zakoreninjena v ljudstvu in odprta za svet in njegove potrebe, ki naj ustreza našemu času in našim razmeram. Spomin na sv. brata naj bo našemu času in našim razme-ram. Spomin na sv. brata naj bo zanj tudi opomin in klic.

umetniška beseda

VALENTIN POLANŠEK

Prosim za besedo

Predsedujoči je obvladal situacijo. Da-jal je besedo, kdor je zanj prosil. Dodajal je izvajanjem bistroumne pri-pombe. Na zbrane je delal vtis ugled-ne in uglašene osebnosti, ki je dobe-sedno na mestu. Navzoči so ga olikano gledali.

Predsedujoči je z vsako kretnjo ob-vladal situacijo!

Tako je že s svojo prisotnostjo ustvarjal vzdušje vzajemnosti. Nikjer se ni skotilo mučno občutje, da se vse odvija v rutinirani togoti. Kdor je pri-šel do besede, je vnašal v svoj prispe-vek poante.

Večinoma je to vsakemu uspelo.

Govorniki so razpolagali z besed-nim zakladom, ki je na mestu.

Nevidno se je začela dvigati pred zbranimi duhovna zgradba iz navrže-nih problemov. Vsak udeleženec je prinašal svoj delež. Ni se dalo zasledi-ti, da bi kdo hotel slamo mlatiti.

Za čuda, nikjer nobene monotono-sti, brezidejnega ponavljanja že izreče-nega. Nikomur se ni zatikalo.

Vsi so bili na mestu!

Kazalo je, da naj bi vsak dodal kaj pri razpravi in diskusiji . . . Tako je prišel Janez Jazek na vrsto!

Moreče mu je zdrsnilo skozi čutila: Zdjaj pa jaz.

Zato je dvignil desnico, da se javi k neizogibni besedi . . .

Prav zdaj.

Sedaj se je usmerila razprava prav na tisto stran, kjer tiči Jazkova zadeva. Zdjaj je treba govoriti! je kričalo vse v njem.

Opazil ga je izvoljeni vodja disku-sije:

»Prosim, gospod Janez Jazek!«

Glas pozivajočega pa je bil tak, kot bi hotel še pristaviti: Skrajni čas, da si se zbudil iz svojega gnezdenja. Zdjaj le povej! Vse povej! Po svoje povej! Vse te bo poslušalo!

Janez Jazek je zajel sapo.

Začel je s frazo in nagovoril z dolgo-veznimi titulacijami predsedujočega in se nekako poklonil zbranim, pri čemer je razdelil navzoče še med soborce, kolege in prijatelje . . .

In tukaj se mu je ustavilo . . .

Niso se ustavile misli. Samo iz ust so silili po svoje neznani, nerazumljivi glasovni potegljaji. In vsa glava je Jaz-ku postala lonce, v katerem vre in kipi grozna godlja.

Najprej se je rešil, ker je globoko in nekajkrat hitro zaporedoma pogoltnil slino, ki so se stakale v usta v taki količini, da bi lahko utonil v njih.

Potem je tekočina pritisnila skozi vse pore njegove polti in potne srage so se ulile po obrazu.

Zdjajci je skočil z veliko spretnostjo iz polglasniških potegljajev v hitro be-sedovanje, dal temu tak pospešek, da je skratka vrelo iz njega. Niso vrele iz Jazka slino ali potne srage – ne, vrele so besede v enem samem silnem gej-zirju.

Kako se je ujel, sam ni vedel.

Sploh se je vse dogajalo v taki nagli-ci, da je pred vso dvorano delal kaj drugačen kot mučen vtis.

Nastala je napetost velikega priča-kovanja!

Zaobsegal je svoj besedni tok in ga začel z znižanim glasom porazdeljevati v oklepajne pripombice, druge misel-ne skupine stopnjeval počasi, kakor bi previdno ujemal podivjanega žrebca –

in s pogostimi premori napetost le še stopnjeval.

Tako je dodobra pripravil poslušal-ce na svojo jedrnato zadevo, obrizgnil je predsedstvo z očesnimi vodometi, zakrilil z rokama, v naglici ponovil pasaže kot bi podajal izoblikovani re-fren velike izpovedi – vmes pa obrzda-no segel po nov zrak.

Potem je govoril in govoril.

Vmes si je otrl čelo in si dejal: Zdjaj moram začeti mojo najbolj vročo za-devo!

Diskusijski vodja se je že premikal na svojem sedežu. A ni si upal prav jasno dajati znaka, da zadostuje. Jane-za Jazka so marsikateri poznali, da je pač tak, kakršen je.

Janezu Jazku je skozi besedovanje zabliskalo: Zdjaj vztrajaj!

Tako kot tipični retoriki, ki znajo poslušalce nase prikleniti. Zato je za-čel Jazek počasi, razločno, predirljivo in glasno govoriti.

Vse v njem je odobraval: Počasi, počasi je treba povedati veliko!

Diskantirati je treba določene izja-ve! Vprašanja je treba nujno zastaviti namerno naivno. V isti sapi je treba že imeti kategorični odgovor na jeziku! Maso je treba pregnesti kot neoblično testo! Da, testo je vse to, testo, ki mora postati dober kruh, duhovni kruh naše skupnosti in kruh našega bodočega dela! Tako je!

Vmesne motnje te ne smejo prekini-ti. To še niso vmesni klici. In če bi bili, preziraj jih ali pa jim vrni kreпки bu-merang prav tedaj, ko ga izzivač naj-manj pričakuje! Vztrajaj! Sebe odkri-vaj ob učinku svojih besedi na prisot-ne, tako da ti bo v slast: stati v središču

velike mase, ki te pozorno poslušaj, ki komaj čaka, da plane v frenetični aplavz.

Zdaj si je že toliko opomogel, da je tvegaj pogled z leve na desno, od spredaj in se okrenil celo malce nazaj.

Z očmi jih moraš zajeti, si je dajal poguma, s pogledi jih moraš takoj oceniti in primerno ukrepati. Že zategadelj je primerno, da greš od oči do oči med svojimi izvajanj, ker vsak posameznik se počuti osebno nagovorjene-ga, če mu pogledaš v oči. Iz lastne izkušnje veš, da ustvarja vtis izjemne pozornosti s strani govornika, če se ti nasmehne in dolgo gleda v oči.

In Janez Jazek se je razvnel v novem poletu!

Zdaj se je dotaknil neke pripombe predgovornika, ki je veliko govoril o kulturni kvalitnosti naših terencev, obenem pa za konec malomarno dodal, da tudi njemu osebno jemljejo prav tv športne oddaje največ časa, da ne more obiskati kulturnih prireditev tako kot bi bilo treba.

Janez Jazek je bil sedaj z obema rokama visoko nad lastno glavo – in glas se mu je krepil in višal.

Zdaj so si začeli že v predsedstvu pomežikovati in olikano pošepetavati. Za trenutek se je morda v mislih zmedel; ni hotel pred temi funkcionarji govoriti o kulturnosti in o tako deficitarni kulturni zadevi, ne, hotel je povedati, da so vsi ti velikani tukaj samo na milost ali nemilost volivcev. Rad bi treščil trdo na dan z vprašanjem: Kdo je tisti poklicni narodnjak? Kdo . . . ?

In tedaj se mu je zopet zataknilo.

Zopet je bil v mučnem stanju, da se potopi v lastnih slinah.

Ko je Janez Jazek čez čas stal zunaj na hodniku in si prižgal cigareto, ni prav vedel, ali so mu vzeli besedo ali pa je njemu zmanjkalo besedi.

Nekdo ga je potrpljal po rami.

»Diskusija se bo po premoru nadaljevala!« je dodala funkcionarska veličina.

Janezu Jazku se je zaletel cigaretni dim, da je dolgo pokašljeval.

Valentin Polanšek

Leporečje (cikel)

Prvo ubesedovanje

Zunanost ponoviti,
nos dvigniti,
pogleda posplošiti
za veličastni sprejem
ob priložnosti velike obletnice
naših vedno mladih ponavljanj:
naše vedno mlade generacije,
zakladnice naše organizacije.
Prikimavati,
da bodo tolmačili drugi,
da prednjačimo pred vsemi
naprednjaki.
Nazdravljamo
izbranim ob takem veledogodku!

Prehvalisati
take dosežke,
ki so vrhunski uspešnica.

Kako smo kulturni,
neverjetno kaj se da iz množice
narediti,
treba bo uvesti
prirediteljski sejem,
svet bo nas občudoval,
kajti sami sebe
premalo občudujemo.

Drugo ubesedovanje

Kdo bo o tem zapisal
velebesede,
ko smo tako veliko reč
izvedli,
vsi listi morajo
o tem poročati,
da bo svet strmел,
kako smo strme poslušali
naše kulturnike
in rojene narodne tribune
in politike
in blagovestnike
in zgodovinarje
in opazovalce
in prekucuhe
in žive priče
in občudovalce
in vso Marijino rajo
in mladino,
našo mladino,
ki je naša veličina
kot svetopisemskim Izraelcem
posebno izbrano poslanstvo –?

Tretje ubesedovanje

Tako, da, sedaj si se naploskal
in za konec gledaš
samo še na uro.
Menda ne misliš
še glasno povedati,
da se ti mudi,
ker imaš toliko dela,
dela izven našega
narodnega kroga?
Ali da bi celo dejal:
Lepo je bilo,
pa še lepše bi bilo,
ko bi bilo krajše?
Je že tako,
da bodo drugi imeli
pač tudi veliko svojega dela,
dela izven našega kroga
in še več ga imajo
znotraj našega
slovenskega telesa.
Zdaj imam,
ko mi pojasniš:
Bog ne daje delovnega mesta
in slovenstvo tudi ne!

Čemu si toliko ploskal?

Si se bal,
da bi pred narodnimi očmi
zaspal?

Četrto ubesedovanje

Kadar se dobimo,
vedno podobne besede drobimo,
ponavljamo ponavljanja,
vpadamo
drug drugemu v besede,
da ne bi ušla zamisel,
potegujemo polglasnike
v atonalne zveze,
odobravamo,
ker vsi hkrati ne moremo
vse od sebe dati,
marsikateremu beseda bolj teče,
drugi poredko kaj reče,
nekaterim je vse ideologija,
drugim spominkarska manija.

So pa vmes ljudje,
ki imajo posluh in srce
za sobesednika.

Koliko slovenske bogatije
še kdo sam zase skrje!

Spomini

Po osmi uri, ko je avtobus odpeljal otroke v šolo, je v hiši tak mir, da se mi še celo mačkine stopinje po mehki preprogi zdijo kot loputanje z vrati. Zdaj, zdaj bo kdo vdrl v hišo . . . To se dogaja po torontskih domovih vsak dan . . . kot da je sestavni del vele mestnega življenja. Včeraj so na zahodnem delu mesta ugrabili majhno deklico, v centru mesta so v podzemski garaži našli napol golo truplo mlade žene, na vzhodnem delu mesta sta dva nepridiprava oropala banko . . .

Danes mi včerajšnje novice še nekoliko rojijo po glavi. Jutri bom pozabil. Danes me pa le skrbi, če so otroci srečno prišli v šolo. Še enkrat preverim, če so vsa vrat trdno zaprta. Tudi mačkinih stopinj ne slišim več. Zvila se je pod kavč in brezskrbno zaspa.

Ne strpim več te grobne tišine: odprem televizor. Znan kanadski psihiater razlaga, kako je duhovnik izgnal hudobne duhove iz njegove pacientke Mihaele. Svojo zgodbo podpre s fotografijami, na katerih naj bi bila prvič v vsej zgodovini dejansko fotografirana sama Mati Božja, Marija z detetom . . . Vmes prijazni psihiater še pove, da lahko poslušalke zvedo celotno zgodbo o Satanu in o Materi Božji, ki se je dala fotografirati na kresno noč, iz knjige »Mihaela se spominja«, ki stane samo petnajst dolarjev.

Obrnem kanal, da bi našla kaj bolj zanimivega.

»Bog si je izbral Ameriko, da v njej ustvari božje kraljestvo na zemlji . . .« razlaga verske resnice Billy Graham.

»Velika nagrada dneva se skriva za vrati številka ena, dve ali tri. Uganite, za katerimi vrati se skriva velika nagrada – in avtomobil je vaš!« kriči na vse grlo Monty Hall na drugem televizijskem kanalu.

Še enkrat obrnem gumb televizorja. Na ekranu se pojavita Big Bird in Co-oky Monster, za njima pa se po ulici Sesam zapodi gruča otrok. Čebljanje otrok predrami mojo čemernost. Kot da se vsa modrost sveta, vsa vedrina življenja skriva v teh malih, nežnih bitjih, ki še ne poznajo preračunljivosti v krutem boju za obstanek, ki jih ne skrbi, kaj je bilo včeraj, ko so na poti v šolo ugrabili majhno deklico, kaj je bilo pred desetletji, ko so nacisti pobili na tisoče nedolžnih ljudi, kaj je bilo pred stoletji in tisočletji . . . Prav tako jih ne skrbi, če se bosta jutri podražila

kruh in mleko, če bodo čez petnajst let, ko bodo končali univerzo, ostali brez dela, če bo čez sto let zaradi onesnaženosti zraka okužena vsa zemeljska obla . . .

Ob radovednem kramljanju otrok se v mislih povrnem v mladostna leta, ko sta mi bila še neznana radio in televizija in ko še nisem poznala abecede, da bi lahko sama iskala modrosti po knjigah in časopisih. Takrat, v tistih rosnih otroških letih mi je oče buril domišljijo z zgodbami o slovenskem junaku Martinu Krpanu, ki je s svojo neznansko močjo premagal velika na dunajskem dvoru, o Kozlovski sodbi v Višnji gori, kjer je bil grešni kozel zaradi pregrešnih namenov obsojen na dvajset zamahov s palico po njegovi senci, njegov gospodar Lukež Drnulja pa je moral to gledati z zavezanimi očmi . . . pa o Cefizlju, ki se je spretno umikal butalskim policajem.

Kljub boleznim je bil oče vedno vesele in dobre volje. Vse njegove zemeljske težave je uravnaval dobri Bog, katerega se je priporočal zjutraj, opoldne in zvečer. Vmes pa je za kratek čas prebiral vse, kar mu je prišlo pod roke – od Svetega pisma do Pavlihe in Ljudske pravice. Nekega pomladnega dne, okoli velike noči, je poštar prinesel veliko ovojnico s čudno znamko, na kateri je pisalo Österreich. Hitro jo je odprl, da bi potešil svojo radovednost. V kuverti je bila lepa barvna voščilnica, kakršnih Slovenija tiste čase še ni poznala: v sredini je bila podoba križanega Jezusa, ob straneh pa levi in desni razbojnik. Obraz je očetu kar pobledele, ko je začel naglas prebirati vrstice:

»Vsem skupaj želim vesele Velikonočne praznike. Nahajam se tu v Avstriji, od koder odpotujem 25. tega meseca v Kanado . . .«

Mami so se vlile po licih debele solze, še preden je oče do kraja prebral bratovo pismo. Otroci smo se samo debelo spogledali, ker še nismo doumeli pomena tega sporočila.

Drugi dan oče ni pogledal ne knjig ne časopisov. Nekajkrat je naskrivaj potegnil iz nočne omarice velikonočno voščilnico, da bi se prepričal, da mu je sin res odletel iz domače hiše daleč v tuji, neznani kraj. Skrbelo ga je, če je fant dovolj močan in odločen, da bo lahko vzdržal v blišču vele mestnega življenja, če bo lahko pognal korenine na tujih tleh, ali pa bo usahnil kje v

severnoameriškem rudniku, kjer je usahnilo že mnogo slovenskih življenj.

Kdo ve, kaj vse je očetu blodilo po glavi tiste prve dni, ko je zamišljeno strmel v strop in ni omenil ne Amerike ne sina. Po nekaj dneh pa je vzel v roke platno in barve in se je z vso ihto lotil dela.

V sredino platna je narisal mogočno jablano, katere veje so se šibile pod težo sladkih rdečih sadežev. Ob pogledu na sliko so se nam otrokom kar sline cedile.

Od jutra, ko so v sobo posijali prvi sončni žarki, pa do večera, ko se je sonce skrililo za kočevske hribe, je presedel ob svojih barvah, gluhi in nem za vse, kar se je okrog njega dogajalo. Če ga je kdo od otrok vprašal, kaj slika, je rezko odgovoril: »Boste že zvedeli. Vam bom že enkrat povedal.«

Ko je začel po platnu po dolgem in počez, po travi, po vejah in po deblu jablane slikati dolge, zvite kače v vseh mogočih barvah, z ostrimi razklanimi jezički, kot da te hočejo zdaj zdaj oplaziti, se ni nobeden več zmenil za očeto umetnino. Še od daleč se je nisimo upali pogledati.

Natanko 25. aprila mu je šinilo v glavo, naj nama zanesne sliko v kapelo lurške matere božje.

»Kaj si čisto ponorel?« se mu je postavila po robu mati. »Kaj pa je lurški materi božji mar za tvoje čudarije. Zmoli ji rajši rožni venec, pa bo ravno tako vesela.«

Otroci smo se le na tihem smejali, ko pa se je očetov glas spremenil v histerično prošnjo, nam tudi do smeha ni bilo več. Očitno ga je zapuščala zdrava pamet.

Tudi mama je kmalu uvidela, da je bolje, da mu željo izpolni, čeprav ji ni šlo v glavo, kako si je oče izbral prav ta dan in prav to kapelo.

Ne vem, če se je po zaslugi lurške matere božje, ali pa je bila vmes kaka druga božja modrost, stanje z očetom naslednje dni popolnoma normaliziralo. Spet je začel prebirati knjige in časopise, plesti košare in buriti otrokom domišljijo z lepimi slovenskimi pravljicami.

Iz mojega razmišljanja me predrami značilna glasba. Otroci se posloje s televizijskega ekrana. Na sporedu so opoldanska poročila:

»Po uspešnih pogovorih z ameriškim predsednikom Reaganom upamo, da bo še pred veliko nočjo Tru-

deauju uspelo organizirati pogovore tudi s sovjetskim voditeljem . . . Po mnenju nekaterih opazovalcev je njegovo prizadevanje za boljše odnose med Vzhodom in Zahodom nesmiselno, kot je bilo neuspešno njegovo prizadevanje za zboljšanje odnosov med Severom in Jugom.«

Poročila poslušam le na pol. Nisem se še popolnoma otresla otroških spominov. Pred očmi spet vidim velikočno voščilnico, tisto z levim in desnim razbojnikom, in s Križanim, ki je šel prostovoljno v smrt, da bi odrešil svet . . .

Spomnim se domačih. Še nekaj tednov je do praznikov. Zadnji čas, da jim pišem.

Odpeljem se v trgovino, da kupim voščilnice.

Nakupovalni center je velik kot pol Ljubljane. Na vsako stran širokega hodnika so trgovine, po sredini pa je vrsta zimzelenega drevja, okrašenega z umetnimi cvetovi. V jeseni bodo na veje obesili rdeča plastična jabolka, pozimi jih bodo okrasili z umetnim snegom . . .

Gledam drevesa in spet se spomnim

očetove slike. Vsepovsod vidim same kače, kot da so se razpodile iz tega tropskega drevja na vse konce in kraje. Sikaje se plazijo med vsemogočo kramo v drogeriji, pod umetno svetilko se sončijo po policah v knjigarni, med revijami v trafikih, za kričečimi ovitki gramofonskih plošč . . . v trgovinici z video kasetami . . .

Zavijem v Grand & Toy in spet se zavedam, da sem se preveč predala spominom. Napotim se v oddelek z voščilnicami. Pod napisom EASTER GREETING CARDS vidim obupne slike: v ovalnem okvirju se smehljajo vsakovrstne spake – Holly Hobby ET, Mickey Mouse, Big Bird . . . Po dolgem premetavanju le najdem tudi podobno preprostega zajčka.

Doma napišem voščilnice. Ura je že skoraj štiri. Otroci bodo vsak čas doma.

Hitro začnem pripravljati večerjo.

Po večerji si otroci zaželejo pravljic. Pa ne tistih, ki se začnejo z »Nekoč je živel . . .«

»Mamica, povej nam zgodbico, kako je bilo, ko si bila majhna,« me zaprosi najmlajša hčerka.

Pa jim povem, kako je njihov dedek slikal podobo zemeljskega raja in jo na dan sinovega odhoda v Ameriko poklonil Lurški materi božji; kako je slovenski pesnik Prešeren pel o goljufivi kači, ki ga je speljala v tujino . . . pa o Cankarjevem junaku Jožetu, ki je svojo lastno mater zatajil, ker je bila revna in slabotna.

Tudi zgodbe o mogočnem junaku Martinu Krpanu, ki je Brdavska premagal na dunajskem dvoru, pa o Kozlovski sodbi v Višnji gori in o Cefizlju, ki še je spretno umikal butalskim policajem, jim bom nekoč povedala – ko bodo dovolj veliki, da jih bodo lahko razumeli.

Še preden se začnejo zadnja večerna poročila, tudi sama ležem k počitku. Tudi jaz si želim, da me namesto razburljivih novic, ki jih prinašata v naš dom radio in televizija, uspravajo lepe slovenske pripovedke. Spet se spomnim domačih bregov, ki so ob tem času posuti z zvončki in podleski in z lepimi zlatimi trobenticami. Ta slika, ki mi jo po želji pričara nevidni umetnik, me kot otroka zaziblje v sladke sen.

ERNA MEŠKO

Svetel spomin iz druge svetovne vojne

Bilo je sredi vojne, poleti 1943. leta. Prišel je dan, ki smo ga težko pričakovali. Določeno je bilo, da bomo šli na hrvaško mejo pri Strmcu, da se bomo tam srečali z babico, dedekom, tetami in strici, ki so živeli v pregnanstvu. Skoraj vso noč sem šivala oblekce za moje dedke, zjutraj pa je bilo še polno dela, ki ga je bilo treba postoriti, da smo lahko bolj mirni odšli. Mož se je peljal s kolesom do Ormoža, jaz pa sem naložila prtljago, dveletnega Makseka in triletno Erno na lojtrski otroški voziček, ki sta ga vlekli Benjamin in Marija. Z vso naglico smo tekli na 3 km oddaljeno železniško postajo. Ko prispemo do ovinka, od koder se vidi proga, prestrašeni zagledamo, da vozi po njej »naš vlak« . . . Vsi žalostni se ustavimo – v tem trenutku pa zapazimo, da nam vlakovodja kaže z roko, naj pot nadaljujemo. Hitimo, hitimo in kar verjeti nismo mogli, da nas vlak čaka. Čakal nas je sedem minut. Ko vstopimo in se posedemo, pride do nas mlad sprevodnik, ki nas lepo slovensko nagovori. Jaz se mu

zahvalim za veliko dobro delo, ta pa nam takoj odgovori, da nima on nobenih zaslug, pač pa naj se zahvalimo tistemu sivolasemu vlakovodji (Avstrijcu), kajti on je rekel strojevodji, naj počakamo, ker se mu ta žena s tolikimi otroki preveč smili. Kmalu za tem je vstopil v vagon omenjeni vlakovodja. Vse po vrsti si je nas ogledal in opazili smo, da je bil tudi on srečen. Zahvalila sem se mu res iz srca.

Ko smo v Ormožu izstopili, nas je ljubeznivo pozdravil gostilničar Jamnik in nas naložil na voz. Hkrati je prispel tudi mož, prislono svoje kolo ob kostanj v drevoredu in prisedel. Živahna žrebica nas je urno pripeljala ne nekaj kilometrov oddaljeno nemško-hrvaško mejo, kjer so nas že čakali naši dragi, ki so prispeli iz Varaždina. Ganljivo je bilo snidenje. Posedli smo med grmovje po gmajni in kar pozabili smo, da je vojna . . .

Vse prehitro je tiktakala ura in že je prišlo žalostno slovo z grenko slutnjo, da se vsi nikoli več ne bomo videli. Spravili smo se na voz in kobila je

potegnila in zdrdrala po trdi cesti. Za nami so še vedno gledali naši ljubi svojci in tudi mi smo jim mahali z robčki, dokler nas ni zakril gozd.

V Ormožu je bila na postaji velika gneča. Vračali so se delavci, ki so bili prisilno zaposleni pri kopanju obrambnih okopov. Trije vlaki so stali na tirih. Ko najdemo prostor, opazimo – o, groza – da nam eden manjka, in sicer najmanjši, Maks. Vsa v skrbeh urno skočim z vagona in stečem do strojevodje in ga prosim, naj z odhodom vlaka še malo počaka, ker se mi je izgubil otrok. Nato bežim proti drevoredu, kjer nas je voznik odložil in, glej srečo, ob atekovem kolesu, ki je še vedno slonelo ob kostanju, zagledam malega Maksa. Revček je poznal očkovo kolo in bil prepričan, da bo atek prav gotovo prišel tja. Od sreče sem se razjokala in se zahvalila Bogu, da se je vse dobro izteklo. Ko smo bili zopet vsi skupaj, smo se samo smejali in se radovali tega doživetij bogatega dne.

ZR NEMČIJA

10 let slovenske šole v Waldkraiburgu

Oglašam se Vam prvič. Dovolite, da se najprej predstavim.

Sem Rudolf Obu. Z družino živim že 14 let v ZRN. Po poklicu sem delavec, žena je gospodinja. Imava tri otroke. Hčerka Renata je letos odšla v Ljubljano zaradi šolanja. Obiskuje nekdanjo poljansko gimnazijo. Druga hčerka hodi v 7. razred Hauptschule v Waldkraiburgu, sin pa je še predšolski otrok in hodi v slov. malo šolo. Obe hčerki sta prav tako učenki slov. dopolnilnega pouka oz. sedajle še ena, ker je večja v Ljubljani.

Živimo v majhnem mestu Waldkraiburgu, v pokrajini Bavarski. V tem mestu nas je le nekaj slovenskih družin. Smo pa zelo aktivni.

Že pred desetimi leti smo uresničili željo o slovenskem dopolnilnem pouku, za kar gre zahvala učiteljici Martini Vizjak in družini Soršak, kjer se je pouk pričel. V okviru slov. šole pa je svet staršev skupaj s tovarišico učiteljico ustanovil tudi dramski krožek, recitatorski krožek, dopisniški krožek ter folklorno skupino. Učenci so se udeleževali tudi vseh športnih srečanj, ki jih je organiziralo slov. društvo Triglav München za mladino. Sedaj je športnih srečanj manj, pač pa smo naše krožke zadržali in se programsko vključili v jugoslovanski klub Bratstvo i jedinstvo, ki smo ga ustanovili v Waldkraiburgu. Finančno pa je svet staršev samostojen. Z raznimi zabavnimi prireditvami in novoletnimi prispevki slovenskih podjetij iz Münchna nam je uspelo kupiti blago za narodne noše za 6 parov, kolikor jih stalno pleše v naši folklorni skupini.

Noše so sešile mame, predvsem Erika Soršak. Večkrat uspešno nastopamo, in to v Waldkraiburgu, Hohenkirchnu in Münchnu. Prireditve imamo za vse večje praznike: dan republike, novoletno praznovanje s prihodom dedka Mraza, 8. februar, za dan žena, 1. maj in 25. maj združimo v prireditve ob majskih praznikih in podobno imamo tudi ob julijskih praznikih prireditve na prostem, v parku, kamor pride veliko prebivalcev mesta Waldkraiburga.

Nastopamo skupaj z ansamblom Alpe Adria, v katerem so nekdanji učenci slov. šole in prav slov. narodna glaba in plesi pritegnejo precej gledalcev na naše prireditve.

Tudi letos smo že nastopali na Veselem toboganu v Münchnu ter na slov.

noči v Münchnu. Medse pa smo povabili na začetku praznovanja 10-letnice slov. šole, za dan republike, oktet teritorialne obrambe iz Slovenske Bistrice, za dedka Mraza skupino aerobike iz Münchna, višek pa je bil 3. maja 1985, ko nas je ob zaključku praznovanja 10-letnice obiskal Mito Trefalt s svojo družino. Tega obiska smo bili vsi veseli, še posebej pa jaz. Vodim namreč folklorno skupino in na pismo moje hčerke Renate, naj nas pride ob našem jubileju pogledat, če bi bili primerni za njegovo oddajo, se je Mito Trefalt resnično odzval. Prisrčno se mu v imenu staršev ob tej priliki zahvaljujem tudi za nastop.

S svojim prispevkom je družina Trefalt zelo obogatila našo prireditev. Te prireditve so se udeležili najvidnejši predstavniki mesta Waldkraiburga: župan, njegov namestnik ter referenta za kulturo in šolstvo. (Članek o tem je napisal za tukajšnji časopis šolski referent Ernst Aurer.)

Želimo si, da bi naši otroci skupaj obiskali domovino. Dopisujemo se s cerkljansko osnovno šolo Davorin Jenko in upamo, da jih bomo jeseni obiskali.

Rudolf Obu

D-8264 Waldkraiburg

»Bled« iz Essna z Blejčani

Z namenom, da bi slovenskim otrokom na tujem omogočilo navezavo stikov z vrstniki v domovini, je društvo »Bled« iz Essna v sodelovanju z društvom »Maribor« iz Hildna, slovensko učiteljico tega področja in OK SZDL Radovljica, jeseni pripravilo potovanje petdesetih učencev slovenskega dopolnilnega pouka iz širšega območja Porurja na Bled.

Organizacijo sedemdnevnega bivanja v domovini je prevzela OK SZDL Radovljica. Otroci so živeli pri družinah njihovih vrstnikov na Bledu in v bližnji okolici. Bili so deležni resničnega gostoljubja in mnogih lepih trenutkov na izletih v okolico in k slovenskemu morju.

Med letošnjimi prvomajskimi prazniki so nam blejski otroci obisk vrnili. Pripotovalo je 46 šolarjev s tremi spremljevalci, predsednikom in tajnikom OK SZDL Radovljica ter ravnateljem OŠ dr. Josipa Plemlja z Bleda. V Hildnu so jim pripravili manjši sprejem, nato pa so posamezne učence prevzeli njihovi vrstniki in znanci iz Hildna, Essna, Solingena, Remscheida ter drugih okoliških krajev.

Že naslednji dan smo se vsi skupaj,

naši gostje in njihovi gostitelji starši ter vrstniki zbrali v prostorih essenskega društva »Bled«, kjer smo pripravili prvomajsko prireditev, na kateri so poleg domačih učencev nastopili tudi plesalci in gostje z Bleda. Srečanje se je s sproščeno zabavo, ki je sledila kulturnemu sporedu, zavleklo pozno v noč.

Ostale štiri dneve so učenci iz domovine preživeli pri svojih gostiteljih in na izletih po Porurju in Porenju. Ogledali so si znamenito kölnsko katedralo in še vrsto zanimivosti v okolici Essna. V ponedeljek in torek so med dopoldanskim in popoldanskim izletom obedovali kar v društvu, kjer jim je skupno kosilo pripravilo nekaj požrtvovalnih essenskih mamic.

Čeprav so bili otroci nastanjeni po mestih in mestecih v krogu stotih kilometrov, so jih gostitelji vedno pripeljali na dogovorjeno mesto. Tako smo se na prvomajsko sredo spet zbrali vsi skupaj v Essnu. Tokrat k slovesu. Prijetne urice so hitro potekle in že se je bilo potrebo posloviti, kajti pot v domovino je dolga.

Lahko rečemo, da so se naši in blejski otroci, v teh nekaj skupnih dneh dodobra navezali drug na drugega; drugače namreč ni moč razložiti ob slovesu potočenih solz in zaobljub k ponovnim snidenjem, ki so privrele iz srca večini.

Nitke mladosti so stkale živo vez slovenstva. Hvala vsem, ki so pripomogli k temu!

Učiteljica slovenskega dopolnilnega pouka

Mara Merljak

ŠVEDSKA

Slovenski kulturni festival v Stockholmu

Slovenska društva, ki delujejo na Švedskem, so tudi letos priredila slovenski festival, letos je bil že deseti. Na teh festivalih pokažemo rezultate naših aktivnosti v slovenskih društvih. To je folklor, petje, recitiranje idr. Festivali so silno pomembni tudi za nas, drugo generacijo. Če ne bi naši starši prirejali festivalov, družabnih večerov in slovenskih veselice, potem ne bi mogli ohranjati slovenske dediščine, razvoj slovenske kulture bi se ustavil.

Torej, letos, 4. in 5. maja je bil festival v Stockholmu. Naše društvo Planika iz Malmöja je nastopilo s folklorno točko. Pet plesnih parov se nas je zbralo: Jože Koren, Janez Koren, Robert Markoja, Branko Nemec,

Ivanka Franseus, Helena Stanič, Brigita Stanič, Helena Perko, Nadja Barbiš in Milena Franseus.

Razumljivo je, da smo bili vsi ponosni na ta naš nastop, kajti za nekatere izmed nas je bil to prvi javni nastop, drugi pa niso verjeli, da bi bil lahko uspešen. Vseeno pa smo pokazali, kaj znamo.

Po programu je bila veselica, ko ni bilo težko spoznavati številne nove prijatelje, pogovarjati se s prijatelji, saj smo vsi istega rodu.

Milena Franseus

LUKSEMBURG

Poletni piknik

Slovensko kulturno društvo »Snežnik« v Luksemburgu je 7. julija priredilo poletni piknik za svoje člane, ki se ga je udeležilo prek 100 slovenskih rojakov. Med njimi je bilo tudi nekaj članov slovenskega delavskega društva iz Aumetza v Franciji, s katerimi je to novo društvo razvilo prijateljske stike. Organizatorji so imeli srečo z vremenom, zato je piknik popolnoma uspel.

jo uspešno vodila vrsto let in bila splošno znana. Delala je tudi v slovenskih društvih. Bila je članica društva Sloga, odsek št. 13. in Slovenske ženske zveze, odsek št. 17. Danes je njen sin Tony lastnik velikega super Marketa v Elm Growe. Mary je zadnja leta živel v Englewoodu na Floridi, kjer si je poleg hčerkinega doma postavila lično hišico. Bila je srčno navezana na svoje vnuke in pravnuke in se je z vso trdnjo voljo upirala zahrbtni bolezni, ki

Del udeležencev piknika, ki ga je pripravilo slovensko kulturno društvo Snežnik iz Luksemburga.

ZDA

Mary Grasch je odšla

V ponedeljek 13. maja 1985 je v Englewoodu na Floridi umrla naša dolgoletna naročnica Mary Grasch. Dobro smo jo poznali, saj je v prejšnjih letih, ko je bila še pri dobrem zdravju, poleti rada prihajala na obisk v svoje domače slovenske kraje in vselej je še koga pripeljala s seboj. Ali hčerko, ali sina z ženo, sestro ali kakšnega drugega sorodnika, ali pa svojo ljubo prijateljico Josephine Šlosarjevo iz Milwaukeeja. Njena družina, Javornikovi iz Laporja pri Slovenski Bistrici, se je pred mnogimi desetletji izselila v Ameriko. V Milwaukeeju se je Mary omožila s Tonijem Grašičem (Grasch) iz Oplotnice. Začela sta z delikatesno trgovino,

je vse bolj in bolj spodjedala njene življenjske moči in jo v letošnjem maju v 81. letu strla. Njena družina ji je izpolnila veliko željo – prepeljali so jo v Milwaukee in jo pokopali poleg sooproga. Poleg sina in hčerke žalujejo za njo v ZDA dve sestri in brat, dvanajst vnukov, sedemnajst pravnukov in številni nečaki in nečakinje ter več sorodnikov v Sloveniji. Tudi mi se je bomo spominjali s spoštovanjem!

I. S.

KANADA

Slovenski dan v Montrealu

Slovenska skupnost je tako kot vsako leto slavila »slovenski dan«, ki so ga

letos pripravili na slovenski pristavi blizu Montreala 21. julija. V bogatem sporedu tega dneva se je publiki predstavil plesni ansambel »Rožmarin«, ki ga z veliko vnemo in trudom vodita zakonca Rogan iz Montreala. Nekaj lepih domačih melodij je zapel cerkveni pevski zbor, mladina slovenske šole pa je zaplesala in zapela v navdušenje vseh navzočih. V športnem tekmovanju sta se pomerili moštvi Slovenije in Hrvaške, Slovenci pa so v balinanju zaslužen, premagali Hrvate.

Vrhunec programa je bil nastop Akademске folklorne skupine Študent iz Maribora, ki so se mudili v Montrealu, kjer so se udeležili mednarodnega folklorne festivala. Udeleženci tega dneva so bili navdušeni in veseli, da so jim zaplesali mariborski študentje. Mariborski študentje pa so bili preseñeni in ginjeni, ko so videli mladino prve in druge generacije slovenskih izseljencev iz Montreala, ki še vedno govori slovensko in ohranja običaje in kulturo staršev.

Ob koncu programa so mariborski študentje zaplesali skupaj s člani plesnega ansambla Rožmarin, kar je bila krona tega lepega dneva.

Vladimir Urbanc, Montreal

Dvajset let Slovenskega društva v Calgaryju

Novo delovno leto 1985 smo pri Slovensko-kanadskem društvu v Calgaryju začeli z novim odborom, katerega odborniki so takoj začeli z delom. V februarju smo imeli kuharsko razstavo, ki jo je organiziral kanadski etnični svet. Sodelovalo je več kot dvajset različnih narodov. Slovenci smo letos sodelovali prvič in dobili prvo nagrado. Slovenski kotiček so olepšala dekleta v narodnih nošah, naše žene pa so darovale slovenske kuharske posebnosti: potico, štrudel, gibanico, razne kekse, konzervirano hrano, domače rezance idr. Treba je bilo dosti dela in truda, vendar pa smo dostojno prikazali našo dediščino.

Tudi letos nas je obiskal slovenski misijonar rev. V. Batič iz Toronta, lepo pa so uspeli tudi naši pikniki in plesi. Z veseljem smo sprejeli na obisk tudi tajnika SIM Marka Pogačnika.

Leta hitro tečejo. Mnogi Slovenci niso mogli verjeti, da je minilo že dvajset let od ustanovitve našega društva. V počastitev tega jubileja smo priredili kosilo s plesom. Te prireditve se je udeležilo tudi več kot deset dosedanjih predsednikov. Vse zbrane je najprej

Kuharska razstava v Calgaryju, kjer so Slovenci prejeli prvo nagrado. Z leve: ga. Fabijan, ga. Terenta-Donnelly, ga. Bec in ga. Galtez. (Manjka ga. Terenta).

Prejšnji predsedniki Slovensko-kanadskega društva v Calgaryju, z leve: g. Česnik, g. Kranjc, g. Hajdinjak, g. Žilavec, g. L. Bec, g. Ted Desjardane, g. Požar, g. Fabijan, g. Strle, g. P. Bec.

Odbor za leto 1985 z državljskim sodnikom Tedom Desjardane

Tina Hajdinjak, ponosna kanadska Slovenka

pozdravil predsednik Pavel Bec, ki je na kratko orisal zgodovino našega društva, Tina Hajdinjak, oblečena v narodno nošo, pa je recitala pesmi »Slovenka sëm« in »Soči«. Med nami je bil tudi kanadski gost g. Ted Desjardane, državljanski sodnik, z ženo. Razveselili smo se s slovensko glasbo. Prejeli smo tudi telegramske čestitke Slovenske izseljenske matice.

Letošnji naši odborniki so: Pavel Bec, predsednik, John Hojnik, podpredsednik, Ivan Terenta, blagajnik, in Marija Terenta-Donnelly, tajnica. *Marija Terenta-Donnelly*

AVSTRALIJA

Novo vodstvo Ivana Cankarja v Geelongu

Zahvaljujem se vam za redno pošiljanje Rodne grude, ki mi je poleg matrinega pisma najbolj dobrodošla pošta. Z ženo jo z zanimanjem prečitava in tudi otrokom je dragocena pomoč pri učenju slovenščine. Zanimā pa me, zakaj vašega fotografa pot tako redko zanese prek Gorjancev v prelepo, zeleno Belo krajino. Prav pod Gorjanci, pet kilometrov od Jugorja proti Semiču, sloni na pobočju moja rojstna vas – Osojnik. Tam so doma zelo prijazni ljudje. To je košček Slovenije, kamor je roka modernizacije segala zelo malo, čeprav je v bližini zelo znan obrat tovarne Iskra. Le potrudite se za majhen sprehod!

Dvorana slovenske zveze Ivan Can-

kar v Geelongu dobiva vse lepšo podobo. V juniju smo imeli redno letno skupščino, na kateri smo izvolili novi odbor za leto 1985–1986. Predsednik novega odbora je Ivo Širca, ki je bil doslej podpredsednik. Novi podpredsednik je Zvonko Domanjko, tajnik Vinko Butala, blagajnik pa Franc Kolenc. Za šport je odgovoren Karlo Bole, za članstvo Frank Sterle in Justa Pobežin. Nadzorni odbor sestavlja jo:

Na proslavi materinskega dne so mamicam zapeli in (po slovensko) recitali tudi najmlajši. Na sliki: Rebeka in Robert Rudolf.

Materinski dan pri slovenskem klubu Planica v Wollongongu v Avstraliji: nastopil je mladinski pevski zbor ob spremljavi mladinskega instrumentalnega ansambla. Na orgle igra pevovodkinja Vesna Matežič.

Mirko Šneler, Hubert Sterle, Sonja Lorbek, gradbeni odbor pa: Mirko Ramuta, Franc Matjašič in Vencelj Petrevčič. Referent za kulturo je Štefka Matkovič. Šolski odbor vodi Tone Štefanič.

Vsem odbornikom čestitam in se jim zahvaljujem, da so sprejeli to važno nalogo, obenem pa jim želim mnogo uspehov pri vodenju društva.

Jože Ramuta, Geelong, Vic.

BRAZILIJA

Ljubljanski lutkarji v Sao Paulu

Letošnjega julija je Lutkovno gledališče iz Ljubljane sodelovalo na mednarodnem festivalu lutkovnih gledališč v Curitiba v Braziliji. Udeležbo na festivalu je Lutkovno gledališče izkoristilo tudi za obisk Sao Paula, kjer deluje »Klub prijateljev Jugoslavije«, v katerega je vključenih tudi veliko slovenskih rojakov.

S pomočjo izredne zavzetosti našega konzula Milorada Bosanca in ob materialni podpori rojaka Janeza Hlebanje je Lutkovno gledališče iz Ljubljane izvedlo predstavo »Kozlovska sodba v Višnji gori« tudi za naše rojake iz tega velikega brazilskega mesta.

Ljubljanski kulturniki so bili izredno lepo sprejeti. Rojaki so prevzeli vse stroške bivanja v Sao Paulu, organizirali dvorano in pomagali zbrati manjkajoči scenski material. Kulturnike in vodstvo potovanja so porazdelili med šest slovenskih družin (Janez Hlebanja, Peter Slavec, Andrej Kranjc, Vladimir Ovca, Tanja Počivavšek, Rubens Ferreira i Alojzijo Brunček), konzul in njegova žena pa sta prav tako nudila gostoljubje na svojem domu.

Improvizirana dvorana je bila popolnoma zasedena z rojaki in njihovimi svojci tako, da je bilo potrebno dodatno nameščanje sedežev. To je bil velik dogodek za naše rojake, saj je bil to prvi obisk tako številne kulturne skupine iz domovine v daljni Braziliji. Predstavo so izredno lepo sprejeli, posnela pa jo je tudi televizija iz Sao Paula.

Na koncu so rojaki pripravili zakuško in se zadržali v prijetnem pogovoru ter ob slovenski pesmi še dolgo v noč. Pomen gostovanja pri rojakih je daleč presegel samo predstavo. Neposreden stik z rojaki in pogovori so pomenili topel stik z domovino, saj je Brazilija daleč, stiki z domovino pa redki.

—Nepozabni bodo ostali pristrčni pogovori in toplota med rojaki, ki so se

tisti večer zbrali ob blizu in daleč in se za nekaj ur v mislih vrnili v svojo domovino.

Milan Slemnik

Ustanovitev knjižnice SAIUG

V preurejenih prostorih doma Društva prijateljev Jugoslavije (SAIUG) je bila 8. junija uradno odprta knjižnica, ki šteje okrog 1200 knjig, od katerih je največji del podaril jugoslovanski generalni konzul v Sao Paulu in lastnik izdajateljske hiše MECA Kosmo Žuvela, sin naših izseljencev s Korčule. Industrialec Aleksander Miletić pa je podaril vse pohištvo in opremo prostorov.

Otvoritvi knjižnice je prisostvovalo okrog 250 članov SAIUG, župan mesta Sao Paulo Mario Covas, jugoslovanski ambasador Vojislav Pekić in jugoslovanski generalni konzul v Sao Paulu, Milorad Bosanac in drugi.

Predsednik društva Aleksandar Stanić-Milat je poudaril, da je ustanovitev te knjižnice eden izmed najpomembnejših dogodkov in v zgodovini SAIUG in je obljubil, da bo ta knjižnica prav gotovo prerasla v ustanovo širšega pomena, posebno pri povezovanju s šolami in univerzami.

Ob tej priložnosti je v prostorih knjižnice SAIUG nastopil svetovno znani slovenski violinist Miha Pogačnik, za njim pa še folklorna skupina in zbor tega društva.

Joao Mikloš

BOLIVIJA

Dan mladosti v La Pazu

V Boliviji je bilo ob letošnjem dnevu mladosti in ob štiridesetletnici osvoboditve Jugoslavije več zborovanj in kulturnih prireditev. 24. maja je bila v šoli »SFR Jugoslavija« v La Pazu slovesna akademija s kulturnim programom, v katerem so sodelovali učenci te šole. 25. maja je bil na jugoslovanski ambasadi v La Pazu sprejem za jugoslovansko izseljensko naselbino in za bivše štipendiste, ki so študirali v Jugoslaviji. Sprejema se je udeležilo okrog 400 oseb, med katerimi so bili tudi predstavniki jugoslovanske naselbine v nekaterih drugih bolivijskih mestih.

V času sprejema na ambasadi je bila ustanovljena mladinska sekcija, ki jo sestavlja okrog 50 mladink in mladincev, potomcev naših izseljencev. Ta mladinska sekcija je vključena tudi v »Jugoslovansko hišo«, kjer nameravajo skupaj s starši oživiti kulturno dejavnost. Organizirali so že dva tečaja srbohrvaškega jezika, ki so ju organizirali in vodili nekateri bivši štipendisti v Jugoslaviji, ambasada pa jim je pomagala pri nabavi učnih pripomočkov. Organizirajo tudi nekatere druge akcije, kot npr. razstave, prikazovanje filmov ipd.

O proslavah 25. maja in o obletnici osvoboditve Jugoslavije je precej na široko pisal tudi bolivijski tisk in radijske postaje.

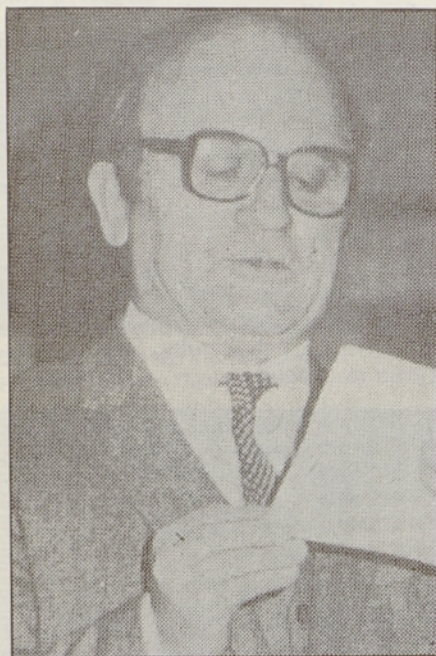
Dan mladosti in obletnico osvoboditve so proslavili tudi v nekaterih drugih bolivijskih mestih, kot npr. v mestih Oruro, Cochabamba, Santa Cruz, Tarija in drugod.

Mladinska sekcija pri izseljenskem društvu »Jugoslovanska hiša« na sprejemu na jugoslovanski ambasadi v La Pazu, 25. maja 1985.

Valentina Polanška ni več

Na Dunaju je 28. avgusta umrl koroški slovenski pesnik, pisatelj in eden najbolj predanih kulturnih delavcev na Koroškem, Valentin Polanšek. Rodil se je leta 1928 v Lepeni pri Železni Kapli, v Celovcu je končal učiteljske in bil ravnatelj ljudske šole na Obirskem. Bil je eden najpomembnejših kulturnih delavcev med Slovenci na Koroškem. Njegova osebnost in zanos, ki ga je vnašal v vzgojo mladih pevcev, bosta za vedno ostala v srcih njegovih učencev. Poznali smo ga kot pesnika, ki je izdal več zbirk, prežetih z narodnostno bolečino, z motivi odtrganosti od matične domovine, ljubeznijo do lepote koroške zemlje in preprostega, našega, a onkraj meje živečega slovenskega človeka. Otožnost, optimizem, zanos, klasična naravnost njegovih verzov sega v to dobo s preprostim, klenim jezikom v zbirkah *Grape in sence* (1963), *Karantanske* (1971), *Lipov bogec* (1974), prirčne pesmi in zgodbe je pisal tudi za otroke.

Koroško stisko in položaj našega človeka pod raznarodovalnim in gospodarskim ter strankarskim pritiskom, njegovo tujstvo in privrženost zemlji dedov razodeva v svojih proznih delih: *Velike sanje malega človeka* (1973), *Križ s križi* (1980), *Bratovska jesen* (1982) Svoja prepričanja in stališča je zagovarjal in se boril zanje v vrsti polemičnih spisov in člankov. Koroški Slovenci so z nami vred, v

matični domovini, izgubili velikega človeka, za katerim bo ostala nezacepljiva vrzel.

To jesen zaščitni zakon za Slovence?

Slovenci, ki živijo kot narodna manjšina v Italiji, si obetajo to jesen zaščitni zakon. Minister za odnose med deželami Carlo Vizzini je pripravil besedilo vladnega zakonskega osnutka v ta namen. Doslej vlada še ni predložila svojega osnutka, ker je čakala na izid avdicij pred ožjim odborom senatne komisije za ustavna vprašanja.

Vlada namerava svoje besedilo predložiti jeseni, še prej pa se bo minister Vizzini ponovno sestal s predstavniki manjšine, saj jim je že v začetku leta zagotovil, da se bodo o perečih vprašanjih podrobneje pogovorili. Vprašanje je, kolikšno korist bo imel tako sestavljeni osnutek za Slovence in kako se bo uresničil v življenju.

Slovenske šole manj otrok, vrtci enako kot lani

Začenja se novo šolsko leto in na območju Italije, na Goriškem, kjer živijo naši zamejski Slovenci, lahko primerjamo število vpisanih otrok v prve razrede osnovnih šol in vrtcev s slovenskim jezikom. V primerjavi z lanskim letom je opazen osip števila otrok, predvsem na območju goriškega didaktičnega ravnateljstva, kjer bo obiskovalo prve razrede slovenskih šol okrog 15 otrok manj. V šolah doberdobskega didaktičnega ravnateljstva jih bo pet manj, prvi razred šole v ulici Brolo bo letos obiskovalo samo devet otrok, medtem ko jih je bilo lani petnajst. Za upadanje števila otrok je po eni strani posledica zmanjšanje števila otrok, vendar pa je zlasti v mestu in na primestnem območju gotovo tehtnejši vzrok za to izrazitejša asimilacija Slovencev, zlasti mlajše generacije.

Bolj optimistični so podatki o vpisu v otroške vrtce. Na območju goriškega didaktičnega ravnateljstva je bilo v otroške vrtce v prvi polovici avgusta prijavljenih 126 otrok (lani 130), v doberdobskem okolišju se je letos vpisalo 100 otrok (lani 96).

Primerjava vpisa s podatki za šolsko leto 1984/85 v prvih razredih šol: Gorica. Ul. Brolo 9 (lani 15), Ul. V. Vento 5 (6), Pevma 2 (8), Števerjan 7 (11), Podgora 5 (2), Standrež 9 (10), Plešivo 1 (1), Doberdob 6 (8), Ronke 3 (4),

Jamlje – Dol 1 (4), Vrh 5 (1), Rupa 2 (6), Sovodnje 9 (8).

Vpis v vrtce pa je bil sledeč: Gorica, Ul. Brolo 37 (lani 36), Gorica Ul. Max Fabiani 20 (22), Štandrež 31 (31), Podgora 9 (14), Pevma 15 (16), Krmin 14 (12), Doberdob 35 (35), Ronke (Romjan) 14 (15), Rupa 27 (24), Sovodnje 24 (22).

Naša narodna skupnost na Goriškem je torej na skrajni 'meji' upadanja števila slovensko govorečih otrok, ki želijo tudi ostati Slovenci. Ostaja kočljivo vprašanje: kaj smo storili, da bi v slovenske šole zajeli čimveč otrok? Tudi tistih iz mešanih zakonov in iz družin, v katerih imata oba starša slovenske korenine?!

Mednarodna folklorna prireditev v Gorici

V okviru vrste manifestacij, ki so jih priredili v Gorici pod skupnim imenom »Goriški september«, je bila tudi velika mednarodna folklorna prireditev. Nastopilo je enajst skupin, ki so tekmoval v treh kategorijah: živa folklor, stilizirana in reproduksijska. Nastopajoče folklorne skupine so bile iz Avstrije, Bolgarije, Filipinov, Finske, Francije, Grčije, Italije, Madžarske, Romunije in Jugoslavije. Jugoslavijo so zastopali plešalci in godci akademske skupine »Student« iz Maribora.

20. mednarodna folklorna parada se je odvijala po ulicah Gorice, 22 skupin pa je nastopilo na goriškem gradu. Veliko pozornost je na tej folklorni manifestaciji vzbudil nastop svetovno znane skupine Festival do Brasil, ki je dala srečanju pečat visoke folklorne kvalitete. Hkrati je potekal tudi 12. mednarodni kongres o ljudskih tradicijah, na katerem so imeli razprave priznani svetovni raziskovalci ljudskih tradicij iz raznih držav, med njimi tudi predstavniki ljubljanskega inštituta za etnografijo.

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Če ne moreš pomagati, vsaj ne odmaguj.

Druge opravljati boli, sam sebe hvaliti smrdi. (Slomšek)

Ga čisla kot špalo (špino) pri klobasi (ki se zavrže).

nove knjige

Slovenska misel, eseji o slovenstvu

Dr. Jože Pogačnik, znani slovenski literarni zgodovinar, je v tej knjigi zbral misli, stališča, sodbe in analize za našo najobčutljivejšo temo: o narodni biti, o tem, kaj nas skozi stoletja opredeljuje kot narod: jezik, pripadnost rodu, geografska opredeljenost vasi, rojstnega kraja, naša duhovnost, kultura in umetnost, ki rasteta iz te zavesti in boj za te vrednote. Delo navaja zapise naših najvidnejših mož, od Primoža Trubarja, Bohoriča, Pohlina, Bleiweisa, Vidmarja, Župančiča, Kardelja, Kidriča, Voranca, Kocbeka, Pirjevca, Urbančiča, do Zlobca in Rebule, če omenimo le nekatere. Med njimi sta tudi dva – Etbin Kristan in Oton Župančič, ki sta se živo zavzemala za slovenstvo naših izseljencev. Župančičev esej »Adamič in slovenstvo« pa sodi med temeljna dela tega področja. O avtorjih, ki pišejo v tej knjigi, so objavljeni tudi življenjepisi z navedbami del. Knjigo, ki zajema 491 strani, je izdala Cankarjeva založba v Ljubljani, stane pa 2900 dinarjev.

LUTKOVNE IGRE ZA OTROKE

Boris A. Novak: Nebesno gledališče

Madi pesnik Boris A. Novak prinaša v sodobno slovensko poezijo za otroke novega, igrivega duha in po svoje nadaljuje delo, ki ga je zastavila Svetlana Makarovič. Svojo poetično igrivost je tokrat posvetil lutkovnim igram, kjer nam najbolj manjkajo dobra besedila. V tej knjigi sta objavljeni dve igrici: Nebesno gledališče (Igra za otroke in oblake) ter Mala in velika luna (igra za male in velike otroke). Ti dve igrici spadata skupaj z radijsko igro »V ozvezdju postelje« v Nebesno trilogijo. Novak opisuje nebesne pojave s pretanjenim čutom, poetično in šaljivo, da je branje dostopno otrokom različne starosti, jezik pa preprost, poln iger in obratov, ki jih sliši uho kot posebne vrste muziko. Otroci imajo radi besedne igre, kujejo svoj besednjak in sproščajo domišljijo, ki je ustvarjalna, graditeljska. V Nebesnem gledališču je oblak svetovni potnik in radovednež, kuka prek obzorij in hoče vedeti, kaj je onkraj. Pri iskanju srečuje vrsto nebesnih bitij, ki ne vedo odgovorov na njegova vprašanja. Tako se mu odkriva neizmernost sveta, brezkončnost potovanja in vedno nova obzorja novih

pokrajin, vrednih, da jih odkrije vsak otrok.

Boris A. Novak:

Domšljija je povsod doma

»Odrasli uporabljajo besede, ne da bi jih ljubili. Tako se besede pokvarijo in postarajo.« Predstavniki najmlajše pesniške generacije Boris Novak vnaša v slovensko otroško poezijo tista hotenja, ki razbijajo stare forme. Besede ne samo slišimo, temveč tudi pokušamo, poduhamo, cvetijo kot rože, ima vse mogoče oblike, pomenske odtenke in značaje.

Stopamo torej v svet, kjer je igra edino pravilo. V igri pa kraljuje kraljica Domšljija iz dežele Vsejemogoče. Zato besede niso nikoli omejene, pač pa pisani metulji, ki sedajo vsepovsod in prinašajo mnogo veselja in radosti. Tudi oblike pesmi so take, da spominjajo na gradnjo peska ob morski obali, kot si jih pač otroci želijo narediti, da jih naslednji hip podrejo in spet zgradijo nove, še lepše.

Pesnik Novak nas uči, kako prevrednotimo besede, iz starih, po pustih učbenikih povaljenih prabesed pa gradi nov svet, za »današnjo rabo«. Igrivo zapiše: Pesem je soba (v hotelu besed) A kategorije (z razgledom na domšljijo). Ta knjiga bo nedvomno vnesla v učenje slovenščine tisto šaljivost in igrivost, ki rada pronikne v otroške, na stečaj odprte duše, željne vsega lepega in vedrega.

Izšla je v Partizanski knjigi, v zbirki Matjaževa knjižnica, opremil jo je Tomaž Kržišnik, stane pa 390 dinarjev.

Branko Gradišnik: Leta

Branko Gradišnik je znan mlajšim generacijam kot pisec scenarijev, prevajalec in pisec proze, ki vnaša v slovenski literarni prostor nove, vznemirljive in zahtevne psihološke prvine. Junak knjige Leta je uprizorjen v filmu Leta odločitve, ki je prejel na lanskem filmskem festivalu jugoslovanskega filma v Puli zlato areno. Govori o življenju glavnega pripovedovalca Jerneja Zgonca in njegovega brata Petra, ki vnaša v sedanost analitično kritičnost do razmer v bližnji preteklosti (čas partizanstva, povojni in današnji čas treh generacij). Spomini deda iz prve svetovne vojne in očeta, znanega in uglednega revolucionarja, borca v NOB se prepletajo z otroškimi, pubertetniškimi doživetji, prvih stikov z ero-

tično prebujenimi dekleti, ki so boleča, saj mu oče zapelje dve dekleti. Knjiga poseže v nekatere boleče teme tega časa, kot je reorganizacija delegatskega in gospodarskega sistema, čas velikega študentskega gibanja pri nas (1968–1972).

Mozaično nizanje in prepletanje razmišljanj in dogodkov ustvarja na videz nered, kaotičnost, ki pa je le odraz notranjih stisk in travm, ki jih avtor doživlja kot znanilec srednje generacije. Jernej Zgonc, junak knjige, je presunjen nad zagonetnim prikrivanjem usode svoje matere, ki je bila vpletena v informbirojevske spletke in je po očetovi pripovedi naredila samomor. Oče kot vpliven mož nenehno posega v Jernejevo življenje in krni njegov upor in kljubovanje zdavnaj pridobljeni in predolgo vladajoči moči.

Literarna kronika Leta so Gradišnikovo peto delo, prejel je že vrsto priznanj, med njimi nagrado Prešernovega sklada.

Knjigo je izdala založba Borec na 286 straneh, stane pa 920 din.

Angelos Baš: Opisi kmečkega oblačilnega videza na Slovenskem v 1. polovici 19. stoletja

Slovenska etnografija je bogatejša za prispevek, ki podrobneje opredeljuje slovensko narodno bit »navzven«. Slovenski etnografski muzej v Ljubljani ima nekaj oblačil, avb, peč, svilenih rut, ženskih glavnikov, sklepancev, obuval, modrcov, kril z modrcem, kožuhov, hlač, telovnikov in nakita iz 1. polovice 19. stoletja. Pisani viri in podobne risbe, skice o naši oblačilni kulturi v tem obdobju pa so prav bogati.

Gradivo v knjigi je razdeljeno v dve poglavji: I. Splošnejši krajevni opisi kmečkega oblačilnega videza in II. Posamezne prvine v kmečkem oblačilnem videzu. V prvem poglavju objavlja zgodovinske vire o oblačilnem videzu v prvi polovici 19. stoletja v Prekmurju, na Štajerskem, Kranjskem, Dolenjskem, v Beli krajini, na Notranjskem, Goriškem, v okolici Trsta in v Beneški Sloveniji. Gradivo je zajeto iz ožjih predelov posameznih pokrajin, kot so Haloze, Pohorje, Prlekija, Mežiška dolina itd.

Delo obsega 168 strani velikega formata, izdala ga je Slovenska akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani, stane pa 2.000 dinarjev.

Vračanje h koreninam

Od 23. maja do 3. junija 1985 je bil s svojo ženo Margo na obisku v Sloveniji dr. Toni Abram, sin naših izseljencev v Ameriki. V zadnjih petnajstih letih sta že nekajkrat obiskala Jugoslavijo, predvsem Slovenijo in obiske načrtujeta tudi za prihodnost. Ker se osebno dobro pozna, sem ga zaprosil za kratek intervju z željo, da bi povedal kaj o svojih spominih na otroštvo med ameriškimi Slovenci, o svojem življenju in o vtisih iz domovine starih staršev. Rad je pristal. Ker je slovenščino iz otroštva v dobri meri pozabil in se le medlo spominja posameznih besed, sva se pogovarjala v angleščini. Kjer je pa le mogel, je navedel slovensko besedo s tipično ameriško široko izgovorjavo in s pojočo melodičnostjo dolenskih krajev proti hrvaški meji. Pri nekaterih besedah ni bil popolnoma prepričan, če so slovenske ali vzete iz katerega drugega slovanskega jezika.

»Kako daleč segajo tvoji spomini, Toni? Povej tudi kaj o svojih prednikih.«

»Rodil sem se 27. maja 1939 v Pittsburghu v Pensilvaniji. Sicer bom pa raje začel pri starih starših, ki sta prišla iz Slovenije. Ded Frank je bil rojen leta 1884 v Črneči vasi pri Kostanjevici na Krki, stara mama pa leta 1885 v Podgozdu pri Žužemberku. Moja mama se je poročila z Litvancem Antonijem Abramom, stric Viktor se je poročil s Hrvatino, stric Joe pa ni bil nikoli poročen.

Spominjam se, da smo imeli v predmestju Pittsburgha, kjer smo živeli, za sosede Srbe, Hrvate in Makedonce. Otroci smo se skupaj igrali in tako sem pobral tu in tam tudi kaj njihovih besed. V posebnem spominu mi je ostalo, da so srbski sosede vsako soboto pekli na ražnju jagnjeta. Najraje sem imel rumeno zapečeno kožo, ki je kar hrustala med zobmi.«

»S čim so se ukvarjali tvoji predniki?«

»Ded Frank je bil strojnik in je delal pri firmi Westinghouse. Nekaj časa je pri isti firmi delala tudi moja mati in se tam srečala z mojim očetom, ki je tudi bil strojnik. Tako je bila v tistem času vsa družina eksistenčno povezana z Westinghousom. Zanimiva slučajnost je, da je ista firma zgradila prvo nuklearno elektrarno v Jugoslaviji in to v neposredni bližini rojstnega kraja starega očeta, v Krškem.

Že v času mojega otroštva smo se preselili na podeželje, v mesto Butler. Imeli smo veliko kokošjo farmo. V tem novem okolju pa nismo imeli sosedov Jugoslovancev, ampak samo Poljake. V tem mestu sem končal svoje osnovno in srednje šolanje. Leta 1967 smo se preselili v Phoenix City v Alabamo, kjer je oče odprl mehanično delavnico, toda že naslednje leto je umrl. Zdaj v domu stalno živita mama in stric Joe. Z bratom Frankom, ki je pet let mlajši od mene, pa imava v mestu svoji rezidenci. Kot protestantska misijonarja sva s svojima ženama namreč večino časa po svetu.«

»Naši izseljenci v Ameriki so že zgodaj ustanavljali svoja društva. Ali se spominjaš kaj s tega področja?«

»Vem, da smo imeli v Braddocku, predmestju Pittsburgha, podružnico nekega slovenskega društva, a se imena žal ne morem spomniti. Imeli smo klubska kosila. Vsak mesec smo organizirali piknike na raznih krajih v okolici mesta. Zbralo se je po več sto Slovencev in posebno za nas otroke so bila to zelo zanimiva srečanja, čeprav nismo poznali vsega klubskega življenja. Jedli smo približno takšno hrano, kakršno še zdaj vidim tukaj pri vas: pečeno meso, potice, klobase.« (Ob omembi »klobas« se spomnim najinega prvega srečanja, ko me je vprašal, kaj pomeni »kranjska klobasa«, o kateri je govorila stara mama. Peljal sem ga v mesnico in mu »vsebinsko« tega izraza praktično pokazal. Domov sva jih nesla nekaj kilogramov. Ko smo letos v Ljubljani skupaj praznovali njegov rojstni dan, smo ga pogostili tudi s kranjskimi klobasami.)

»Omenil si, da si veliko po svetu...«

»Poudariti moram, da sva veliko po svetu, namreč z ženo Margo. Poročila sva se leta 1962, našel sem jo pa v Britanski Kolumbiji v Kanadi, pet tisoč kilometrov stran od doma. Po rodu je Ukrajinka. Njeni starši so bili ukrajinski pionirji v Kanadi. V Ameriki je znana kot odlična pevka in mi s svojim talentom v službi veliko pomaga. Do zdaj sva delovala že v 87 državah sveta, bila sva na vseh kontinentih, razen na Arktiki. Sicer pa tam ni skoraj komu oznanjevati Evangelija.«

»Pred nekaj dnevi si obiskal svoje sorodnike. Kako si se počutil med njimi?«

»To je bil že moj tretji obisk sorodnikom, družini Janeza Kvartuha v Črneči vasi 10 pri Kostanjevici na Krki. Ko sem jih prvič obiskal, sem bil po petdesetih letih prvi sorodnik na obisku iz Amerike. Zdaj sem se počutil že veliko bolj domače, skoraj čutil sem pretakanje iste krvi po naših žilah. Sprejeli so nas nadvse prijazno in ljubeznivo. Toliko smo si imeli za povedati. Najbolj posrečen je bil mamin bratranec Janez, star 82 let. Zdravnik mu je priporočil, naj pusti cigarete in vino. Cigarete je dal stran, vina pa ne mara in ne more. Pravi, da bo po malem pil kar naprej. Svojo dobrodošlico so sorodniki pokazali tudi z obilno obloženo mizo samih doma-

čih okusnih jedi, pod katerimi se je kar šibila. Prizor me je v duhu ponesel v otroštvo, ko je tudi stara mama pripravljala enake domače klobase, pekla purana in orehovo potico.

Ko pridem drugič na obisk, bom poskušal poiskati tudi sorodnike po strani stare mame v okolici Žužemberka. Upam, da jih bom našel.«

Toni in Marga Abram gresta dalje po svetu. Na mnogih krajih sveta srečujeta Slovence in druge Jugoslovane. Ponosno jim pripovedujeta o lepih krajih njihovih prednikov. Član tretje generacije naših izseljencev v Ameriki je našel svoje korenine in jih zdaj želi še bolj podrobno spoznati in raziskati. Kot svetovni popotnik je s svojim na široko odprtim slovenskim srcem glasnik lepote, prebivalcev, slovesa in marljivosti domovine svojih prednikov. M. Kuzmič

Miss Jugoslovancev iz Avstralije pri nas

V juniju je bila dva dneva gost Slovenske izseljenske matice Mirjana Mirčeta, rojena 17. maja 1962 v Sremski Mitrovici, ki s starši živi v Melbourneu v Avstraliji od leta 1970. Oče je strojnik, mati šivilja. Kot deklica je rada hodila z očetom na stadion jugoslovanskega nogometnega društva JUST, kjer je bil sodnik. Deklič se je razcvetel v privlačno dekle in privrženci so jo med 12 kandidatnjami izvolili za MISS JUST. V oktobru 1984 pa je zmagala na finalnem tekmovanju vseh avstralskih državljanov: izbrali so jo za MISS JUGOSLOVANOV V AVSTRALIJI.

Mirjana Mirčeta je diplomirala na melbournski univerzi La Trobe iz mikrobiologije in biokemije in dela v laboratoriju ter ima naziv 'Bachelor of Science Degree'.

SLOVENSKI KOLEDAR '86

v vsak slovenski dom na tujem!

Slovenski koledar '86 se ponša s tradicijo enega izmed najstarejših slovenskih koledarjev, zato je to tudi letos knjiga, ki bo prava obogatitev vsake družinske knjižnice na tujem in doma.

Letos smo dodali Koledarju tudi bogatejšo zunanjo podobo, obogatili pa smo ga še z večjim številom barvnih in črnobelih fotografij slovenskih krajev. Za pestro vsebino so tudi letos poskrbeli priznani slovenski novinarji, publicisti in pisatelji iz domovine in tujine.

Kaj vam prinaša **SLOVENSKI KOLEDAR '86**?

– **koledarski del** vam za vsak mesec ponuja nekaj napotkov, kako boste kuhali po domače

– **Janez Stanovnik**, član predsedstva Slovenije, pripoveduje o vzrokih zunanje zadolženosti Jugoslavije

– **Dr. Dušan Nečak** govori o zadnjih dneh druge svetovne vojne pri nas

– **Jože Javoršek** piše o 400-letnici smrti avtorja prve slovenske knjige Primoža Trubarja

– **Julijan Strajnar** razpravlja o izjemni slovenski posebnosti – pritrkavanju

– **Evgen Bergant** piše o slovenskem nacionalnem športu – smučanju

– poskrbeli smo, da je v **SLOVENSKEM KOLEDARJU '86** še vrsta drugega zanimivega, zabavnega in poučnega gradiva, ki vam bo obogatilo vaše znanje o Sloveniji in Slovencih doma in na tujem. Del gradiva je tudi v angleškem jeziku.

Cena **SLOVENSKEGA KOLEDARJA '86** v tujih valutah je ENAKA KOT LANI in znaša:

ZDA (USA) 6 dolarjev, **Kanada** 7 dolarjev, **Avstralija** 6 dolarjev, **Južna Amerika** 6 dolarjev, **Avstrija** 90 šilingov, **Belgija** 250 frankov, **Francija** 35 frankov, **Nizozemska** 14 guldnov, **Italija** 7000 lir, **ZR Nemčija** 13 mark, **Švica** 12 frankov, **V. Britanija** 3 funte, **Švedska** 32 kron.

V tej ceni je všteta tudi poštnina z navadno pošto, letalsko poštino je treba plačati posebej. Če niste stalni naročnik Slovenskega koledarja, izpolnite naročilnico in namo jo v kuverti pošljite na naslov:

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA, Cankarjeva 1/II, p.p. 169, 61000 Ljubljana, Slovenija-Jugoslavija

NAROČAM SLOVENSKI KOLEDAR '86,
ki mi ga pošljite na naslov:

IME IN PRIIMEK

Ulica

Mesto in poštna številka

Država

Podpis:

Premikalnica

Premikalnica je ena od lažjih ugank v slovenskem ugankarstvu. Napisane besede morate premikati med seboj toliko časa, da v (običajno treh) navpičnih kolonah dobite tri zahtevane pojme.

Primer:

SLAVONKA
TOREADOR
ČREVNICA
UGASITEV
ODALISKA
ONASSIS

Premikajte gornje besede drugo nad drugo tako, da boste v treh zaporednih navpičnih stolpcih dobili imena treh zveznih držav v ZDA.

Rešitev:

S L A V O N K A
T O R E A D O R
Č R E V N I C A
U G A S I T E V
O D A L I S K A
O N A S S I S

Kot vidite so se v treh navpičnih stolpcih pokazali: OREGON, NEVADA in KANSAS.

Spodnjo premikalnico rešite sami.

STEVANOV
MEDITERAN
PINAKOTEKA
SALOMON

Zgornje besede premikajte drugo nad drugo tako, da boste v petih navpičnih stolpcih dobili kar pet moških osebnih imen.

Kombinacijska križanka s slovenskim pregovorom

Spodnje besede morate s pravilnim kombiniranjem razvrstiti v lik križanke. Črna polja, ki ločijo besede med seboj, so že vrisana. Črke, ki pridejo na polja s številkami, prenesite na oštevilčena polja v stolpcu desno od križanke. Navpično boste prebrali slovenski pregovor, ki še vedno velja.

dvočrkovne besede: AL AO EZ GL KC PS SČ TT ZO

tričrkovne besede: AVA ERO KRČ ROP SAT

štiričrkovne besede: ETAT KAOS KILT SATO TAKT

petčrkovne besede: ARION AIKEN SKIRO STARK TACIT

šestčrkovne besede: BROOKS BRAŠKA KSENON PUJSEK ROVTAR

sedemčrkovne besede: GRAŠČAK RESPEKT

osemčrkovne besede: ASTURIAS ČVRSTOST KADROVIK LAKSATIV LEOPARDI LESTVICA PERETNIK

ŠTAJERKA ŠTRENICA TAKSATOR

Jože Petelin

Magični kvadrat

7 × 7

V magičnem kvadratu 7 × 7 se križa sedem sedemčrkovnih besed med seboj. Vsako od besed moramo v lik vpisati dvakrat, enkrat vodoravno in drugič navpično. Tak kvadrat je v slovenskem ugankarstvu precej redek, saj je do zdaj znanih le približno deset.

V pomoč pri reševanju naj vam bodo spodnji zlogi, iz katerih so sestavljene besede, ki jih morate vpisati v lik:

BO – CA – E – KA – KA – KAL –
KLA – KVA – LIK – MA – MO – O –
PRE – RA – RE – SKOK – SLA – TA –
TI – TO – TOR

Vodoravno in navpično:

1. disciplina v orodni telovadbi,
2. javno priporočanje izdelkov, propaganda,
3. namišljeni krog, ki deli zemeljsko kroglo na dva enaka dela, na se-

verno in južno poloblo, ravnik, polutnik,

4. oslabelost, šibkost,

5. pripadnik katoliške cerkve,

6. občutek zibanja s kratkotrajno izgubo zavesti, ki se pojavi pri nenormalnem krvnem pritisku, motnjah v možganih in podobno,

7. ris z velikimi uhlji, ki živi v stepah in puščavah Afrike in Azije; puščavski ris.

Jože Petelin

1	2	3	4	5	6	7
2						
3						
4						
5						
6						
7						

		▼	▼	10		▼	▼	1
4				9			▼	2
								3
				13		1		4
6								5
				8	▼			6
		▼					▼	7
▼			▼			11		8
▼	▼		12	▼				9
14						▼	▼	10
		3	▼				▼	11
			▼	15				12
					5		7	13
								14
		2		▼				15

Rateški rokopis

Najprej se vam moram opravičiti. Nekaj stvari bom namreč ponovil iz prejšnjih števil. Namesto da vam rečem: »Preberite še enkrat moje pomenke v zadnjih številkah, da boste lahko sledili smislu današnjega pomenka o materinščini«, sem se rajši odločil za kratko ponovitev.

Kakor veste, se gremo že v nekaj številkah Rodne grude pri pomenkih o materinščini detektive. Iščemo namreč globoko nazaj v preteklosti vire in dokumente o slovenščini. Ali bolje povedano: Pregledujemo stare tiske in rokopise in tedanjo slovenščino primerjamo z današnjo. S tem pa ugotavljamo svoj rod in starost in obenem premišljujemo o spremenljivosti in nespremenljivosti našega jezika.

Tako smo najprej segli nazaj v leto 1584, v leto torej, ko je slovenščina napravila doktorat, se pravi, ko je v Dalmatinovem prevodu izšla *Biblia*, to je vse Sveto pismo. Vzeli smo za poskus branja nekaj stavkov iz te knjige in ugotovili: 1. da jih tudi danes, po štiristo letih, čisto dobro razumemo, in 2. da tudi danes, po štiristo letih, večino teh stvari povemo ravno tako in z istimi besedami.

Da ne bom ponavljal istih zgledov, preberimo danes nekaj stavkov še iz prve slovenske tiskane knjige, iz Trubarjevega *Katekizma*, ki je izšla že leta 1550. Tiskana je sicer z gotico, se pravi z nemško pisavo, da jo je malo težko brati, če nismo vajeni, ampak če jo prepišemo v naš črkopis in odpravimo nekaj zapisnih in narečnih posebnosti, bi se stavki iz Trubarjeve pripovedi o prvih starših v raju glasili takole:

»Ampak ta kača je bila več kunsnejša kakor vsa živina na zemlji, katero je gospod Bog bil stvaril; ta ista je rekla k ti ženi, zakaj je vam zapovedal Bog, da ne imata jesti od vsakega dreva v tem paradižu . . .«

Če si odmislimo kazalne zaimke (ta žena, ta kača, ta paradiž), ki jih je Trubar pisal v preveliki odvisnosti od nemščine, dobimo skoraj popolnoma sodobno oblikovano besedilo, s tem pa dokaz, da se je slovenščina v štiristopetdesetih letih razmeroma malo spremenila.

Potem smo se v času pomaknili še za dobrih sto let nazaj, k tako imenovanemu Stiškem rokopisu, torej k besedilu iz prve polovice petnajstega stoletja (1428–1440). Rekli smo, da je to zapisnik nekega duhovnika, Čeha po

rodu, ki je ob tedanjih verskih preganjanjih pribežal v naše kraje in po Dolenjskem opravljal duhovniške dolžnosti, zato si je v slovenščini zapisal splošno spoved, da bi jo lahko naprej molil. Če jo zapišemo brez njegovih črkopisnih in podobnih posebnosti, dobimo takele stavke:

»Jaz se odpovem hudiču in njega delom in vsej njega hofarti in se spovem in dolžen dam našemu Gospodu . . .«

Spet lahko jasno ugotovimo, da je besedilo tu in tam sicer malo okorno, da je v njem kakšna neznana (nemška) beseda, drugače pa napisano popolnoma v duhu današnje slovenščine.

Danes pojdemo še skoraj za sto let nazaj. Stopimo v štirinajsto stoletje. Iz tistega časa se je namreč ohranil tako imenovani Rateški rokopis, nastal v letih 1362–1390, to je torej pred šeststo leti. Našli so ga sicer v Celovcu, zato mu pravijo tudi Celovski rokopis, ker pa je pisan v jeziku, značilnem za okolico Rateč na Gorenjskem, se je uveljavilo zanj ime Rateški rokopis.

Tudi pri tem gre za zapise z versko vsebino, za molitve in izpoved vere. Veroizpoved se na primer začne:

»Jast verujo v boga očo, vsemogočiga stvarnika nebes ino zemle, ino v

Jezusa Kristusa, nega sinu ediniga, našiga gospodi, kir je počet od svetiga duha, rojen iz device Marije, martran pod Poncio Pilatusom, na križ razpet . . .«

Čeprav gre za nekaj posebnosti v zapisu, narečju in oblikah, vendar iz besedila gladko prepoznavamo ne le podobnost, temveč kar istovetnost z današnjo slovenščino. Poskusimo isto besedilo zapisati še enkrat in pri tem odpravimo prej omenjene posebnosti:

»Jaz verujem v Boga očeta, vsemogočnega stvarnika nebes in zemlje, in v Jezusa Kristusa, njega sinu edinega, našega gospoda, ki je spočet od svetega duha, rojen iz device Marije, martran pod Poncijem Pilatusom, na križ razpet.«

Znanstveniki so celotno besedilo natančno raziskali in ugotovili v njem nekaj gorenjskih, dolenjskih in koroskih (ziljskih) narečnih posebnosti, se pravi, da gre za zapis tedanje resnične govorice, čeprav ne knjižne v današnjem smislu, temveč nekako večnarečne, kakršno je mogoče na teh področjih še danes ugotoviti. Slovenci, ki so pred šeststo leti živeli na področju sedanje matične Slovenije, so torej govorili skoraj natanko tako, kakor govorijo današnji. Že nekaj vrstic, navedenih iz tedanje izpovedi vere, nam priča o istem oblikovanju besed in stavkov, v celoti o istem duhu jezika, če se obenem zavedamo seveda tudi druge zakonitosti jezika: razvoja in spremenljivosti.

Belokranjske breze (foto: Janez Zrhec)

Domača beseda in veselo srce

Ko pridejo leta, prinesejo s seboj razne težave. Kar za cel kup se jih včasih nabere, zaresnih pa tudi manj zaresnih, da se kar ne moremo izmotati iz njih. Zavedamo se, da je kar blizu konec naše poti. Neskončno zagrenjeni ne vemo ne kod ne kam. Nekateri si za podaljšanje te poti omislijo mlada dekleta, nekatere mlade može. Če imaš zadosti polno denarnico, se vse to zlahka dobi dandanes na vseh koncih našega okroglega sveta. Še več pa na nas je tistih, ki z vzrokom ali tudi ne, hitimo k zdravnikom, se posvetujemo z različnimi padarji, pijemo čaje, jemo tablete in kdove kaj še vse počenjamo. Seveda je v tem marsikaj pravega in koristnega. Našemu zdravju in počutju pa niti malo ni koristen strah in nezaupanje do svojega jutrišnjega dne.

Pa so še čisto drugačni ljudje na svetu. In to je kar dvakrat prav. Eden izmed teh je nedvomno tudi Viktor Skok, upokojenec iz Clevelanda.

Srečala sva se letos poleti v eni najstarejših in najbolj znanih ljubljanskih gostiln Pri šestici, ki je bila nedavno lepo prenovljena. Včasih so tej gostilni (ki je danes seveda restavracija) rekli pri »Zeksarbirthu«. V njej so se sestajali poleg Ljubljancanov tudi naši ljudje iz drugih krajev, ki so po opravih prihajali v Ljubljano. In tako je gostilna Šestica sredi Ljubljane skozi leta postala tudi najbolj priljubljeno zbirališče za srečanja naših izseljencev, iz Amerike in drugod, kadar pridejo na obisk v Slovenijo.

Srečala sva se oba upokojenca. Sedela sva na senčnem vrtu. V vrčkih na mizi se je penilo pivo.

– Ja, je rekel, ne vem, če se spominde. Pred dobrimi dvajsetimi leti ste v Rodni grudi pisali o menaj. Bil sem prvi milijonti obiskovalec Postojnske jame. Dobil sem lepo priznanje in nagrado. Zelo sem bil vesel in ponosen.

V mislih sem preletela vsa srečanja z rojaki v dolgih letih, ko sem delala pri Izseljenski matici. Seveda je iz vsega

tega težko izluščiti posameznika. Potem pa sva se razgovorila. Domača beseda mu je tekla, kakor da so bila desetletja, preživeta tam onkraj morja, le dnevi kratkega naključnega izleta. Pred petinosemdesetimi leti se je rodil tam pri Ilirski Bistrici. Pa sem vprašala ponovno, ker se mi je zdelo, da ne slišim prav.

Ja, je ponovil, pred petinosemdesetimi leti in se je smehljal, ves mladostno čil, fantovsko iskriv, da si mu odpisal najmanj dvajset let.

Najbrž poznate eliksir večne mladosti? sem se pošalila.

– Seveda ga poznam, je pritrdil. Zelo preprosto je: delo pa dobra volja. Nič sekiranja.

V pomenku sva nato na kratko popotovala skoz njegovo življenje, ki ni bilo dosti drugačno od življenja mnogih naših izseljencev. Mlad fant je odšel v Ameriko, svoje ljube primorske kraje in domačo govorico pa je za večno zaklenil v srce. Kje vse je bil in kaj vse je delal, bi bilo preveč za pisati. Pennsilvanija, Detroit so bile nekatere postaje na njegovi poti. Delal pa je dostikrat noč in dan. Delal ni samo za zaslužek, delal je tudi iz veselja. Najbolj pomembna postaja pa je postal Cleveland. Tam je imel špecerij-sko trgovino. Lepo je bilo delati s Slovenci, za Slovence. Lepo je bilo poveseliti se med njimi, zapeti z njimi. Seveda je bil tudi v družtvih, kako bi ne bil! Imel je družino, zdaj je vdovec. Sin edinec je sodnik. Z družino živi v drugem kraju. Vnukinji sta študentki. Starejša je zelo uspešna pri študiju glasbe.

On je zdaj upokojenec. Živi sam in si sam tudi gospodinji. Njegovo življenje je zmerno, ustaljeno. Je vegetarijanec. Le ko je na potovanjih, se pri tem »pregreši«, se je namuznil, ko je Pri šestici z apetitom pospravljal kar precejšnji dunajski zrezek.

Na vsakih nekaj let obišče Slovenijo, domače kraje, domače ljudi. Pri

Kompasu najame avto in popotuje. Rad je dobre volje. Obžaloval je, da je zamudil letošnji osrednji izseljenski piknik v Škofji Loki. Pa je bil potem na krajevnem izseljenskem pikniku v Kamniški Bistrici, ki ga je navdušil. Oh, to smo peli! Posebej ga je navdušil nastop slovenskih izseljenskih otrok iz Kanade.

Tudi v Ameriki se velikokrat dobimo na piknikih, da se skupaj pogovorimo, poveselimo in zapojemo. Če bi bilo tukaj kaj naših Amerikancev, pa bi kar zapeli, je svetlo pogledal okrog po mizah. Pa jih slučajno ni bilo. Povedal je, da vsak mesec obiščejo oskrbovance v Slovenskem domu za ostarele v Clevelandu in jim po slovensko zapojejo. Oh, to je veselja za nas in zanje.

Že sva bila pri znanih clevelandskih Slovencih, ki jih danes ni več. Ja, veliko se je spremenilo v zadnjih letih tudi v Clevelandu kakor drugod po svetu. A še nas je nekaj in ne damo se! je udaril po mizi. Pripovedoval je o letošnji slovesnosti ob 70-letnici Slovenskega narodnega doma v Clevelandu. Bilo je res prelepo. Dvorana polna, ljudje navdušeni, kakor včasih. Lepo so počastili nekdanji slovenski kulturni delavki in učiteljci Tončko Simčičevo in Mary Ivanushevo. Nekateri so imeli solzne oči. Slovenska beseda v Clevelandu polagoma usiha. To seveda drži. A umira še ne. V Prosveti je na njenem braniku Slavica Fišerjeva, urednica slovenske rubrike, ki se krepko drži. Vsa čast, punci!

Ko sem ga na koncu vprašala za recept za dolgo življenje, se je nasmejil od srca. Ah, kaj neki? Čim več dobre volje in to tudi takrat, če ti gre kaj navzkriž. Pa ne čakati in poslušati, kdaj in kje te kaj zaboli. Poslovala sva se.

Bye, bye! Vedro je zamahnil z roko in dodal: Pa na svidenje, drugo leto! In čilo odkorakal čez cesto.

vaš kotiček

ROMANTIKU z gotovino prodam novejšo pritlično hišo z zemljiščem 1700 m² na čudovitem kraju za Šmarno goro. Idealne možnosti za rekreacijo: prostor za teniško igrišče, parcela meji na bister potok, v bližini so ureje-

ne kolesarske steze.
Telefon: 061/573-570.

Prodaj takoj vseljivo hišo v mestu Pag na otoku Pagu. Informacije po tel.: (066) 33-561.

Prodaj hišo v četrti fazi, primerno za obrt, z zemljiščem 3.000 m² ob glavni cesti. Ponudbe na naslov: Korenzetti, Belso 38, 66230 Postojna, Slovenija – Jugoslavija.

Gotovo je, da nikdar ne boste imele občutka, da ste v stanovanju storile vse, kar bi bilo treba, in to iz preprostega in zelo prepričljivega razloga: gospodinjstvo je po naravi nekaj nedokončanega, tako da se vam takoj, ko opravite eno delo, pojavita dve drugi. Nikdar ne boste storile vsega, kar je neskončno, in prav zato nas, gospodinjke, tolikokrat boli glava, kajti delu ne vidimo konca.

Ali je zato pri našem gospodinjstvu kaj bistveno narobe? Sploh ne, le osvojiti moramo nekaj zares revolucionarnih načel:

1. Nobena ženska ni nikdar zadovoljna s svojim stanovanjem ali hišo.

2. Zares nikdar ne bomo popolnoma zadovoljne in nikdar ne bomo opravile vsega, kar se nam zdi potrebno.

3. Težavam v gospodinjstvu se ne bomo nikoli izognile, obstajale bodo, dokler bomo vihtele kuhalnico ali metlo.

4. Problemov, ki jih imamo, nam ne povzroča usoda, ampak same. Toliko za uvod, da nam bo lažje pri srcu, ko bodo zagledale na tleh razmetane sinove igračke, hčerin pulover v kopalnici, kamor ne sodi, moževo srajco pa vrženo čez najuglednejši naslanjač v hiši. . .

Zdaj pa – za spremembo – k recep-

tom. Ker je jesen pred durmi, v Sloveniji zadiši po jeseni, ko zavohamo na oglih pečen kostanj, naj bo nekaj domačih kostanjevih jedi!

KOSTANJEV PIRE

Zanj potrebujemo 1 kg kostanjev, najraje maronov, ker so boljši in debelejši ter lažji za lupljenje, 60 gramov surovega masla, 100 gramov sladkorja, pol litra mleka, dva rumenjaka in vaniljin strok.

Olupljen kostanj damo v posodo, nalijemo mleko, dodamo vaniljo ter sladkor in skuhamo do mehkega. Potem kuhan kostanj pretlačimo. Če je pire pregost, dodamo nekaj vročega mleka. Primešamo surovo maslo in rumenjaka ter ponudimo domačim ali gostom s stepeno sladko smetano.

Prav dober je tudi *KOSTANJ S SLADKORJEM*. Recept je prav preprost, saj potrebujemo le 1 kg maronov ali kostanja in pol kg sladkorja.

Kuhan kostanj olupimo in ohladimo. Iz sladkorja in malo vode pripravimo gost sirup, kuhamo sladkor toliko časa, da postane zmes gosta. Potem vsak kostanj večkrat prebodemo s pletilko, ga pomočimo v sirup in ohladimo na pomaščeni deski ali pergamentnem papirju.

Morda pa vam bo teknila tudi *KOSTANJEVA MARMELEDA*. Zanj

potrebujemo 1 kg maronov ali kostanja, 1 kg sladkorja v prahu (sladkorne moke), 3 do 4 vaniljine stroke in dva kozarca vode.

Olupljen kostanj damo kuhat v vročo vodo. Kuhanega odcedimo, osušimo in pretlačimo. Iz sladkorja in vode pripravimo gost sirup in mu dodamo vaniljine stroke. Ko začne sirup vreti, začnemo počasi dodajati kostanjev pire in nenehno mešamo. Kuhamo, dokler se zmes ne zgosti in dobi barvo kostanja, se pravi približno dvajset minut.

Pa za konec še nekaj dobrodošliih nasvetov, če se kaj pri kuhi skazi!

Jed smo presolile? Nič zato. Dodale ji bomo dva olupljena krompirja in kuhale, dokler ne bosta skuhana, pred serviranjem pa ju bomo seveda odstranile.

Prismodile smo jed, ki se nam vedno imenitno posreči? Takoj predenemo jed v drugo posodo, in če je slana, dodamo poper ali rdečo papriko ali hren ali curry ali paradižnikovo mezgo, po okusu pač, če pa je sladka, pa sadje, kompot, liker ali žganje.

Krompirjev pire je sivkast? Primešale mu bomo malo limoninega soka, mleka v prahu ali rumenjaka.

Zelenjava je bleđa? Potresle jo bomo s sesekljanim zelenim peteršiljem. *JAGODA*

Spravilo repe (foto: Janez Zrnec)

PRIJATELJ

most z domovino

NEDELJSKI

IN KOLIKO JE SLOVENCEV

- V ZAMEJSTVU
- PO SVETU ?

NEDELJSKI
največji slovenski tednik

- po nakladi
- pestri vsebini
- številu rubrik

Naročilnico pošljite na naslov:

NEDELJSKI

Kopitarjeva 2
61000 LJUBLJANA
SLOVENIJA
Jugoslavija

NEDELJSKEGA tiskamo že vrsto let v poprečni nakladi 250.000 izvodov. Analize pa kažejo, da bere en izvod NEDELJSKEGA 4,2 člana družine (gospodinjstva). To pomeni, da bere NEDELJSKEGA okrog EN MILIJON Slovencev v matični domovini.

**Postani tudi ti član te velike slovenske družine:
NAROČI NEDELJSKEGA!**

NAROČILNICA

Ime in priimek:

Kraj, ulica:

Pošta, država:

Naročam NEDELJSKI — največji slovenski tednik.

CELOLETNA NAROČNINA 29 USA dolarjev ali 80 DM oziroma enakovrednost v drugih valutah.

Kraj in datum: Podpis:

ENOBODENSKI VITEL
EKV 30 D

Kmetovalec Urban in Kmetovalec Neurban se pogovarjata. Neurban toži Urbanu:

– Spet dežuje. Nujno bi moral s traktorjem v gozd, pa moram čakati, da se zvedri.

– Vidiš, če bi imel Rikovo zgibno kabino, ki je narejena ravno za tvoj traktor, saj imaš zgibnika, ali ne, pa ti ne bi bilo treba nič čakati.

– Ali morda tudi to veš, kje bi se dalo kupiti kakšen dober vitel?

– Jasno! Enobodenski vitel EKV 30 D. RIKO jih dela.

– O tem pa velja premisliti.

Ali si slišal, kako so letos drva draga? Še vsak krceljček bo prav prišel. Doma imam nekaj meterskih hlovov. Moral bi jih razcepiti.

– Tudi za to obstaja enostavna rešitev – cepilni stroj, naložba, ki se slej ko prej obrestuje. Vprašaj na...

– RIKO! Vem, vem. Prepričaj si me. Samo naslov mi še povej...

– RIKO, Lepovče 23, 61310 Ribnica na Dol.

Rastline potrebujejo ljubezen in

SUBSTRAL[®]

SUBSTRAL – tekoče mineralno gnojilo, vsebuje idealno razmerje dušika, fosforja, kalija in posebno pomembne mikroelemente.

SUBSTRAL – primerna hrana za vse zimzelene in cvetoče rastline.

SUBSTRAL – krepi rastline in omogoča obilnejše cvetenje.

Sobota naj bo dan za Substral.

 kozmetika